

MUNTANYA

748

1986

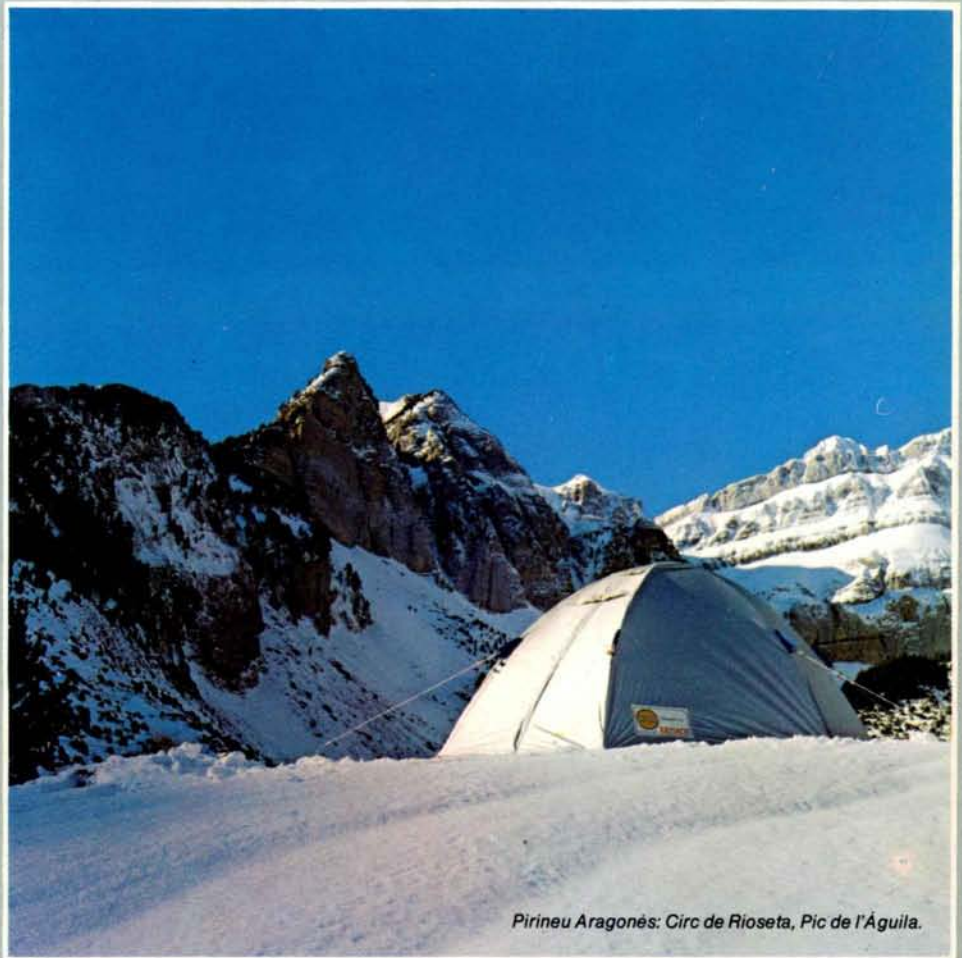
TENDES McKINLEY

La geometria hemisfèrica, aplicada al desenvolupament de tendes d'alta muntanya, proporciona, a igualtat d'àrea a la planta, una òptima habitabilitat, tant per la magnitud del volum disponible, com per la seva ergonomia de formes. Per tant, és la geometria més adequada per a desenvolupar el nostre concepte bàsic de CONFORT MÀXIM, el qual, gràcies a la utilització d'estructura geodèsica LLEUGERA, a base de vareta de fibra de vidre, pot aconseguir-se amb un embalum i un pes mínims.

A la casa ARTIACH ens vam proposar de potenciar al màxim el significat de CONFORT en les seves facetes de muntatge i habitabilitat. Per a fer-ho, vam idear un sistema original de subjeccions velcro de manera que, tot solidaritzant l'interior de les tendes amb l'armadura, faciliten un MUNTATGE SIMPLE I RÀPID. Quant a l'HABITABILITAT, i atesa la diversitat de condicions en què ens movem a l'alta muntanya, hem desenvolupat aquest terme sobre la base d'aconseguir un conjunt fonamental tèrmic, però amb possibilitat d'una àmplia graduació. En primer terme, en tota la confecció adoptem fibra polièster, amb la qual cosa, gràcies a la seva baixa conductivitat tèrmica ($0,0004 \text{ cal./cm}^2 \text{ sg. C}$) comparada amb la poliamida ($0,0006 \text{ cal./cm}^2 \text{ sg. C}$) emprada normalment, assolim una barriera tèrmica superior en un 50 %. A l'interior hi hem disposat una textura oberta de 40/45 Den. x 31/75 Den. amb què aconseguim, a més a més, una paret transpirable al vapor d'aigua i altament higiènica per la fàcil neteja. La cambra d'aire, l'element tèrmic fonamental, ha estat generosament sobredimensionada. La tensió que forneix a les parets l'elasticitat de l'armadura, junt amb la suspensió de l'interior per punts velcro, garanteixen un volum màxim, fins i tot amb vents forts.

L'airejament d'una tenda d'alta muntanya, una qüestió altament polèmica, ha estat estudiant amb tot el rigor. La McKinley disposa d'una obertura zenital per a l'airejament obligat mínim en condicions límit. A més, està proveïda amb dues mànigues d'airejament graduable, interior i exterior, per mitjà de les quals es pot regular en tota la gamma de condicions climàtiques, com també durant la coccó d'aliments, tot minimitzant la condensació.

Pirineu Aragonès: Circ de Rioseta, Pic de l'Àguila.

Un detall important, fins ara menyspreat, ha centrat el nostre esforç: l'habitabilitat a les hores de repòs diürn, sota el fort sol d'alta muntanya durant l'estiu. Per això, hem recobert l'exterior de la tenda de poliuretà, amb una dispersió col·loidal d'alumini. A les proves fetes, i gràcies al seu alt poder reflectant, l'aluminitzat aconseguí de mantenir la temperatura interior entre $25-47^\circ$, contra els $30-33^\circ$ que s'obtingueren amb tendes de colors convencionals.

Quant al concepte de MÀXIMA SEGURETAT, les tendes hemisfèriques amb armadura geodèsica de varetes, paradoxalment no són sòlides, ni robustes, ni resistents..., ni pretenen de ser-ho. Utilitzen l'elasticitat del conjunt com a principi bàsic de llur excel·lent grau de FIABILITAT i SEGURETAT. A diferència de les tendes convencionals, els esforços de tracció dels ancoratges, gràcies a l'e-

lasticitat de l'armadura, són distribuïts uniformement per tota la superfície de la tela. La decisió d'emprar polièster, pel seu més baix coeficient a la tracció i a la temperatura, contribueix a mantenir sempre turgent el conjunt. No hi ha costures crítiques, ni tampoc punts delicats amb acumulació de tensions. L'elasticitat i deformitat de la seva arquitectura garanteix la distribució uniforme d'esforços a qualsevulla circumstància, per extrema que sigui, i la recuperació de la seva forma natural.

Mc KINLEY

Airejament de cambra d'aire i interior

DEMANI LA NOSTRA
"GUIA TECNICA DE PRODUCTES
D'ALTA MUNTANYA"

**ESQUI
CAMPING
ESCALADA**

SPORTS

SANJUST

MEMBRE DEL GREMI D'ARTICLES D'ESPORTS

**CANUDA, 6 – 08002 BARCELONA
TEL. 302 36 95**

LA MILLOR QUALITAT I EL MILLOR SERVEI

**Maresma, 195
(Gran Via-Prim)
08020 Barcelona
Tel. 313 69 34**

**SPORT
TOTAL**

**ESPORTS
ESQUÍ**

**Compra el teu equip a SPORT TOTAL
i aprèn a esquiar gratuïtament**

A més, SPORT TOTAL t'ofereix:

- Assessorament tècnic per professors de l'Escola Espanyola d'Esquí.
- Lloguer d'esquí. Material nou.
- Dur-te a la neu els caps de setmana.
- Servei post-venda de reparació urgent d'esquí.
- Sistemes de crèdit: VISA, Dinners-Club, Credi-compra, 6.000.
- Vestimenta i complements.

Vehils

fundat l'any 1908

Portal de l'Angel, 32-34 - Tels. 317 91 86 - 317 80 82 (5 línies)

Plaça Universitat, 7 - Tel. 317 91 86

Sant Andreu, 257 - Tel. 345 01 56

Via Augusta, 55-57 - Tel. 237 85 58

BARCELONA

la tenda experts en esports i camping

 la tenda

al vostre servei a:

BARCELONA
Pau Claris, 118-120.
Telèfon 318 22 38
08009 Barcelona

Plaça Eivissa, 6
Tel. 229 01 80
08032 Barcelona

Fabra i Puig, 11
Tel. 311 23 55
08030 Barcelona

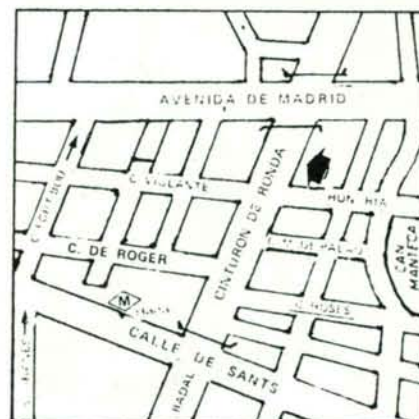
MANRESA
Casanova, 8
Tel. 872 23 12
Manresa

MATARÓ
El Torrent, 50
Tel. 798 58 34
Mataró

LLEIDA
La Palma, 3
Tel. 27 38 24
25002 Lleida

PEDRA-NEU

COMUNICACIONS

METRO

LÍNIA-V-BADAL

LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

15-54-70-72-43-56-57

OFERTA

D'ESQUÍ 86-87

**CINTURÓ DE RONDA
AVDA. DE MADRID**

PEDRA-NEU

PEDRA-NEU

PISTA	ADULT		JOVES		INFANTS
ESQUÍS (1.ª Marca)	A	B	A	B	
FIXACIÓ (Max. Seguretat)	33.545,-	37.670,-	29.445,-	29.870,-	25.400,-
BOTES (1.ª Marca)	24.500,-	28.800,-	22.820,-	24.200,-	19.300,-
BASTONS					
MUNTANYA					
ESQUÍS			ESQUÍS		
FIXACIÓ (Max. Seguretat)	57.390,-		ESQUÍS		
			FIXACIÓ (Max. Seguretat)		41.447,-
BOTES	44.800,-		BASTONS		32.900,-
BASTONS					
FONS			SORTIDES D'ESQUÍ DE MUNTANYA		
ESQUÍS (1.ª Marca)	20.230,-		PIRINEU CATALA 29-3 AL 4-4-87		
FIXACIÓ			CHAMONIX - ZERMAT 3-5 AL 9-5-87		
BASTONS	15.950,-		INSCRIPCIONS 15.000,- pts. + DESPESES		
SABATILLES					

CANVIEM LES SOLES DE LES SABATILLES DE CÓRRER

POSEM SOLA VIBRAM A LES BOTES D'ESQUÍ

POSEM SOLES DE GOMA CUITA ALS PEUS DE GAT

C/ BRASIL, 48 - CINTURÓ DE RONDA
AVDA. MADRID
BARCELONA 08028 TEL. (93) 330 27 74

LLOGUER DE:

ESQUÍS DE MUNTANYA ESQUÍS DE PISTA
ESQUÍS DE FONS GRAMPONS I PIOLETS

PEDRA-NEU

ESPORTS

De Jordi Lluch
membre actiu
del G.P.H.M.
i del G.A.M.E.

Hipòlito Lázaro, 34 (Metro Joanic)
08025 Barcelona - Tel. 219 14 16

DEDICACIÓ EXCLUSIVA A:

- Alta muntanya
- Excursionisme
- Esquí
- Escalada
- Càmping

**QUI CONEIX BÉ,
ACONSELLA BÉ**

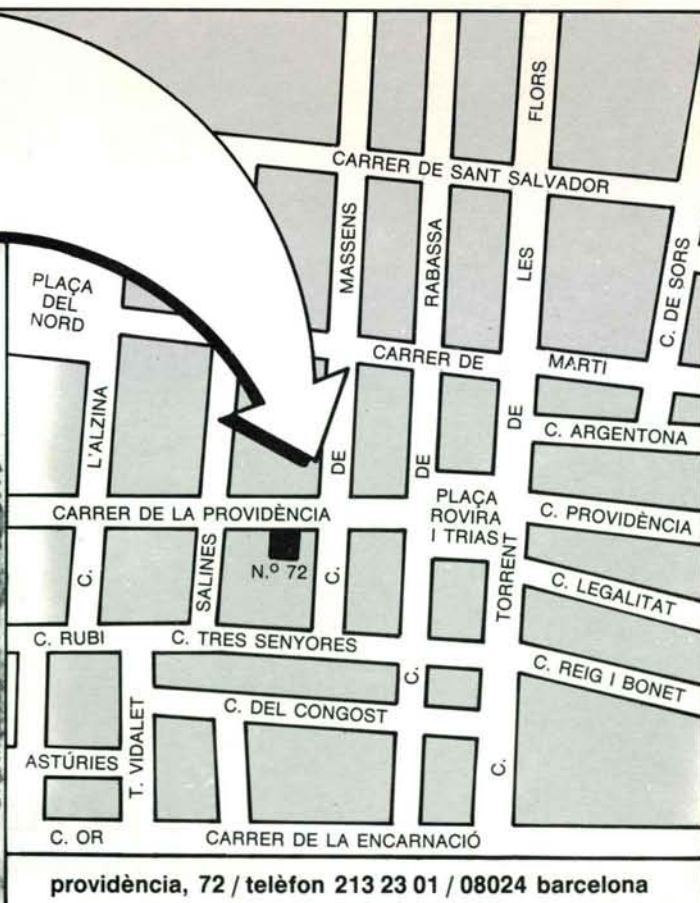
eiger esports

ESCALADA
ESPELEOLOGIA
ALTA MONTAÑA
SUBMARINISMO
ESQUÍ

Distribuidores
Cordes COUSIN, TANARRO
Carburero CELLAGUA Y
vestimenta CARLETTI

Cristina Córdoba

providència, 72 / telèfon 213 23 01 / 08024 barcelona

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

ANY CX N.º 748 VOL. 91 DESEMBRE 1986

Redacció i administració:

Paradís, 10 - 08002 Barcelona
Tel. 315 23 11

Director:

Alfred Montserrat i Nebot

Adjunt al director:

Josep de Tera i Camins

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Maqueta:

Antoni Inglès i Alcon

Ressenyes i gràfics:

Armand Ballart

Corrector:

Joan Costa i Costa

Consell de redacció:

David M. Aloy, Miquel Bosch,

Jordi Cañals, Francesc Herrera,

Agustí Jolis, Modest Montlleó

Col·laboradors:

Jaume Altadill, Lluís Belvis,

Josep Casanovas, Emili Civis,

Manuel Mateu, Martial Mioli (Chamonix),

Jordi Mullor, Lluís Puntís,

Joan Sabadell, Josep M.ª Sala,

Alfons Valls, Joan Quintana

Publicitat:

Antoni Amenós, Vidal

Ctra. Sardanyola, 45 sat.

Tel. 675 21 02

Sant Cugat del Vallès 08190

Subscripció:

2.400 pessetes l'any (sis exemplars).

Estranger: 3.800 pessetes.

Preu d'aquest exemplar, 420 pessetes (IVA inclòs).

(Comanda de números endarrerits, a la redacció de la revista.)

Fotocomposició i Fotomecànica:

Catalana de Fotocomposició, S.A.

Consell de Cent, 500

Impremta:

Gràfiques Encina

Encina, 31

Barcelona

Dipòsit legal: B. 545/58

ISSN: 0212-2111

SUMARI

Editorial	242
L'esquí i la seva solució tecnològica (I) <i>Jordi Mullor</i>	243
Un any de guarda de refugi <i>Antoni Torcal</i>	248
El foc de Montserrat <i>Christian Papió</i>	250
Cercle de Guerosso <i>Josep de Tera i Camins</i>	252
Nous horitzons a la regió de Colomina <i>Enric Lucas</i>	256
El Saló Internacional de fotografia de muntanya	259
Claror de tempesta per a una pintura de la Becca di Moncorvé. (Gran Paradiso) <i>Jordi Lalueza i Fox</i>	270
Els tresmils del Pirineu <i>Joan Buyse</i>	272
Dunhuang, la més gran galeria d'art del món enterrada sota les sorres del desert de Gobi <i>Dr. Josep M.ª Arias</i>	277
Crònica excursionista <i>Equip redacció crònica</i>	
Alpinisme	280
Espeleologia	282
Actes	284
Bibliografia	286
Material	287
D'ací d'allà	287

Petit Gra de Fajol desde el
Refugi d'Ulldeter. (Foto A. Torcal).

Queda prohibida la reproducció total o parcial dels articles de la revista «MUNTANYA» sense citar-ne la procedència. Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs autors. La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

Per la millora de les vies rurals de comunicació a muntanya.

El fenomen, tan accentuat en la segona meitat d'aquest segle, de l'emigració de les àrees rurals, sobretot a les de l'alta muntanya, tots sabem com ha deixat centenars de petites aglomeracions humanes: sinó completament deshabitades, sí que en un estat deplorable.

És cert que les vies de comunicació deficientes han contribuït a la fugida de la bona gent que, durant generacions, hi habitaven, donant-hi vida. Sembla impossible que, fa segles, la cultura hi fos arrelada i que un sentit artístic ple de sensibilitat hi produís tota una colla de béns que avui podem admirar —els que s'han salvat— en els nostres Museus. Tot això es produïa en un context diferent del d'avui; en un món que s'ha aguantat fins que les condicions de vida —d'higiene, de salut, de comunicació, de cultura, etc.— han fet impossible de mantenir-s'hi, comparades amb aquelles de què es gaudia a les ciutats o a la plana.

Són molts encara els petits nuclis habitats que es comuniquen, si no amb la població cap de comarca, amb alguna vila prou important, a través d'un mal camí, obert generalment amb l'esforç del veïnat, sense altra conservació que la bona voluntat i la feina d'unes jornades esmerçades sense cobrar ni un ral, i que cada hivern i cada aigüat malmeten.

Avui, aquest camins no poden gaudir de cap mena d'ajut ni subvenció de l'Administració. Pensar fer-hi una carretera és pràcticament impossible. Els pressupostos municipals o de les Diputacions no poden suportar-ho, perquè, fonamentalment, qualsevol via a muntanya comporta uns costos molt més alts (per causa de la reglamentació que regeix i que implica uns pendent, uns radis de corbatura, una amplada, unes obres de fàbrica, etc.) que no a la plana.

I, malgrat tot, encara hi viuen unes persones (poques, certament i, per tant, abandonades,

perquè no sembla oportú d'esmerçar uns diners públics per a tant poca gent.) Però no pot oblidar-se que, mentre continuï la vida en aquests llocs, no són exclusivament aquestes poques persones les que en gaudiran, sinó tantes i tantes que viuen a les ciutats. I que l'equilibri ecològic també sofrirà conseqüències irreparables si s'abandonen del tot aquestes contrades.

Cal, doncs, aportar la senzilla solució que, en la futura reglamentació de la Llei de Carreteres de Catalunya, hi figuri l'excepcionalitat d'aquelles vies que, per a la millora d'unes comunicacions a determinats llocs, puguin permetre unes inversions per part de l'Administració (que podrien, fins i tot, limitar-se en la quantitat màxima a invertir). Cal admetre que no sigui necessari l'acompliment de la normativa vigent, en el que fa referència a amplades, rampes i pendent, radis de corbatura i obres de fàbrica mínimes exigibles, i substituir-ho, en els casos d'excepció a enumerar, per unes condicions ben simplifiquades que, a més, salvarien les destruccions del paisatge.

En altres països amb problemes similars, fa anys que existeixen vies i camins asfaltats que menen a qualsevol lloc habitable: així, acosten els homes (uns a altres), permeten l'intercanvi, són la sava que genera vida i que la manté.

Estem segurs que la sensibilitat de les autoritats per aquests problemes pot fer possible (amb aportacions modestes, fàcils d'incloure en els pressupostos de l'Administració) la millora d'aquests camins rurals; i, així, fer renéixer, amb la comunicació viària, el millorament agrícola-ramader, l'atenció cultural i sanitària, i també les possibilitats comercials i turístiques d'uns indrets que, altrament, només estan abocats a desaparèixer.

L'ESQUÍ I LA SEVA EVOLUCIÓ TECNOLÒGICA (I)

Jordi Mullor (*)

(¿Quina ha estat l'evolució de l'esquí des que els caçadors asiàtics de l'Altai l'utilitzaren per primer cop, fa uns vuit mil anys? ¿Quin és l'ABC de la construcció actual? ¿Quines longituds i classes d'esquí s'han d'aconsellar al consumidor?)

Totes aquestes qüestions són d'interès per al professional i per a l'usuari, ja que, avui, el material dur respon a una sofisticació tècnica i a uns raonaments que tenen la seva exacta explicació històrica i científica.

El següent reportatge és el primer de dos, els quals intenten analitzar de manera explícita aquesta complicada amalgama de dades que s'amagen al darrer d'un parell de fustes.)

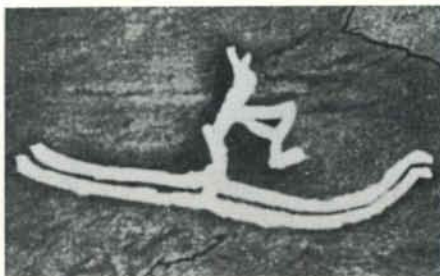
Els orígens

La «Real Academia de la Lengua» té una idea equivocada sobre què és l'esquí. Segons la seva definició, es tracta «de una especie de patín noruego, largo, de madera, que sirve para deslizarse sobre la nieve en un terreno en declive».

Desgraciadament, no ho encerta en cap d'aquestes afirmacions. No pot considerar-se un patí, ni necessàriament ha de ser llarg; ja no es construeix amb fusta, ni estrictament té l'aplicació en els pendents. Quant a la paternitat, si bé Noruega en fou la catapulta, els orígens s'han de cercar a l'Àsia. Concretament, a la serralada d'Altai, entre Mongòlia i Sibèria, s'hi troba la referència més antiga. Es tracta d'un parell de pals curts, recoberts amb pells de ren, mitjançant els quals els caçadors d'Altai es desplaçaven per les superfícies glaçades, a finals de la gran glaciació, fa uns 8.000 anys. Hi ha pintures rupestres, a la Unió Soviètica, que mostren uns caçadors amb «models» similars, en els frescos que daten de 12.000 anys. Però les seves característiques són més polèmiques.

Amb el desplaçament dels gels i, per tant, de la caça, l'esquí primigeni de l'Altai, vinculat a la captura de rens, es

Fresc pertanyent a una cova noruega. Els esquís ja s'hi defineixen clarament.

Fridtjof Nansen, qui creuà, amb esquís, la part sud de Groenlàndia, el 1888. Foren 500 quilòmetres en 40 dies.

va estendre en tres direccions; per una part, cap a l'estret de Behring, Alaska y Nord-amèrica; d'altra part, cap als límits polars, nord d'Europa i Islàndia; i per últim, cap a Europa central i Àsia Menor.

Noruega o l'esquí com a tal

L'estètica de les primeres «botes lliscadores» va anar canviant. Les característiques evolucionaren lentament, i les formes s'estilitzaren. Les fustes ja no eren troncs revestits, sinó taulons plans, amb una major superfície de contacte. Es pot parlar d'esquí, com a tals, des del 2500 abans de Crist, als països nòrdics (gravat de Roedocy Tjoetta). El primer vestigi es va localitzar a Obrevö, Noruega, i data de la transició entre l'Edat del Bronze i la del Ferro.

Dels segles VIII al X se n'experimentà un notable progrés, tant en la línia (les taules són més llargues i les espàtules es pronuncien) com en l'extensió del seu ús. L'esquí ja no sols serveix per a l'aproximació a la caça, sinó també com a mitjà de transport en els grans dominis nevats. S'observa, doncs, un distanciament notable en relació a les descripcions que havien deixat Xenofont, Estrabó, Procopi de Cesàrea, Paulo Diàcon, Adam de Brema, Saxus Grammaticus o Olaus Magnus, enfront de les posteriors als reis noruecs, Harald Harfagr i Harald «el Fort», així com les de la plèiade de poetes nòrdics.

L'esquí s'estén pels pobles escandinaus, i hi sorgeixen herois i figures rellevants... Es parla de l'intrèpid Vighard, que es llançava en línia recta a gran velocitat; d'Aslakson, que baixava per les vessants tallades i, abans de caure al buit, clavava el seu únic bastó (els dos bastons no es van conèixer fins el 1843); de Lemminkainen, el més ràpid esquiador de Finlàndia...

Durant els segles XII i XIII, les dues taules són un mitjà de locomoció habitual a Escandinàvia. El monarca Swerre n'ordenà l'ús a les tropes i hi va donar una aplicació tàctica, amb què aconseguí una sorprenent victòria prop d'Oslo. Dos anys després de la seva mort, el 1205, una partida d'esquiadors realistes pogueren alliberar, del rebel Baglern, l'infant Hakon, hereu de la corona i futur artífex del poder noruec. Al segle XV, l'esquí és assimilat pels exèrcits suecs, finlandès, danès i rus, a més del noruec. Els lapons, per la seva part, ja n'havien trobat la vessant esportiva, i n'establien proves de resistència i habilitat.

Les primeres competicions

A la segona meitat del segle XVIII, ja

(*) Difusión Sport

se'n fan competicions obertes, de recorregut mixt, inclosos els exercicis de tir. El 1767, es disputa una prova que seria llegendaria i que donaria nom a un estil: el Christiania. Set anys després, es regulen les competicions militars i s'hi institueixien premis en metàl·lic.

Entrat el segle XIX, es nota un perfeccionament tècnic de l'esquí, propulsat en gran mesura per l'afecció esportiva que hi havia a la zona noruega de Telemark (aquest nom també correspon des de llavors a un tipus de viratge). En algunes regions, els esquís es dividien en «*langskia*» (taula prima i llarga per al peu esquerre) i «*andoren*» (taula ampla i curta per al peu dret, per a frenar), i des d'aquelles dates es normalitzà la forma tradicional simètrica. Fou precisament a Telemark on es van establir les normes de competició pròpiament dites.

L'aprenentatge i la tècnica de l'esquí arribaren als Alps a principis del segle XIX, de la mà de Chevalier La Tocnaye. El 1843 s'institueix, a Noruega, la prova de fons de Tromsø, i en guanyaren la primera edició els lapons, que hi introduïren un element revolucionari: el doble bastó. L'any 1860, al mateix rei de Noruega atorgà una copa als guanyadors de la prestigiosa Holmenkolen. Sis anys després, a lverslokken, se celebren les primeres carreres de descens. El 1876 se succeïren diferents fets destacables: es crearen els primers clubs esportius, es fixà la reglamentació de l'esquí de fons i de salts, s'introduí el nou esport a les escoles escandinaves, i es creà, en definitiva, una autèntica afecció a esquiar.

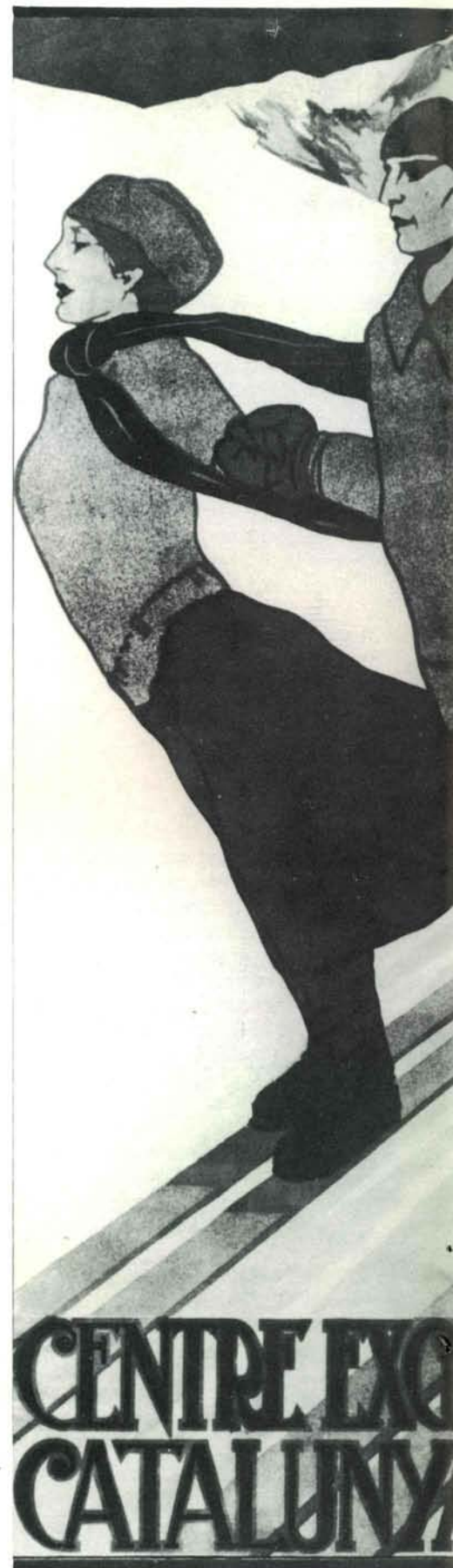
Dues accions catapultaren l'esquí de fons a Europa. Per una banda, l'any 1884, la proesa del lapó Lars Tourda, qui, a la cursa de Jokkmokk, va recórrer 200 quilòmetres en 21 hores i 22 minuts. Per altra banda, el 1888, hi hagué la travessa de Groenlàndia sud per Fridtjof Nansen, qui hi invertí 40 dies i salvà 500 quilòmetres de gel. Els deixebles de Nansen n'impertiren l'ensenyament a Suïssa, Hongria, Montenegro, Txecoslovàquia, Sud-amèrica i Japó. A Espanya, fou B. Sorensen qui, l'any 1898, va mostrar-hi les peculiaritats de l'esquí, que fou contemplat llavors, a les nostres latituds, i fins als anys vint, com una curiositat per a excèntrics. Amb anterioritat a l'aventura de Nansen, els noruecs també s'encarregaren de la docència esquiadora a Austràlia, Nova Zelanda, Califòrnia i Canadà.

La transició definitiva

L'evolució de l'esquí, als inicis del nostre segle, fou més progressiva. Als països alpins va arrelar profundament, gràcies als esforços de Paulke, Zdarsky, Iselin, Bilgeri i l'anglès Caufield. S'hi desenvolupà una escola que contrarestaria amb força la influència nòrdica. Amb tot, no es pot parlar d'una forta acollida esportiva i popular fins el 1924, any en què es van celebrar, a Chamonix, els primers Jocs Olímpics d'hivern. Aquell mateix any fou creada la Federació Internacional d'Esquí (F.I.S.).

La corba ascendent de l'esquí a Europa sorgí a partir de la disputa entre les escoles noruega i alpina (fonamentalment austríaca), que té el moment culminant als anys vint. A

Cartell anunciador de les activitats de la secció d'esports de muntanya del Centre Excursionista de Catalunya.

**CENTRE EXCURSIONISTA
CATALUNYA**

El 18 de gener de 1912, Robert F. Scott i la seva expedició van arribar, ajudats pels esquís, al Pol Sud, que ja havia estat petjat pel noruec Amundsen. Durant el retorn, va morir tot l'equip.

principis de la nostra centúria, Hennes Schneider fundà l'escola d'Arlberg, a Sankt Anton (Àustria), la qual creà un estil propi i es convertí en el centre docent més important del món; encara avui ostenta aquest lloc, hi té una plantilla de tres cents monitors, i és dirigida pel campió Karl Schranz.

Per iniciativa del propi Hennes Schneider, i d'Arnold Lunn, es convocà per primera vegada, a Sankt Anton, la famosa prova Arlberg-Kandahar, que coincidí, aquell mateix any, amb les segones olimpíades d'hivern a Saint-Moritz. A partir d'aquell moment, es pot dir que comença a prendre cos la indústria esportiva relacionada amb l'esquí. Diverses firmes hi competeixen (encara que de manera modesta) a seleccionar i tractar les millors fustes, amb predomini ben clar de la fusta de Hickory com a material idoni, ja que ofereix (i continua oferint, en la composició de nuclis, o ànimes, d'alguns esquís actuals) una gran densitat i escassa permeabilitat.

L'any 1928 fou el dels JJOO d'hivern de Saint-Moritz i de la Kandahar, però també fou l'any dels primers campionats d'Espanya, que venien a ser una continuïtat de la Copa del Rei Alfonso XIII, la que, des del 1924, adquiria la categoria de campionat estatal oficios.

El salt cap a l'esquí metàl·lic

Com s'ha mencionat anteriorment, la fusta de Hickory (noguera americana dels boscos de Illinois) era el material més reclamat per a la construcció d'esquís. Amb lleugeres modificacions estètiques, això va continuar essent així fins el 1960; és a dir, fins fa a penes quatre lustres (salvant les diferències que marcaren els 8.000 anys transcorreguts), la fusta en fou sempre el material bàsic, des dels caçadors d'Altai fins a les tres victòries olímpiques de Toni Sailer, l'any 1956. Per la seva part, la noguera de Hickory hi ha tingut un regnat absolut de més de setanta anys.

Des dels temps remots fins al primer terç del nostre segle, els esquís es construïren d'una sola peça. Així, doncs, els corredors que disputaren la primera edició dels campionats del món d'esquí alpí (celebrats a la localitat suïssa de Mürren, el 1931), encara no coneixien l'esquí laminat. L'estratificació per làmines de fusta no vindria fins als voltants del 1950, i s'imposà fins a l'arribada de l'esquí metàl·lic, el 1960, i fins i tot subsistí (amb una altra tècnica) fins als nostres dies.

L'estratificació per làmines consistia en la superposició de diverses qualitats de fusta, encolades entre elles amb urea, i disposades simètricament, de major a menor gruix, a partir del centre

de pressió; això és, a partir de la zona on s'ubica la bota. Amb això s'aconseguí una major flexibilitat de l'esquí i, per tant, una major maniobrabilitat en diversos tipus de superfície.

El descobriment, a mitjan els anys trenta, dels cantells d'acer (elaborats amb aleació i enroscats per seccions a la sola) representà assolir un alt grau d'estabilitat i de facilitat de gir a les neus dures; al mateix temps, va propiciar el viratge rítmic, identificat des de llavors al nom de Toni Seelos.

Una altra innovació, abans d'arribar a l'esquí metàl·lic, fou la sola de matèria plàstica. A partir de 1964, els esquís de fusta incorporen un revestiment sintètic a la sola, cosa que permet un lliscament més ràpid (aproximadament el doble, en un esquiador afeccionat) i amb uns moviments més lliures. Les noves soles representaren l'abandó de les tècniques de rotació, i el naixement de la sinuosa *godille* (girs continuats amb els esquís paral·lels, inclinació cap al davant i cos recte), que és el fonament de la tècnica moderna.

Complementàriament, apareixen els primers cantells ocults.

I arriba l'any 1960. Jean Vuarnet, de l'equip nacional francès, venç a la prova reina del descens a les olimpíades d'hivern, de Squaw Valley. Les seves velocitat i seguretat van sorprendre. Els seus esquís tenien una làmina de metall al llarg de tota la taula. L'esquí metàl·lic va iniciar una nova era en l'esport blanc.

La revolució dels seixanta

L'any 1957 es van començar a desenvolupar, amb molta reserva industrial, els primers prototips d'esquí en *epoxy* (fibra de vidre i metall); però la seva explotació industrial no vindria fins molt després. Els que van tenir, però, un èxit immediat foren els esquís metàl·lics senzills; això és, els que portaven una làmina d'alumini entre les capes de fusta.

A partir de la victòria de Vuarnet als JJOO nord-americans, l'esquí metàl·lic obté un acolliment espectacular, com espectacular és la progressió de la indústria esportiva a tota la dècada dels seixanta. Sorgeix el plàstic i, amb ell, unes noves botes dotades de ganxos; es desenvolupen les fixacions semiautomàtiques; apareixen els cantells encastats; els bastons es fabriquen d'acer i els confeccionistes llencen noves peces de roba ajustades, de fibres tècniques. A partir d'aquest moment, la competència comercial marcarà les pautes de l'evolució de l'esquí, que observarà una metamorfosi constant fins als nostres dies. L'esport de la neu es revoluciona en les

Harti Weirather, campió del món de descens el 1982. Es pot observar el perfil dels esquís sintètics i l'espàtula foradada amb finalitat aerodinàmica.

dimensions tècnica, esportiva i turística.

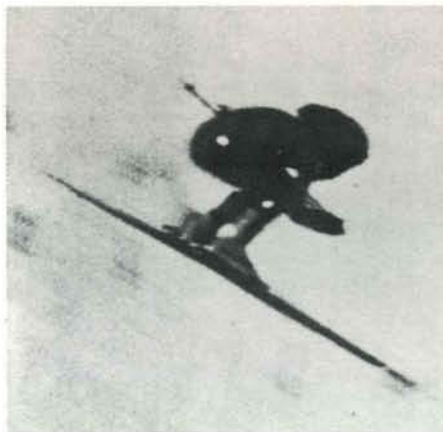
Als voltants de 1962 es van inventar les soles plàstiques de polietilè, encara avui vigents (si bé amb acabats micropolits), les quals feien pràcticament innecesari l'encerat, si no era que es volguessin unes prestacions especials. El plàstic guanyava terreny, i aviat es va pensar en ell per a construir l'ànima de l'esquí. El revestiment plàstic substituïria en gran mesura la fusta, però la tecnologia no va estar prou perfeccionada fins el 1970. De moment, l'alumini s'encolava a la fusta seguint el sistema d'unió de metalls lleugers (adhesió simple amb cola), que s'utilitzava en els fusellatges dels avions.

L'esquí metàl·lic ofería una major rapidesa i maniobrabilitat. No obstant, vibrava amb excés en neu dura o glaçada, especialment a la zona de les espàtules. A més a més, es va veure que, amb l'ús, l'alumini s'encorbava, i que no es podia corregir aquesta deformació. El regnat de l'esquí metàl·lic va durar fins el 1968, quan Jean Claude Killy va guanyar, també amb taules metàl·liques, les tres disciplines alpines de les olimpíades d'hivern de Grenoble. Durant aquesta època, hi va haver una altra innovació important: els cantells elàstics.

Esquí sintètic: l'era moderna

Durant l'agonia de l'esquí metàl·lic, a finals dels seixanta, les indústries austríaca, francesa i nord-americana ja

Steve McKinney, llançat a 200 km/h en el Plateau Rose (Cervinia), en un intent de superar el seu propi rècord de velocitat del món. Els seus esquís estaven calculats científicament al mil·límetre.

preien posicions en la concepció d'un esquí elaborat a partir de material sintètic. Els avenços amb plàstics i derivats dels hidrocarburs del petroli preveïen un esperançador camp en aquest sentit. Els laboratoris químics, vinculats de forma directa a les fàbriques d'esquís, hi tenien la paraula. Les característiques del plàstic permetien obtenir un esquí amb un comportament homogeni i dotat d'una elasticitat invariable. L'any 1970, es va arribar al primer model d'esquí metàl·lico-plàstic.

La inclusió de làmines longitudinals de metall es va canviar per una construcció menys «dura», en alternar l'escuma sintètica amb seccions més curtes d'aleacions lleugeres. La dècada dels setanta va dedicar una atenció més

detallada a l'ànima o nucli de l'esquí; es a dir, a la «tripa» que dona vida i motiva la resposta de les taules. El nucli de l'esquí ja no presentava un senzill bloc de fusta i metall, sinó que responia a especificacions científiques i de comportament: cada fabricant en donava la seva versió, i d'aquesta manera van sorgir les cambres de torsió, els canals estancs, la superposició de plàstics i metalls i làmines fines de fusta, la construcció amb disseny trapezoïdal, l'ús de fibres, etc. En definitiva, es va redefinir l'esquí i s'assentaren les bases d'això que avui és la indústria moderna d'aquesta parcel·la del material esportiu.

L'any 1976, el de les olimpíades d'Innsbruck, es llançà al mercat el primer esquí construït amb fibra de carbó. La troballa de noves fibres i tecnologies d'aplicació ja no acabaria fins als nostres dies. Els últims avenços més sobresortints pertanyen a dates poc posteriors als JJOO de Lake Placid, del 1980, quan s'estandarditzaren els cantells superiors partits (la forma esglaonada protegeix l'esmalt de la superfície, i el propi esquí, dels impactes), les soles de competició micropolides i les ànimes multicompòstes. Hi ha esquís que, fins i tot, poden modificar el respectiu arc de flexió, segons la temperatura de la neu. Avui es pot parlar de tècniques de construcció i de prestacions molt concretes, però ja no n'és possible una catalogació universal; s'hi utilitzen fibres de vidre, de carbó, poliuretans, zicral, Ergal, ABS, escumes de polièster, alumini, acer/carbó, boron, grafit, elastòmers, P-tex, uretà, Fenol...

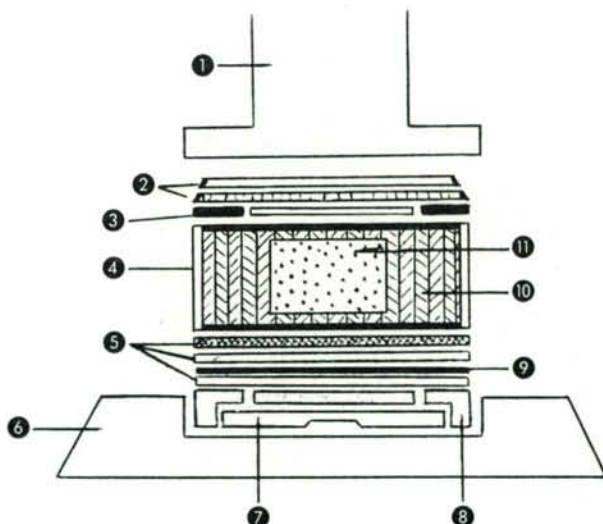
Tècniques actuals de construcció

Com veiem, l'esquí d'avui que trobem en el mercat és un producte sofisticat, amb una estètica i una composició realment molt ben pensades. En coneixem models que inclouen fins a seixanta materials diferents, l'elaboració dels quals representa 150 operacions de treball. N'ha de semiartesans, injectats,

Exemple de construcció Honeycomb o «niu d'abelles». L'ànima, en petites cel·les d'alumini, redueix en un 30 % el pes dels esquís injectats en escuma de polièster.

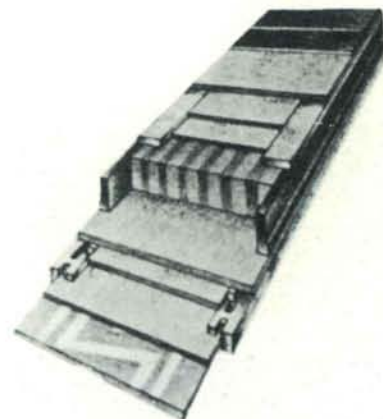

SANDWICH COMPOUND SYSTEM

1 MOTLLE	6 MOTLLE
2 COBERTA I PRIMERA LÀMINA DE FIBRA (amb cantells superiors partits)	7 SOLA
3 PERFIL METÀL·LIC	8 CANTELLS
4 PARETS LATERALS	9 LÀMINA METÀL·LICA
5 LÀMINES DE FIBRES	10 ÀNIMA DE FUSTA
	11 ÀNIMA SINTÈTICA

Perspectiva d'una construcció tipus Sandvitx, amb ànima de fusta. És el sistema més sofisticat, i també el més perfeccionat.

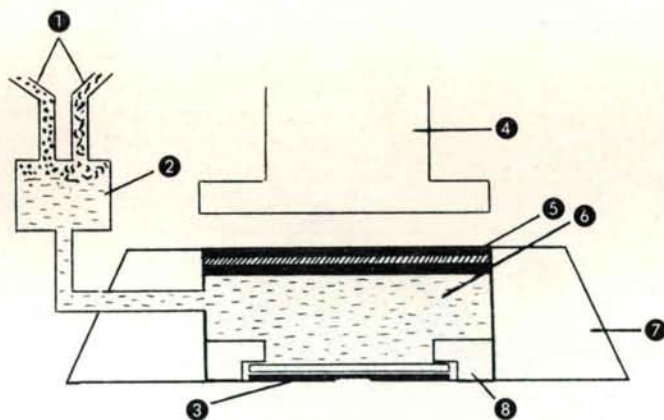
condiciona la lleugeresa i les prestacions de les taules. Aquesta operació es realitza sota control electrònic.

– **Fiberglass Coating System:** quasi no s'utilitza; però alguns dels esquís que veiem per les pistes encara tenen aquesta construcció. Es tracta d'un revestiment de bandes de fibra de vidre, les quals s'impregnen de resina de trementina i s'enrotllen al voltant del nucli de l'esquí, generalment compost de material sintètic (poliuretà o escumes de diverses procedències). El gruix de l'«embenat» determina la resposta de l'esquí.

Aquesta és l'actualitat de l'esquí alpí. La progressió de l'esquí de fons ha estat, amb les seves diferències, un mirall del de l'anterior. Les prestacions són diferents i l'estructura també; però els materials bàsics s'han anat incorporant a imatge i semblança dels desenvolupats en l'esquí alpí. La lleugeresa és l'element fonamental que requereixen unes taules de fons; i les escumes de polièster, la fibra de vidre, l'epoxy, etc., aconsegueixen plenament aquest objectiu. Actualment, uns esquís de fons (anomenats, també, «nòrdics») pesen tan poc com un rellotge de polsera, i les seves espàtules es poden doblegar sense problemes fins a 180°.

L'altre gran factor es troba a les soles, les quals han sofert en pocs anys una notable transformació. En els nostres dies, disposem de soles dentades antirefrecs (escames disposades en el sentit de projecció cap endavant) dels materials més diversos. Fins i tot se'n comercialitzen models amb regulació de l'arc de l'esquí per a diferents tipus de neu (modificació, mitjançant una roda d'acció mecànica, de la flexió de la làmina metàl·lica que recorre l'esquí per l'interior). La incidència de les soles dentades se sol concentrar a la part central de la taula; és a dir, a la zona de la pressió del peu.

FIBERGLASS INJECTION MOLDED SYSTEM

1 TEMPLATS LÍQUIDS	5 COBERTA I LÀMINES SINTÈTIQUES
2 MESCLA	6 ESCUMA DE FIBRA DE VIDRE
3 SOLA	7 MOTLLE
4 MOTLLE	8 CANTELLS

de niu d'abella (cel·les hexagonals, amb metall d'aleació, reomplertes de fibra), de completament plàstics, termotractats, per sistema «sandvitx»...

No obstant, se'n poden establir dues grans línies mestres de construcció:

– **Sandwich Compound System:** els diferents elements ja acabats (fustes, metalls, fibres, cautxú, resines, etc) es disposen de manera que, dins d'un motlle, puguin encolar-se i unir-se homogeniament a alta pressió. Les elevades temperatures propicien que les

pel·lícules adhesives es prenguin quasi instantàniament. Amb només una operació de premsat, es conforma l'esquí en el seu complicat nucli.

– **Fiberglass Injection Molded System:** mètode d'injectat de fibra de vidre, generalment utilitzat per a les sèries menys sofisticades. La fibra de vidre també s'injecta en un motlle, a alta pressió, entre les capes superior i inferior de l'esquí. L'escuma que va reomplint aquest espai conforma el cos de l'esquí. El gruix de la barreja

Des de feia temps, desitjava tenir una experiència com a guarda de refugi... I vet aquí que, els darrers mesos de l'any passat, sortí a la nostra circular la manca de guarda al refugi d'Ulldeter. No m'ho vaig rumiar pas gaire i em vaig presentar a la comissió de refugis del C.E.C. per demanar la plaça. Sorpresos, em feren diferents recomanacions i m'acceptaren.

Engegàrem al desembre. I amb el meu fill ens férem càrrec de tot. Passàrem moments difícils, ja que aquests primers dies d'hivern eren molt freds; però ho ressim. A poc a poc, ens habituàrem a la foscor ja que no teníem llum i teníem poca aigua. Els caps de setmana va anar pujant gent, però no s'hi feien activitats. El mal temps ens acompanyava i arribà la setmana de Nadal.

Pujaren excursionistes, però hi feia un vent que, en sortir del refugi, et tombava. Nevava, feia fred. Però la neu es fonia, desapareixia... Passats els dies de vacances, continuàvem sense poder esquiar. Els de l'estació de Vallter encara no havien obert. I per fi, en arribar el febrer, la gran nevada. Una «llevantada» ens havia dut metres de neu: les

UN ANY DE GUARDA DE REFUGI

Antoni Torcal

carreteres tancades, els arbres es desmuntaren, les línies elèctriques... L'Osona, el Ripollès, la Garrotxa, tot estava mig esbotzat.

Es treballà de valent per tornar a funcionar; nosaltres, per obrir el refugi, tardàvem unes dues hores a arribar-hi, quan solament hi estem vint minuts. Però havia nevat, i això era important. Començà l'ebullició. Els «pessigues»

arribaven pel refugi; molts ni el coneixien; cotxes de tot arreu, plens de «descendeurs» trobaven les pistes en perfectes condicions.

Passaren els dies i ens hi arribà una colla, que deien que eren de la TV3, i que volien filmar seqüències per a un programa didàctic que s'anomena «Curar-se en salut». El tema era «Els accidents a la muntanya». Demanaven,

El refugi d'Ulldeter. (Foto: A. Torcal.)

Filmant seqüències del programa televisiu «Curar-se en salut» (Foto: A. Torcal)

Panoràmica de la vall del Ter (Foto: A. Torcal)

Retorna l'excursionisme a cavall (Foto: A. Torcal)

per a la realització del vídeo, uns nois per a fer de protagonistes. Foren uns dies magnífics!

Tot funcionava, per Pasqua; també van venir uns cantaires d'un orfeó de Barcelona, i ompliren l'aire de música celestial... La mona, caramelles... Hi va haver de tot.

S'hi esquiava de valent i es carregaven a l'esquerra tot el feto; hi pujaven amb el «tele» i baixaven esquiant. Durant aquestes setmanes, gaudírem de la visió del cometa Halley: es feren unes trobades al refugi per parlar-ne i contemplar-lo. Un matí, sortírem vers el Gra de Fajol, a quarts de quatre del matí: una expedició. Va resultar magnífic. Passades les festes, vam realitzar uns curssets d'esquí de muntanya, i hi va haver força gent. Un rally de muntanya fou organitzat per «jovent». Els bombers de Reus i Tarragona hi feren un curset i pràctiques d'alpinisme.

A poc a poc va desapareixent la neu i comencen a florir els prats. L'anèmona, la genciana, el neret... La vall del Ter es converteix en un jardí. I arriben les revetlles de Sant Joan. Ens trobem amb els espais que feian la travessa cap a Núria; feren coques, i jo els convidava a moscatell. Foren unes diades esplèndides.

El temps passava i la gent venia i se n'anava. Prepararen l'arribada del campament DEPANA-CEC. Uns quaranta joves de deu a catorze anys, a més dels monitors, hi feren uns estudis sobre la fauna i flora de la vall: el temps va acompanyar-nos.

Érem a ple juliol. Passà gent d'arreu del món: europeus, asiàtics, africans i americans... Tota una Babel. Han passat pastors, genets, motos, guies, vailets, veterans. Hi hem tingut nadons i avis. Hem viscut el final d'etapa de la «75ª Volta Ciclista a Catalunya», i ens han visitat tres helicòpters al mateix temps.

Periodistes i fotògrafs de Colòmbia... Hem canviat impressions amb en Cañardo i l'Olmos, veterans corredors ciclistes.

Els darrers dies de setembre va fer-s'hi la cloenda del congrés de professors naturalistes de les universitats d'arreu de l'Estat. Per la tardor, ens han arribat els escaladors, dels curssets que ha patrocinat l'ECAM. Pocs boletaires han passat pel refugi; però a la vall de Setcases, i Espinavell, Vilallonga, Llanars i Camprodon eren farcits de bolets.

Han arribat les pluges, hi ha hagut aigua per tot arreu i ha arribat Tots Sants: revetlla de les castanyes, panellets i codonys al caliu. Som vora la llar. A fora, fa fred...

Ha estat una gran vivència. Hem fet nous amics: hem vist companys a qui feia temps que no vèiem i hem retrobat la muntanya.

El refugi me n'ha estat molt agraït!

EL FOC A MONTSERRAT

moment, la vegetació ja haurà arribat a un desenvolupament suficient per a garantir l'estabilitat dels ecosistemes de Montserrat. Per tant, considerem necessària una efectiva intervenció per a frenar les previsible pèrdues de terra, especialment a les àrees de forts pendents (20 graus o més). Caldria proporcionar llavors de gramínies i de

Christian Papió

Efectes i perills

L'incendi de Montserrat, que ha sensibilitzat profundament tants catalans, ha transformat el massís. S'ha fos la vida que sustentava, i només hi han quedat innombrables roques esculturals. A les zones on la intensitat del foc ha estat menor, no s'ha cremat el fullatge dels arbres (pins o alzines), però aquests no han sobreviscut. Les fulles han quedat rostides (així es pot dir) però no s'han carbonitzat. En alguns casos excepcionals, s'han salvat alguns arbres aïllats, o només algun grupet. Normalment, els arbres continuen drets, però hi ha llocs concrets (on el foc ha estat particularment intens) en què han caigut els arbres o, fins i tot, els pals de les línies elèctriques.

El perill, que ens fa témer pel present i pel futur pròxim, és l'erosió i la consegüent pèrdua de sòl, aliment indispensable per a la vida d'un bosc, el que en condiciona estretament el creixement i l'espessor. En els diversos

recorreguts que hem fet a Montserrat, hem vist clarament les primeres traces d'aquest fenomen. Les cendres, que podrien actuar com a elements fertilitzants, s'estan començant a perdre, així com les capes superiors del sòl. Perilla el delicat i sorprenent equilibri dels bancals naturals de Montserrat, on capes de sòl, generalment espesses i ben constituïdes, reposen sobre rocs i roquissars. El problema s'agreuja en els llocs on el relleu és molt abrupte i els pendents molt forts. Les cendres i la terra s'acumulen generalment en sots o petits fondals que ja presentaven una bona capa edàfica; o sinó, encara pitjor, es van perdent en els nombrosos cursos de baixada d'aigües de pluja, alguns ja oberts i d'altres que s'improvisen en l'actualitat, per la manca de la protecció que li donava la vegetació i per la baixa capacitat actual de retenció i filtratge del sòl. Aquest cicle regressiu ja s'ha iniciat amb les primeres pluges de finals d'agost i de setembre que, per sort, no han estat excessivament agressives o torrencials.

En un clima mediterrani com el del massís, és d'esperar unes condicions de precipitacions més dures en el termini dels propers dos anys. A partir d'aquell

Becari Pla de Formació del Personal
Investigador (M.E.C.) adscrit al Dept.
d'Ecologia U.A.B.

En aquesta pineda cremada, a l'indret anomenat Les Grades (a la dreta de la carretera, abans d'arribar a Monistrol), els efectes de la pèrdua i rentat de cendres ja era visible el dia 11 de setembre. Observeu el color del sòl i també alguns sots on s'acumulen les cendres.

La muntanya presentava un aspecte dantesc i alhora misteriós. El bosc cremat es barrejava amb l'alè de misteri dels núvols.

lleguminoses de desenvolupament ràpid. Considerem indispensable fer una tria d'espècies que acompleixin els requisits següents: bones fixadores del sòl; creixement ràpid i que alhora no impedeixi la regeneració de la vegetació existent abans del foc; adaptables a les condicions edàfiques i climàtiques del massís en el moment en què s'hi

introdueixin. En cas d'eixut, o que hi fos aconsellable en els primers moments per arrelar, podrien fer-s'hi regs d'aigua polvoritzada des d'avions. En els llocs on els arbres han conservat el seu fullam, aquestes intervencions no hi són tan urgents, car es troben més ben protegides. Però caldria retirar els arbres morts tan bon punt el risc d'erosió hi sigui baix i que la major part dels elements nutritius que encara contenen hagin tornat al sòl.

Inici de la regeneració natural

Al cap d'un mes del foc, i amb l'arribada de les primeres pluges, s'inicia a Montserrat el procés de regeneració vegetal. Apareixen els primers borrons en alguns dels peus cremats, i aquests

Els roures són de les primeres espècies a aparèixer. Rebroten amb facilitat i vigor.

aviat donen lloc als primers rebrots. Ara, a l'actualitat, moltes de les espècies ja han començat a rebrotar, mentre d'altres (com el romaní o els pins) no poden formar tanyes i haurem d'esperar una probable germinació de les seves llavors més endavant, quan les condicions ho permetin.

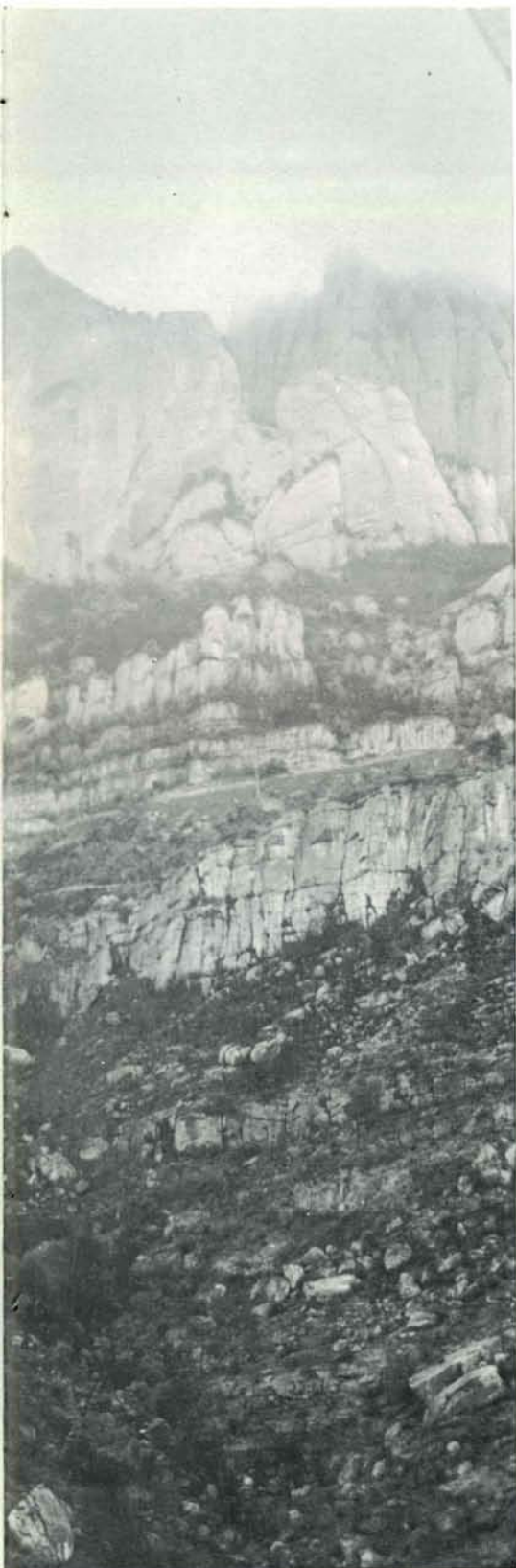
Inicialment, les dues espècies llenyoses que rebroten amb més freqüència i vitalitat són els roures i els roldors. També rebroten, sobretot en els prats cremats, les graminies. Aquestes plantes comencen a rebrotar per tot arreu, però van més avançades a determinades zones (per exemple, prop del camí de la Calzina, 400-450 metres), potser afavorides per unes pluges més generoses, o perquè la data del foc va ser anterior. Altres espècies rebrotadores (mata o llentiscle, aladern fals, marfull, arboç, matapoll, garric, alzina, matabou, diverses lianes) tot just comencen a reviure en els indrets més avançats, encara que podem esperar que aviat serà així a la resta del massís. Altres vegetals tarden més a arribar a rebrotar, i en alguns casos encara no ho han arribat a fer (càdec, bruc d'hivern, argelaga, boix, botja d'escombres, etc...).

El procés de rebrotada, que tot just s'inicia ara, resulta molt intens i brusc en els primers mesos. A partir dels dos anys, el creixement s'alenteix gradualment. La majoria dels arbusts assoleixen, als quatre o cinc anys, un ritme que podem considerar normal, que es diferencia poc del que hi ha a les àrees que no s'han cremat.

El procés de regeneració ja s'ha iniciat i, previsiblement, es reforçarà en el futur. Esperem que les pluges seran generoses i benefactores! I que l'acció convenient i responsable, conjugada amb les vel·litats de la natura, podrà fer reverdir la «muntanya santa».

Aladern fals	: <i>Phillyrea media</i>
Alzina	: <i>Quercus ilex</i>
Arboç	: <i>Arbutus unedo</i>
Argelaga	: <i>Genista scorpius</i>
Botja d'escombres	: <i>Dorycnium pentaphyllum</i>
Boix	: <i>Buxus sempervirens</i>
Bruc d'hivern	: <i>Erica multiflora</i>
Càdec	: <i>Juniperus oxycedrus</i>
Garric	: <i>Quercus coccifera</i>
Lianes	: <i>Smilax aspera</i> , <i>Clematis flammula</i> , <i>Lonicera implexa</i>
Llentiscle	: <i>Pistacia lentiscus</i>
Mata	: <i>Pistacia lentiscus</i>
Matabou	: <i>Bupleurum fruticosum</i>
Matapoll	: <i>Daphne gnidium</i>
Marfull	: <i>Viburnum tinus</i>
Pins	: <i>Pinus halepensis</i> , <i>Pinus nigra</i> , <i>Pinus pinea</i>
Roldor	: <i>Coriaria myrtifolia</i>
Romaní	: <i>Rosmarinus officinalis</i>
Roure	: <i>Quercus sp. pl.</i>

el dia 11 de setembre. Les restes del

Per fi puc escriure l'article sobre el cercle de Guerosso!

Malgrat haver-hi anat dues vegades, mai no m'hi havia fet bon temps i, per tant, em mancaven bones fotografies per acompanyar l'article.

La primera vegada fou l'any 1977, i hi vaig fer el següent itinerari: Noarre, estanys Blaus, estany Blanc, collada d'estany Blanc, pic de la Lleia, pic de Flamicella, estany de Flamicella i Noarre. Excursió realitzada en un dia completament rúfol, la qual va servir de base per a l'it. n.º 146 de la guia *Pallars-Alt Urgell*.

Novament, l'any 1979 tornava a provar-ho; aquesta vegada vaig sortir del refugi de Certascan, i l'itinerari fou: pic de Certascan, punta N., pic de Montabona, pic de la Collada, pic de la Lleia, pic de Flamicella, estany de Flamicella, Noarre i Graus. Amb un temps pitjor que la primera vegada, l'excursió va servir per a l'it. n.º 148 de l'esmentada guia; i les deficientes fotografies es van poder convertir en excel·lents dibuixos.

Aquestes dues excursions també van servir per elaborar la guia *La vall de Tavascan*.

Aprofitant el magnífic bon temps de l'agost de 1985, i més concretament, el dia 27, tornava a provar-ho; aquesta

CERCLE DE GUEROSSO

Josep de Tera i Camins

vegada amb la intenció de fer l'itinerari en sentit contrari, i també per afegir-hi el pic de Martellat.

L'excursió passa per set pics; per no allargar massa l'article, només ressaltaré els aspectes més importants.

Es pot començar a caminar a l'última marrada de la pista que va de Quanca a la Pleta Palomera (a la vall de Tavascan), i més concretament a la cota 1.600 (indret on hi ha una tanca per al bestiar). Des d'aquest lloc, un planer i bonic camí ens porta en cinc minuts a Noarre (1.592 m), magnífic i tranquil grup de bordes.

Cal travessar aquestes bordes i sortir-ne pel costat al d'entrada; allí un corriol, una mica indeterminat al

començament, però clarament marcat després, ens portarà per dins d'un bonic bosc de bedolls i avellaners fins a la Pleta Vella (2.050 m) (1 h.); lloc d'unió del torrent que baixa dels estanys Blaus amb el que baixa del de Flamicella.

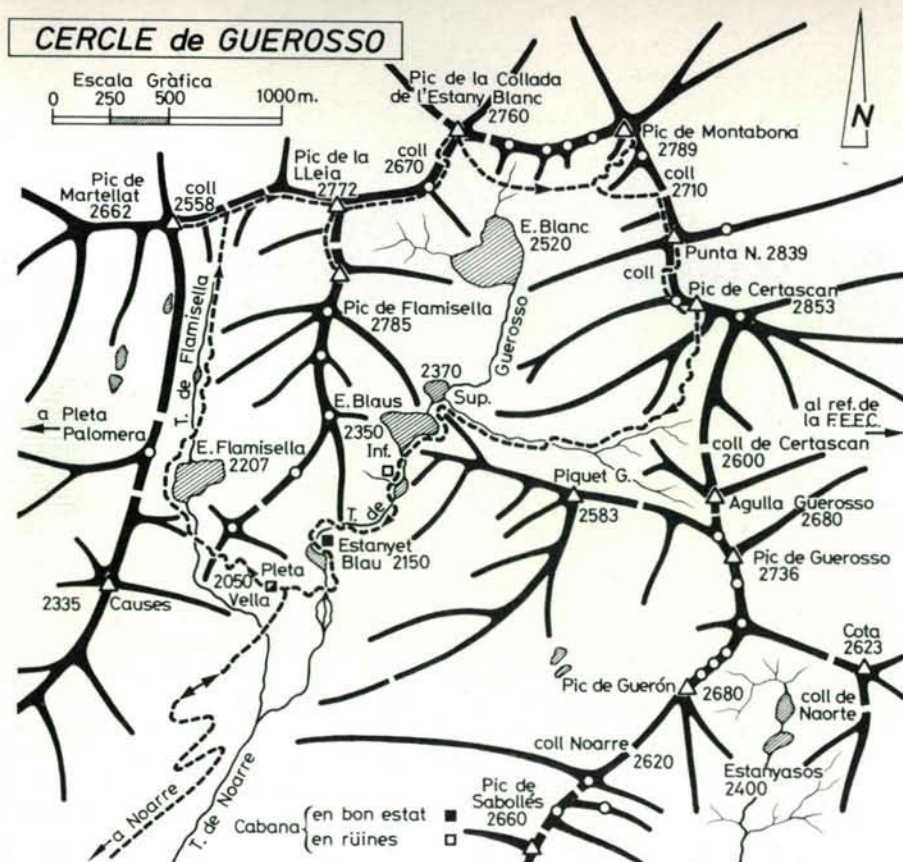
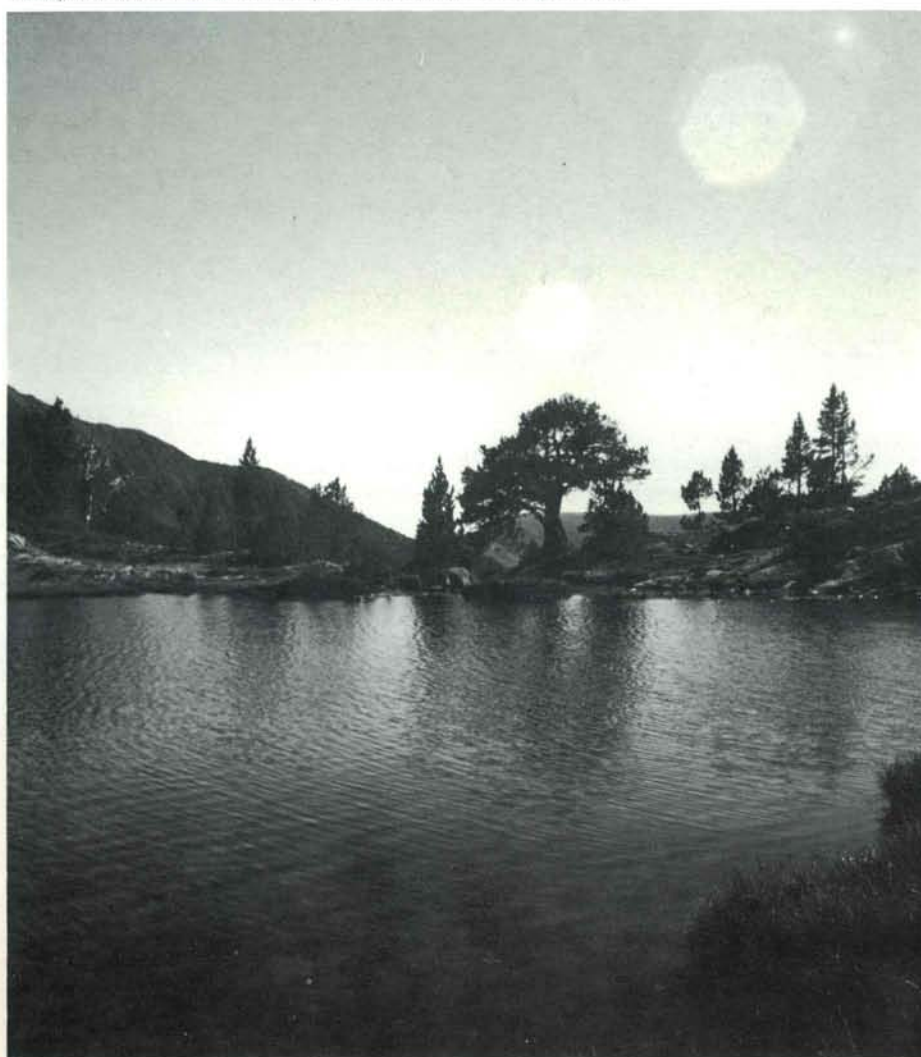
Per anar en aquest darrer estany, cal agafar un esborrat camí que surt per darrera de la cabana mig enrunada que trobem a l'entrada de la pleta Vella.

Aquest corriol puja en un proper collet, on es veuen restes de l'antic enllosat del camí. Després, planeja fins a la sortida d'aigües de l'estany de Flamicella (2.207 m) (20 min).

L'estany de Flamicella, juntament amb el de Naorte, són, per a mi, els dos

Pics de Certascan i Montabona, des del pic de Flamicella, amb l'estany Blanc. (Foto Josep de Tera)

estany més bonics de la vall de Cardós. El Flamicella és al lindar del bosc, en una zona d'extenses prades que, per una bonica, llarga i enlairada flanquejada ens portarien a l'estany del Port de Tavascan.

Des de l'estany de Flamicella cal remuntar el torrent que, en marcada direcció N, ens apropa a la base del pic de Martellat, que ja és clarament visible al fons de la petita vall que anem remuntant.

Després de passar pel costat d'un «minúscul» estanyol, i de superar un últim pendent, arribarem al port de la Lleia (2.558 m) **(55 min)** situat a la ratlla fronterera.

La pujada al pic de Martellat, a l'esquerra del coll (0), és fàcil; però cal anar amb compte, car el pendent és força pronunciat i ple d'herbei relliscós; s'ha de procurar anar per la zona de roca, o bé anar amb les mans a la roca i els peus a l'herbei. També es pot pujar pel vessant francès, que és més rocallós. Un petit avantcim ens anuncia que ja hem arribat al pic de Martellat (2.662 m) **(20 min)**.

La panoràmica, des del cim estant, és extraordinària per tots els vessants, menys per l'E, que queda tapat pels propers cims de la Lleia i el Flamicella.

Un brillant puntet blanc metal·litzat ens assenyala, a l'O, la posició del refugi-bivac del Mont-roig; i unes verdes planes, en direcció S, ens indiquen els emplaçaments dels pobles d'Ainet i Ribera de Cardós.

L'estany de Mariola queda parcialment tapat pel Turó de l'estany Xic; i l'estany de Montareny queda ben visible i suspès sota el cim del mateix nom.

El retorn al coll de la Lleia es fa pel mateix itinerari de pujada, i gairebé amb el mateix temps, perquè s'ha de mirar bé on cal posar els peus, per tal que no rellescar en el traïdor herbei.

Arribats de nou al coll de la Lleia (**15 min**) hem de començar a remuntar-lo per l'altre vessant (E).

Si procurem aproximar-nos al fil de la cresta, ens estalviarem una forta i esmicolada tartera.

Pausadament, anirem guanyant alçada i, de cop i volta, ens trobarem a dalt d'un avantcim situat al N del pic de la Lleia; i immediatament després serem a dalt del propi cim (2.772 m) **(35 mn)**.

La característica principal del pic de la Lleia és que, per primera vegada, veiem el cercle de l'estany Blanc, amb el bonic estany que li dóna nom, que té forma de cor i està encerclat per les verticals tarteres del pic de Certascan.

Però, si volem tenir una millor perspectiva, cal que, en direcció S i tot seguint un fàcil carener, ens apropem a l'indeterminat pic de Flamicella (2.785 m) **(10 min)**.

Ací val la pena de «deixar la motxilla

a terra» i fer-hi una llarga contemplació panoràmica dels dos Pallars.

L'horitzó es perd més enllà de les muntanyes de les serralades Interiors i exteriors. Hi destaca clarament el Montsec i el congost dels Tarradets. El pic de Peguera, els Besiberris, l'Aneto, els Pocets, el Maüberme, el Mont Valier i la Pica d'Estats són, a grans trets, part de la immensa panoràmica de què podem gaudir des del cim estant.

El puntet blanc del refugi del Mont-roig continua brillant; i ara, a més a més, es veu l'estany inferior de la Gallina.

Si portem un potent teleobjectiu o uns bons binocles, podem veure el cloquer de l'església romànica de Ribera de Cardós.

Llàstima que l'itinerari escollit és llarg, i no permet fer llargues estades a dalt dels cims!

Així, doncs, hem de tornar al cim de la Lleia (5 min) i continuar seguint la carena fronterera, en direcció E.

Aquesta cresta, sense ser difícil, tampoc no és fàcil. El millor pas per recórrer-la és pel mateix fil; no és gaire ample, però permet caminar-hi dret; això sí, no és apte per a persones amb vertigen, car els estimballs pels dos costats (principalment pel vessant N) són «respectables».

L'aresta, després de baixar una mica, s'enfila vers una cota innominada que (com la proa d'un vaixell) s'endinsa, enlairada, a dins de l'estany Blanc, on gira bruscament en direcció NE, per arribar poc després a la collada de l'estany Blanc (2.670 m).

A continuació es pot seguir un corriol pel vessant francès, o bé es pot grimpar directament pels grans blocs de l'aresta fins arribar al pic de la Collada de l'estany Blanc (2.760 m) (35 min).

Aquest cim és molt ampli, i té una panoràmica molt semblant a la del seu proper «germà gran», el pic de Montabona o de l'estany Blanc.

Per anar-hi es pot seguir el fil de la complicada aresta; però ara hi trobarem passos d'escalada. Per tal d'estalviar-nos-els, es pot tornar a la collada, o bé desgrimpar directament els blocs del cim, per tal de situar-nos en un ampli relleix paral·lel, pel vessant S, a l'aresta (és possible trobar-hi congestes de neu a ple mes d'agost). Una vegada flanquejat totalment el cim per la seva base, ens trobarem situats al peu d'una pedregosa, fàcil i curta canal que ens portarà novament al fil de l'aresta. Allí, cal grimpar pels últims blocs, amb millors passants pel vessant francès, fins assolir l'estratègic pic de Montabona (2.789 m) (45 min). Una petita creu de ferro ens assenyalà que és un cim important per als veïns del Nord.

Aquest cim és un d'aquests llocs des

Estany Blanc i pics de la Lleia i Flamicella, des del pic N. de Certascan. (Foto: Josep de Tera.)

de'on és possible veure Tolosa del Llenguadoc (*Toulouse*) en dies d'hivern extraordinàriament clars; o bé, de nit, és molt possible veure'n els llums. Tot això és perquè la panoràmica sobre el vessant francès es perd per la calitja o, simplement, perquè la Terra és rodona, i arriba un punt on la recta visual s'ha de perdre, forçosament, a l'infinit.

El llunyà poble de Saint-Girons és perfectament visible; així com els més propers: Oust i Seix. Amb el teleobjectiu, o amb els binocles, es veuen els carrers i les grans esglésies de cadascun.

L'estany d'Alet és gairebé a sota els nostres peus. Des del cim estant, també es veu la petita i llunyana estació d'esquí de Guzet. Continuant

amb l'ajuda dels binocles, es poden albirar els xalets construïts a l'indret on, abans, devia haver-hi un bosc.

Per continuar la travessia del cercle de Guerosso cal desfer el camí fins arribar de nou al peu de la canal, i fer una curta flanquejada fins el coll O del Certascan (2.710 m) (15 min). Des d'allí, cal començar la forta «pitrada» que, per terreny una mica delicat de primer, i amb ferma grimpada després, ens deixarà a la punta N del pic de Certascan (2.839 m) (20 min).

De la panoràmica d'aquest cim caldrà destacar les mateixes impressions del Montabona. Amb la important particularitat que ara ja veiem l'estany de Certascan; del qual, fins i tot, tenim millor perspectiva que des del mateix

RESUM D'HORARIS MÉS IMPORTANTS

HORARIS

De Noarre al coll de la Lleia:	2 h 15 min
Del Coll al Pic de Martellat:	20 min
Del pic de Martellat al pic de la Lleia:	50 min
Del pic de la Lleia al pic de Flamicella:	10 min
Del pic de la Flamicella al pic de La Colada:	40 min
Del pic de la Collada al pic de Montabona:	45 min
Del pic de Montabona a la Punta N del Certascan:	35 min
De la Punta N al pic de Certascan:	15 min
Del pic de Certascan a l'estany Blau Inferior:	40 min
De l'estany Blau inf. a Noarre:	1 h 10 min

Total

Parcials

2 h 15 min
20 min
50 min
10 min
40 min
45 min
35 min
15 min
40 min
1 h 10 min
7h 40 min

cim de Certascan (car ara el veiem totalment, mentre que, després, el veurem parcialment).

Per arribar al proper cim de Certascan cal baixar a un petit collet i, després, remuntar tot un seguit de petits bonys, fins a la grimpada final (és millor fer-la pel vessant de Guerosso) que ens deixarà a dalt del pic de Certascan (2.853 m) **(15 min)**.

Cim de paronàmica inferior a la Punta N, perquè el vessant N (Arieja) ja no es veu, en quedar el cim separat de la línia divisòria. I també, com ja hem esmentat abans, l'estany només es veu parcialment. Sols el millora en la perspectiva de la vall de Guerosso, d'on es dominen els estanys Blaus, i les bordes de Noarre.

Per acabar el circuit, tenim dues opcions: una, consisteix a davallar al coll de Certascan (2.600 m) i, d'allí, acabar l'excursió en el ben guardat i polit refugi de Certascan (F.E.E.C.).

L'altra opció (si tenim el cotxe prop de Noarre, i si volem conèixer els estanys Blaus de Guerosso) consisteix a baixar del cim, directament en direcció a la petita vall que mena al coll de Certascan pel vessant O, deixant sempre aquest coll decididament apartat a la nostra esquerra.

Una vegada assolida aquesta petita valleta, hem de seguir-la, en sentit descendent, i ens portarà a l'estany Blau Superior, situat sota el pic de Flamicella; i, immediatament després, a l'estany Blau Inferior (2.350 m) **(40 min)**.

Aquest estany és més gran que el primer, i està situat en un lloc extremadament solitari i bonic, que convida a fer-hi una llarga estada.

El camí es fa difícil de trobar, per l'abandonament d'aquestes antigues zones de pasturatge; però, de totes maneres, el terreny és molt franc, i una forta davallada, per la dreta del torrent (O), ens portarà en un petit estanyol **(5 min)** on hi ha les restes d'una cabana situada enmig d'un bell i acollidor prat.

D'aquesta pleta surt un camí que, flanquejant els estreps del pic de Flamicella, ens portaria a l'estany del mateix nom.

Nosaltres, però, hem d'anar davallant, tot seguint el torrent; el terreny es torna abrupte, i sembla que les traces de camí s'allunyin per l'esquerra del torrent (E).

Tant si seguim les traces com si no, acabarem arribant en un altre petit estanyol (2.150 m) **(15 min)** que té una cabana, que encara s'aguanta dreta, a prop de l'entrada d'aigües; i també hi trobarem un pi molt característic, a l'altre costat.

Només deixar endarrera aquest estanyet ja veurem, als nostres peus, la Pleta Vella: zona de prades i aiguamolls.

El camí continua davallant, apartat i a l'esquerra (E) del torrent. Una vegada arribats a la Pleta Vella, hem de travessar-la, per remuntar uns metres fins arribar al petit balcó on hi ha la cabana (2.050 m) **(15 min)**; indret on retrobem el camí de pujada. Seguint-lo, en sentit contrari, ens portarà **(en 35 min)** a les bordes de Noarre.

Així clourem una bonica travessia de muntanya.

Per acabar, voldria fer una consideració que crec necessària, car l'itinerari és molt llarg.

Aquesta excursió va ser feta en un dia d'un bon temps extraordinari: l'atmosfera era neta i transparent (havia nevat dos dies abans) i també feia una mica de fresca. Aquests són dos ingredients que conviden a caminar sense suar ni acalorar-se; i, per tant, el possible cansament tarda més del normal a aparèixer.

Hom la pot fer del «dret» o del «revés», és a dir, començant pel Martellat o pel Certascan.

I també hom la pot abandonar en qualsevol dels cims o colls; perquè tots tenen una fàcil davallada vers l'estany Blanc. Així, doncs, és una excursió que ens la podem fer «a mida».

Només he parlat d'«escurçar» l'itinerari; però si hom és un «catxes», pot continuar fins l'agulla i el pic de Guerosso, per baixar per una petita valleta secundària que també desemboca a la Pleta Vella. (En aquest cas, aconsello deixar el pic de Martellat, i pujar directament al Flamicella).

NOUS HORIZONS A LA REGIÓ DE COLOMINA

Enric Lucas

D'un temps ençà s'estan fent conèixer, cada vegada més, les possibilitats de la comarca del Pallars-Aran. A hores d'ara, la regió ja té un total de nou refugis, bastits i guardats, en un petit tros del Pirineu on es poden realitzar tota mena de travesses, ascensions, escalades, excursions, etc.

El darrer d'aquests aixoplucs que ha estat arreglat i habilitat és el Refugi Colomina, amb el qual s'acaba de perfilar el recorregut de l'esmentada xarxa de refugis.

La zona al voltant del Colomina no ha estat massa concorreguda, probablement per manca d'un refugi en condicions que donés els serveis necessaris per a qualsevol tipus d'activitat. Aquest és el motiu pel qual ara us voldríem fer conèixer un xic més les possibles ascensions i travesses que

es poden fer des d'aquest refugi.

És a la capçalera de la Vall Fosca, sobre el poble de Capdella. Per anar-hi, cal situar-se a la fi de la carretera que va de Capdella a Sallente. D'allà, pujarem a l'estany Gento pel torrent del Pigolo. El camí s'agafa just al damunt del mur de contenció de la presa de Sallente. Quan serem a l'estany Gento, veurem tot seguit les instal·lacions del telefèric de FECSA. A l'esquerra d'aquest espectacular funicular surt un corriol que serpenteja fins l'estany de Tort. El seguirem fins a una desviació a la dreta, que ens conduirà definitivament.

L'HIVERN

Recorreguts més interessants de la zona, amb esquís:

ITINERARI I:

Colomina - Port de Saburó - Tuc de Saburó - Coll de Mar - Pic Mar - Pic Vidals - Colomina.

Desnivell Total: 823 m.

Ref. Colomina (2.395 m). Vorejar tant l'estany de Colomina com el de Mar per la dreta, fins arribar a l'estany de Saburó (2.547 m). Vorejar també per la seva dreta aquest estany, i pujar amb una gran diagonal fins al Port de Saburó (2.635 m) **1 h.** Ascendir en diagonal cap al N, fins a trobar la gran pala que puja de l'estany de Cap de Port i, per aquesta, pujar fins a l'aresta E summital (2.911 m) **2 h.**

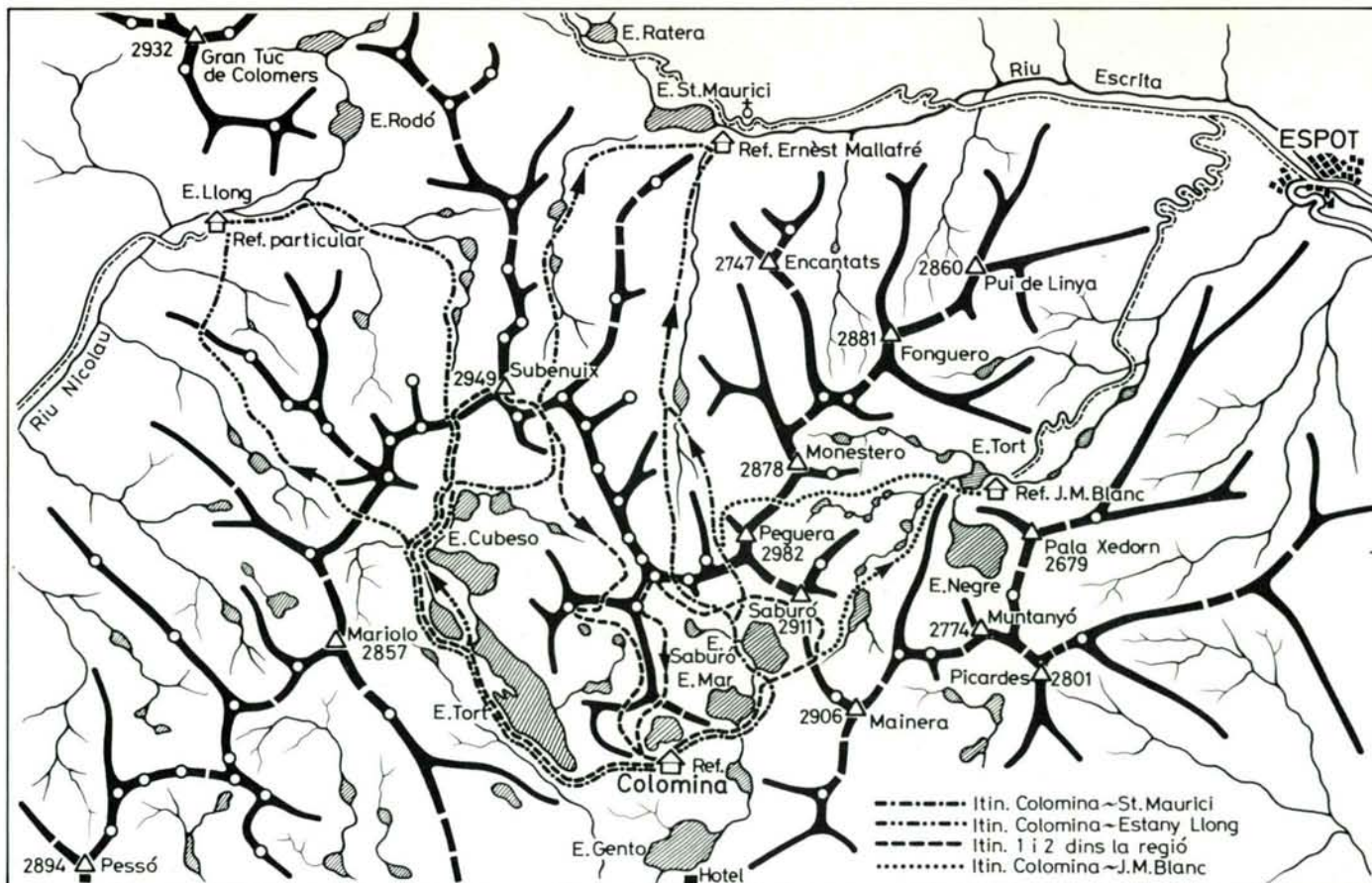
Descens per la pala SO.

Arribar al pla damunt l'estany de Saburó i travessar, sense perdre desnivell, en direcció al coll de Mar (2.710 m). Fer el cim de Mar per la vessant E i, per l'aresta N, els Vidals (2.908 m). **3 h 30'.**

A l'hora de descendir hi han dues possibilitats.

1a. Baixar fins al coll dels Carboners (que separa el pic de Tort del dels Vidals), després als estanys Vidals de Dalt, tot travessant per la vessant E, sense perdre gaire desnivell fins a l'estany Vidal Gran i, més tard, sobre el Colomina de Dalt i el refugi Colomina.

1b. Baixar del Pic dels Vidals per una canal dreta i estreta que hi ha a la seva vessant E. En sortir del corredor, travessar sempre en diagonal, passant per damunt de l'estany de Mar i

esports **Duixans**

PRIMERES MARQUES EN MATERIAL PER A LA NEU

Equip MUNTANYA

Esquís: **AUSTRIAC**

Fixacions amb ganivetes
inclòs el muntatge

29.500 Ptes.

Equip FONS

Esquís: **KARHU**

Botes, fixacions i pals
inclòs el muntatge

18.500 Ptes.

i altres ofertes especials en material de muntanya

Consell de Cent, 9. Tel.: 432 22 19 - 431 45 90

esquí amb diferència

Esquí Cap de Setmana

Pallars 6.400 Ptes.

Sortides cada cap de setmana

El preu inclou:

- El viatge d'anada i tornada Barcelona/Sort - Sort/Barcelona i el desplaçament a les pistes en autocar amb vídeo.
- Dues nits en habitació amb bany o dutxa
- Els següents àpats: dos desdjunis i un sopar.
- Dos forfaits a les estacions de: Port Ainé i Llesui.

Andorra 5.950 Ptes.

Sortides cada cap de setmana

El preu inclou:

- El viatge d'anada i tornada Barcelona/Andorra - Andorra/Barcelona i el desplaçament a pistes en autocar amb vídeo.
- Una nit en habitació amb bany o dutxa
- Una mitja pensió: desdjuní i sopar
- Dos forfaits a les estacions de Pas de la Casa-Grau Roig, Soldeu, Ordino-Arcalis, Arinsal i Pol. (Condicionats per l'estat de la neu).
- Entrada gratuïta a les discoteques.
- Preus especials a BB squash, sauna, u.v.a., etc...

Esquí un Dia

Tots els diumenges 1.950 Ptes.

Tots els dissabtes 1.950 Ptes.

Tots els dimecres 1.750 Ptes.

El preu inclou:

- El viatge d'anada i tornada en autocar amb vídeo.
- Un forfait en una estació de la Cerdanya o Andorra.

La sortida és a les 5 hores en tots els casos.

**Marmota
First**

Roger de Llúria, 46 tel. 302 07 98

La sortida és a les 20 hores del divendres i a les 5 hores dels dissabtes

edelweiss:

CAP AL CIM

esports

edelweiss Gran Via, 527 (xanfrà Urgell)

Tel. 254 83 00 - Barcelona-11

“PONCHO” MUNTANYA LLEUGER

CONFECCIONADOR MAJORISTA 0056-B

REF. 61869

EXCURSIONISME

CAÇA

CICLISME

PESCA

COMPOSICIÓ P.V.C. 100 %

MANUFACTURES PLÀSTIQUES ALEU, S.A.
BARCELONA

Colomina, a l'alçada suficient per arribar a la presa del refugi. **4 h 30'**.

ITINERARI 2

Colomina – Estany Tort i Castieso – Coll dels Gavatxos – Subenuix – Coll Est del Subenuix – Coll dels Carboners – Pic de Tort – Estanys Vidals – Colomina.

Desnivell total: 1.062 m.

Ref. Colomina (2.395 m). Portella de Tort (2.313 m). Estany Tort i Neriolo, vorejats per l'esquerra, tot pujant per la vessant O. Estanys d'Eixerola i Castieso per l'esquerra, fins a quedar situats sota el coll dels Gavatxos. Coll dels Gavatxos (2.680 m) **3 h**. Pic del Subenuix per aresta SO, vessant S

(2.949 m) **4 h**. Baixar en direcció a la Vall de Subenuix i passar cap a la vessant S un altre cop pel Coll E.

Descendir a l'estany o Carboners (2.460 m), pujar al coll dels Carboners (2.780 m) i Pic de Tort (2.886 m)

5 h 40'. Descendir per la pala S vers els estanys Vidals de Dalt. Arribar al refugi Colomina per damunt de l'estany Colomina de Dalt. **6h 30'**.

Montsent de Pallars i Coma d'Espòs, des del Colomina. (Foto: Enric Lucas).

ITINERARI 3

Colomina – Pala Pedregosa – Coma d'Espòs – Montorroio – Montsent de Pallars – Coma d'Espòs – Estany Gento – Sallente – Colomina.

Desnivell: 600 m.

Desnivell: 1.382 m fins a Sallente. (Itinerari ideal per al dia de baixada del refugi).

Colomina (2.395 m). Estany Frescau, travessar-lo i pujar la pala Pedregosa per la seva aresta O, fins al pas de l'Ós, punt en el qual l'aresta SO fa la forma d'un collet com una gepa de camell. Travessar tota la cara S de la pala Pedregosa fins a la Collada de Coma d'Espòs (2.650 m). Avançar per la vessant O fins el Montorroio (2.853 m)

2 h. Descendir per l'aresta N fins el cim del Montsent de Pallars (2.882 m) **3 h**.

3a. Per anar a Sallente. Baixar cap el Tossalet de la Coma per la seva

El refugi Colomina, amb el Mainera i la Pala Pedregosa al fons. (Foto: Enric Lucas)

vessant O i anar a cercar el torrent d'Espígolo, fins a Sallente (1.700 m) **4 h 20'**.

3b. Per anar a l'estany Gento i Colomina. Descendir en direcció a tossalet de la Coma per la seva vessant O i anar cercar la Coma d'Espòs per sota el Montorroio. Arribar a l'estany Gento. (2.150 m) **4 h** i remuntar fins al Colomina. **4 h 40'**.

Travesses amb esquís més interessants des del Refugi Colomina:

4a. Colomina – Ernest Mallafré (Sant Maurici) per Coll del Peguera i Cim del Peguera.

Ref. Colomina (2.395 m). Seguir l'itinerari 1 fins a la presa de Saburó. Vorejar Saburó per la seva vessant esquerra (O) a uns 80 m per damunt de l'estany: Pujar fins al Coll del Peguera (2.726 m) **1 h 20'**.

Cim del Peguera per la vessant S/SO fins a l'aresta E. Cim Peguera (2.982 m) **2 h 30'**.

Descendir per la mateixa pala al Coll. Baixar tota la vall de Monastero fins a Sant Maurici (Ref. Ernest Mallafré, (1.700 m). Descens molt interessant i llarg.

Desnivell: 582 m. 1.082 m.

4b. Colomina Sant Maurici per coll de Mar i pic de Mar.

(Petita variant de l'itinerari anterior, amb un descens força interessant.)

Ref. Colomina. Seguir l'itinerari anterior fins a superar l'estany de Saburó i, en lloc d'anar cap el coll del Peguera, travessar pujant vers l'E fins el coll de Mar. **1 h 20'**. Fer el cim de Mar per l'aresta-Vessant E (2.845 m) **2 h**. Descendir al coll i a la vall de Monastero fins a Sant Maurici (1.700 m) **4 h**.

Desnivell: 945 m. Desnivell: 445 m.

4c. Colomina Sant Maurici per Coll E Subenuix i Cim Subenuix.

Ref. Colomina (2.395 m). Seguir

l'itinerari n.º 2 fins a l'estany Castieso. Estany Morto. Pujar en direcció al Pic Morto pel S i anar a cercar el Coll de Subenuix que el separa del Morto, sempre per la seva vessant Sud (2.780 m) **3 h 40'**. Creuar a la vessant N fins el coll E del Subenuix i pujar al cim (2.949 m) per l'aresta SE **4 h 30'**.

Descens per la Vall del Subenuix al refugi Ernest Mallafré (1.700 m). **6 h**.

Desnivell: 636 m. Desnivell: 1.049 m.

5a. Colomina – Ref. J.M.ª Blanc pel Port de Saburó – (Possibilitat de fer el Tuc de Saburó des del Port).

Ref. Colomina. Seguir l'itinerari n.º 1 fins al Port de Saburó. **1 h**. Descendir a l'estany de Cap de Port; d'ací a l'estany de la Llastra, passant per la seva vessant dreta (E). Baixar a la presa de l'estany Negre i, per la pista-cami, fins el refugi J.M.ª Blanc (2.354 m) **2 h**.

Desnivell pel Port: 260 m (306 m).

Fent el Tuc de Saburó i baixant la pala que dona a l'Estany de Cap de Port, desnivell: 512 m (554 m).

5b. Colomina – J.M.ª Blanc. (Pel Coll del Peguera i coll de Monastero).

Ref. Colomina (2.395 m). Seguir l'itinerari 4a fins el Coll del Peguera. **1 h 20'** (possibilitat de fer el Peguera). Pel coll, passarem a la vessant N del Peguera i iniciarem el descens tot creuant per sota mateix de la port O del Peguera fins arribar al peu del coll de Monastero.

Remuntar fins al coll de Monastero. **2 h 15'**. (És possible de fer el Monastero). Descendir, passant per l'esquerra de tots els estanys fins arribar damunt l'estany Tort de Peguera. Ref. J.M.ª Blanc. **3 h**.

6a. Colomina – Estany Llong. (Pel coll dels Gavatxos).

Ref. Colomina (2.395 m). Seguir l'itinerari núm. 2 fins al Coll del Gavatxos (2.680 m) **3 h**.

Descendir per sota el Tossal de la Muntanyeta i anar a cercar l'estany de Cometes. Pel Barranc de Cometes, baixar fins a l'estany Llong i al refugi

(1.990 m). **4 h 30'**.

Desnivell: 285 m (690 m).

6b. Colomina – Estany Llong. (Per la Collada Dellui).

Ref. Colomina (2.395 m). Seguir l'itinerari n.º 2 fins arribar a la petita presa de l'estany Eixerola (**2 h**). Remuntar pel torrent que arriba a l'Eixerola des de l'O fins a la Collada Dellui (2.572 m). **3 h**.

Descendir fins a l'estany de Dellui i passar els petits estanys següents, sempre per la dreta. I, sense perdre gaire desnivell, baixar sota la serra de les Agulles de Dellui fins arribar a la sortida del torrent de Cortiselles. A partir de d'ací, baixar amb tendència N per anar a cercar el refugi d'estany Llong directament (1.990 m) **4 h 30'**.

Desnivell: 177 m (582 m).

L'ESTIU

Comptem amb els itineraris descrits anteriorment, segons els camins existents i senyalitzats a tots els plànols de la zona. Val a dir que, de vegades, els recorreguts d'hivern no coincideixen amb els d'estiu: ja sigui perquè els itineraris normals de l'estiu resulten perillosos o bé perquè no són tan ràpids com a l'hivern, amb l'ajut dels esquís. Per això, els recorreguts que hem esocificat abans han estat pensats especialment per a fer-los amb esquís.

Així, en èpoques sense neu, els camins es conserven, per norma general, prou marcats i permetran fer ascensions a més de 20 cims de més de 2.800 m:

Neriolo	2.857 m
Dellui	2.803 m
Subenuix	2.949 m
Norto	2.901 m
Sobremonastero	2.878 m
Mar	2.845 m
Vidals	2.902 m
Tort	2.886 m
Peguera	2.982 m
Monastero	2.878 m
Saburó	2.908 m
Saburó Inferior	2.867 m
Mainera	2.906 m
Cresta de l'Avió	2.816 m
Pala Pedregosa	2.880 m
Montorroio	2.853 m
Montsent de Pallars	2.897 m
Picardes	2.801 m
Fosser	2.741 m
Pal de Cubeso	2.793 m

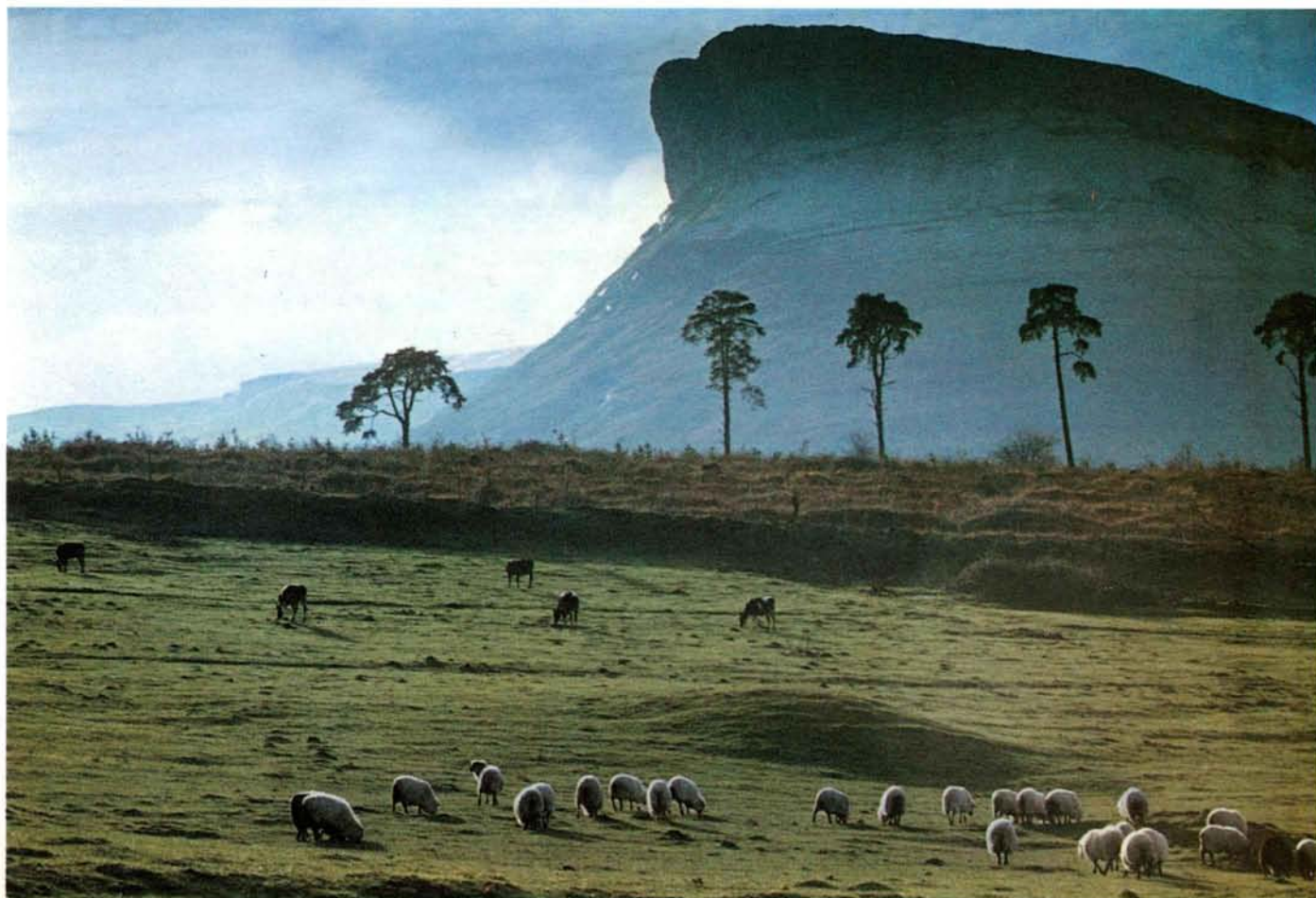
D'altra banda, hi ha un seguit de parets de bona roca granítica, on fins ara no s'ha obert cap tipus de via. Per als interessats, adjuntem un plànol on podreu veure les possibles zones d'escalada remarcades amb un requadre. A mesura que s'obrin els nous itineraris, us n'anirem informant.

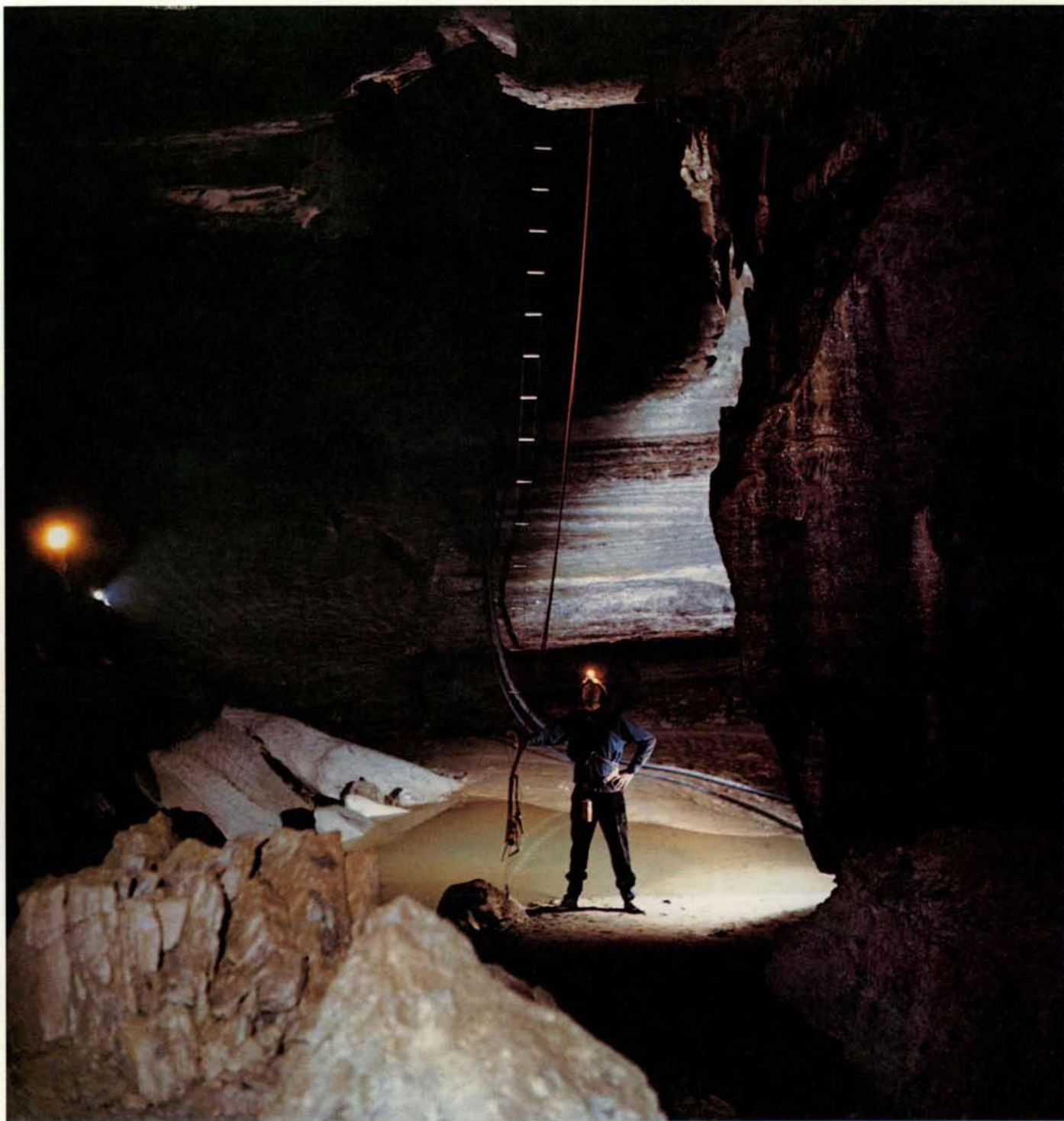
LI SALÓ INTERNACIONAL DE FOTOGRAFIA DE MUNTANYA

Premi d'honor de blanc i negre: Col·lecció de lema «Àustria». A dalt «Gletscherabbruch». A baix «Tiefschnee» i «Aufstieg zum Kalten Berg». (Fotos: Siegfried Mayer)

A dalt, primer premi de color: «Pastons»; lloc: Sierra Salvada. (Foto: Cristóbal Carlos Burgos Morillo).
A baix, segon premi de color: «Lavasas»; lloc: Cotiella. (Foto: Xavier Varela i Pinart).

El propassat dia 15 de maig fou clausurat, a la Sala d'Exposicions del Centre, el LI Saló Internacional de Muntanya, al qual concorregueren 33 col·leccions en blanc i negre amb un total de 130 fotografies i també 5 panoràmiques, 32 col·leccions de paper color amb un total de 113 fotografies, 62 col·leccions de diapositives amb un total de 310 obres i 24 col·leccions de diapositives de flors de muntanya, amb un total de 240 transparències. Els jurats que qualificaren els diferents apartats del Saló es constituïren com segueix:

● **Fotografies en blanc i negre**

Jurat: Hilari Sanz i Gonel, Alfred Montserrat i Nebot, Julià Fernández i Fernández, i Joan Ribas i Martí, com a Secretari sense vot.

● **Premis blanc i negre**

Premi d'honor: A la col·lecció, lema «AUSTRIA», de Siegfried Mayer, del ESV-Fotoklub Feldkirch.

1er. Premi: A la fotografia, lema «AMUNT», títol «PLAN», de Jaume Florensa i Berenguer.

2on. Premi: A la fotografia, lema «IBON», títol «BITARGUI», de Mariano

López Gallego, de la A. F. Jaca.

3er. Premi: A la fotografia, lema «MONTSERRAT», títol «L'ARBRE», de Marcial Clotet i Carvajal, de l'A.F. Igualada.

● **Premis especials en blanc i negre**

Panoràmica de Muntanya: A la fotografia, lema «INFINITS», títol «ESTRESTS», de Kildo Carreté i Bilbal, de C.E.C.

Poster: Premi d'honor de color: col·lecció de lema «Amunt». (Foto: Jaume Florensa i Berenguer).

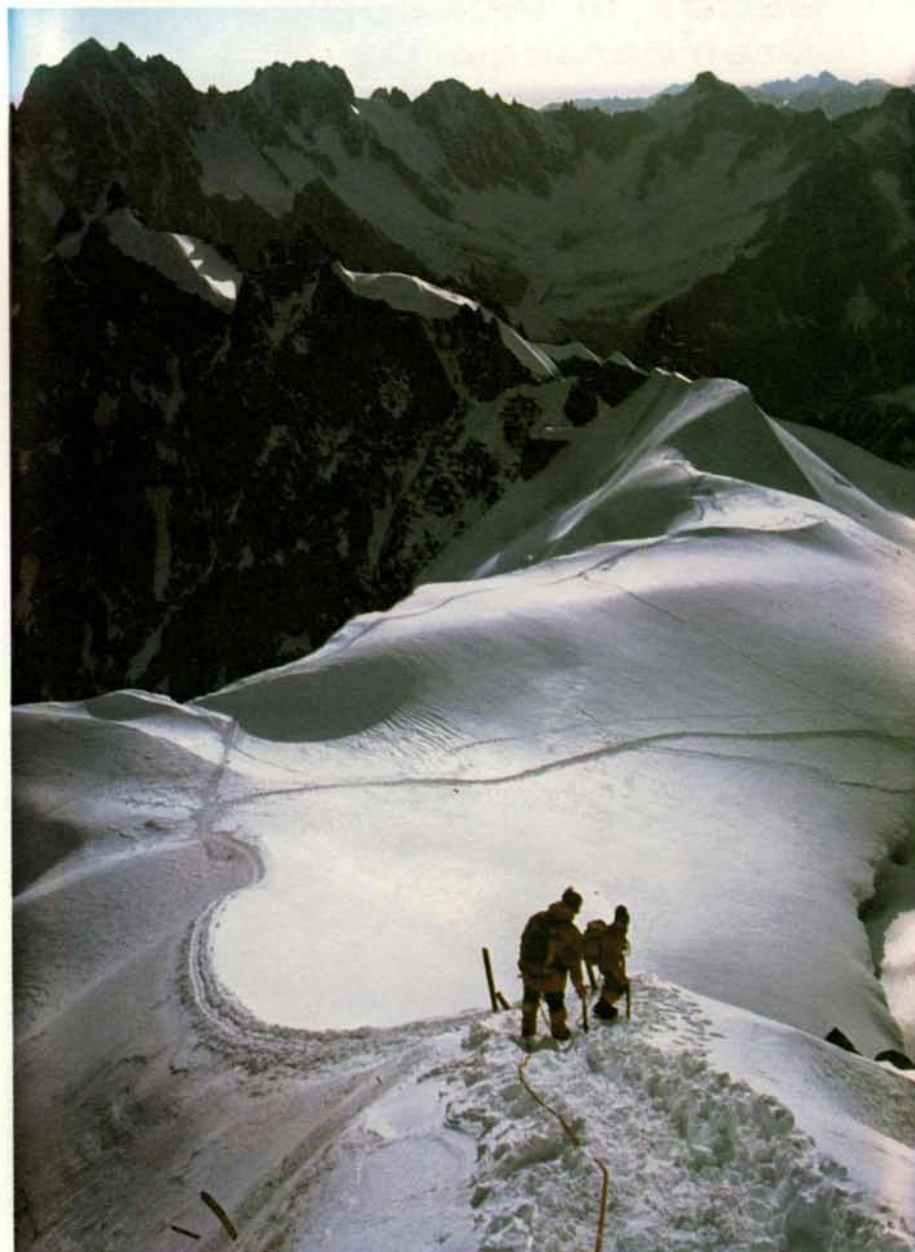

Premi d'honor de color: Col·lecció de lema «Amunt».
A dalt: «Cordada», lloc: Alps. A baix «Descens», lloc: Alps. (Fotos: Jaume Florensa i Berenguer)

L'estructura geològica: A la fotografia, lema «HEURIDICE», títol «CLARIANES», de Domènec Alió, del C. Esquí Berguedà.

La fauna a muntanya: A la fotografia, lema «PHOTOS BLANC-NOIR», títol «JEUX DE BOUQUETINS», de Jan Perotti, de Montecarlo.

L'hàbitat a muntanya: A la fotografia, lema «NOIR ET BLANC», títol «PONT EN ROYANS», Jean-Claude Polette, del Photo Club, de l'Heri-Tan a Macon.

Càmping a muntanya: A la fotografia, lema «INFINITS», títol «COTÓ», de Kildo Carreté i Bisbal, del C.E.C.

● Fotografies en paper color

Jurat: Domènec Bruñó i Torres, Francesc Gurri i Serra, Isidre Rodrigo i Muntané, i Joan Ribas i Martí com a Secretari sense vot.

Premis fotografia color

Premi d'Honor: A la col·lecció, lema «AMUNT», de Jaume Florensa i Berenguer.

1er. Premi: A la fotografia, lema «AIALA», títol «PASTOS», de Cristóbal Carlos Burgos Morillo, de Mendiko Lagunak, d'Amurrio.

2on. Premi: A la fotografia, lema «BLAUS», títol «LAVASSAR», de Xavier Varela i Pinart, de Foto Cine Mataró, U.E.C.

3er. Premi: A la fotografia, lema «ROLLCAN», títol «PERLON», de Robert Lleó i Cantó, d'Esplugues del Llobregat, U.E.C.

● Diapositives

Jurat: Narcisse Brugal, Ramon Pinto i Comas, Joan Sabadell i Contel, i Joan Ribas i Martí com a Secretari sense vot.

Diapositives

1er. Premi: A la col·lecció, lema «NATURA», de Pere Forn i Quintana, del C.E.C.

2on. Premi: A la col·lecció, lema «ESQUÍ DE MUNTANYA», de Josep M.ª Mèrida i Turell, de la U/E/S i del C.E.C.

3er. Premi: A la col·lecció, lema «WEISHORN», de Friedrich Stettmayer, del Fotoclub Spectrum, München.

● Diapositives «Premi Pius Font i Quer», de flors de muntanya

Jurat: Josep Vigo i Bonada, Ernest Costa i Savoia, Josep Camp i Permanyer, i Carles Celma i Parcerisas com a Secretari sense vot.

Premi «Pius Font i Quer»: A la col·lecció, lema «CARDAMINE», de Joaquim Ferrándiz i Rovira.

Accesit: A la col·lecció, lema «CÀSTOR», de Manuel Cortés i Ribelles.

Accesit: A la col·lecció, lema «ESCLAT», de Victòria Carnicer i Lòpez.

CLAROR DE TEMPESTA PER A UNA PINTURA DE LA BECCA DI MONCORVÈ (GRAN PARADISO).

Jordi Lalueza i Fox

E'l pintor L., home i artista rosegat pels anys, va deixar el refugi Vittorio Emanuele II abans que la nit s'esgotés. El solitari personatge transportava a l'esquena tots els estris necessaris per a aconseguir fixar, sobre una tela blanca de neu, els espais i les llums dòcils de la regió més elevada del Parc del Gran Paradiso. Les pedres rebels de la morrena s'escapaven de sota els seus peus, mentre que tubs i pinzells es reordenaven dins la caixa, amb ofegat terrabastall. Pacientment, amb l'ajut d'un llum frontal, anava descobrint el camí esquerp que el conduiria fins a una esplanada protegida per enormes sentinelles de pedra, repartits amb capriciosos desordre. Des d'allí podria concebre el quadre, dominat per la llarga muralla SO de la Becca di Moncorvè amb els seus merlets de gel. Al seu darrera, l'elegància del cim desemmarcat de la Becca di Monciair vigilaria tots els seus gestos.

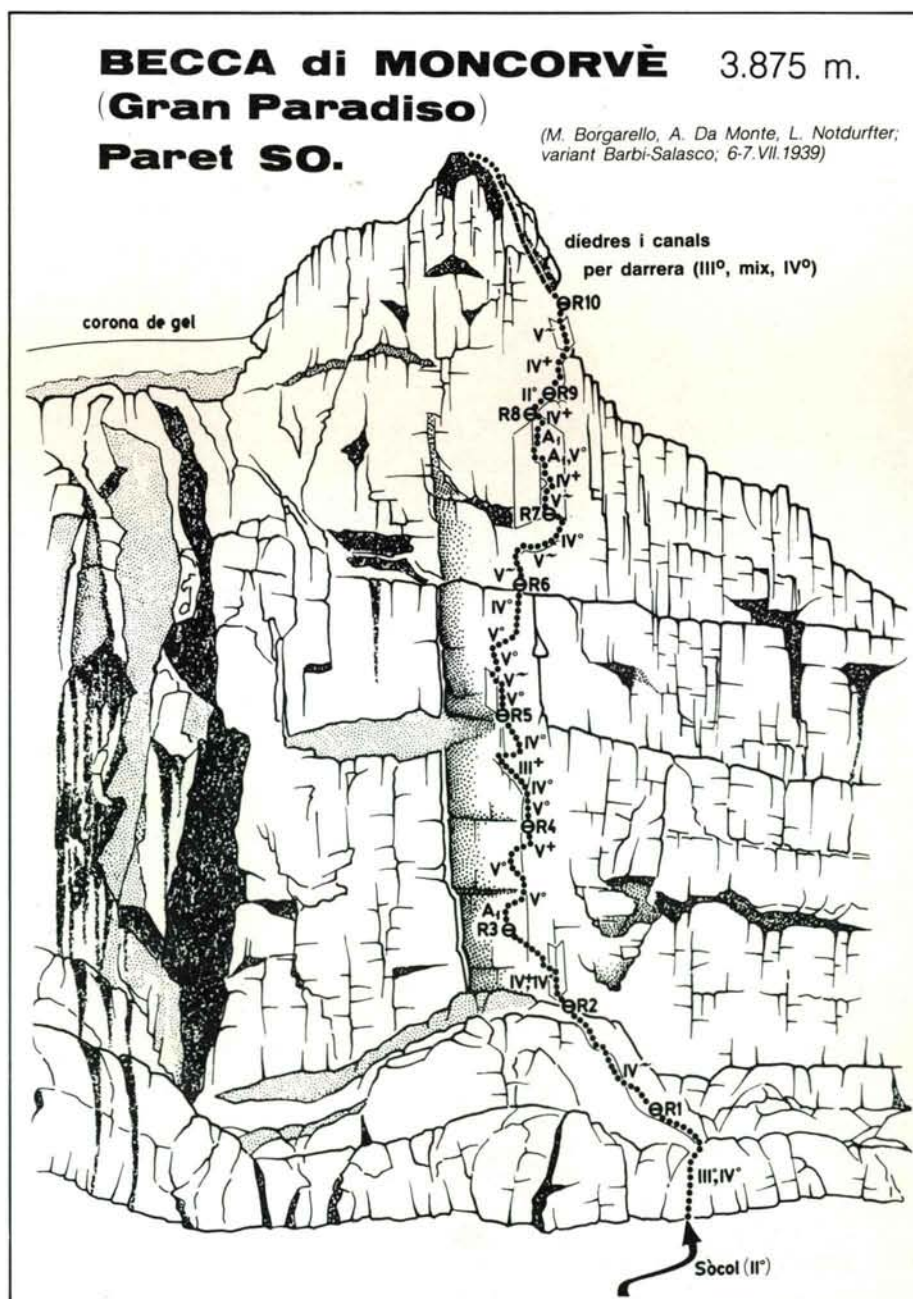
Havia vingut fins en aquest indret, contrapunt salvatge a les oscil·lacions imparables dels pèndols dels rellotges, perquè volia posseir un tros del paisatge, un tros de realitat, per endur-se'l a la seva obra. Aquí, el temps semblava haver-s'hi immobilitzat; i ell volia xuclar-ne l'aire màgic fins que li bloquegés el cervell.

Al costat del cavallet, circumdat per blocs de granit, semblava l'oficiant d'algun ritu primigeni. Aquests rocs eren testimonis d'antics cataclismes; i ell pretenia copsar, precisament, les parets de les quals havien partit per ocupar el seu actual lloc de reposament. Amb ràpids moviments —que per força havien de contrastar amb la calma blana de l'entorn sever— va enllestir l'esbós del quadre. A la part esquerra, els murs de la Becca di Moncorvè, que s'orienten al SO, pugnarien amb el cel per ocupar el blanc verge. Així mateix, la Punta Marco estriparia un tros de blau, com si maldés per abandonar la presó de tela. El Colle del Gran Paradiso faria de pont amb la part dreta, que estaria dominada per la lluminositat feridora del Ciarforon, que faria empal·lidir l'austeritat cromàtica de la Tresenta.

Just quan els primers raigs de sol van clavar-se a la gran corona que regna sobre la Becca, el pintor va començar a dirigir la seva orquestra amb gestos suaus i mesurats per aconseguir que tots els seus colors ocupessin el lloc corresponent en la petita àrea blanca. Es difícil traslladar a la superfície plana i estèril de la tela tanta immensitat, tant relleu heterogeni, tants volums fugissers. Però, a poc a poc, la pilastra central de la Becca era reconstruïda, molt segles després de la seva formació, així com el sorprenent Ciarforon era arrodonit de nou, malgrat que ara ho era per mans humanes.

El pintor no trobava un instant de repòs, car anava adequant constantment la llum del quadre a la llum canviant del dia que no s'aturava. I cada nova atmosfera li sobtava més que l'anterior. Captar tots els matisos era una necessitat que esdevenia obsessionant.

Era una pintura en frenètica evolució; una mostra eren aquelles taques que ara albirava, per primera vegada, a la meitat de la paret de la Becca. Seguidament, i amb un precís cop de pinzell, incrustà la corresponent imatge vermella a la tela, al costat d'una de blava, i encara una altra

de blava més amunt. També uns núvols foranis s'aproximaven al marge esquerre del quadre. Eren reflexos que deambulaven per dins el paisatge, que el feien palpitant.

Els pinzells lliscaven amb increïble rapidesa entre els dits hàbils: mullaven el dissolvent, llepaven la paleta i s'estimaven contra la tela fins mil vegades seguides, amb tant d'ímpetu que semblava que haguessin de foradar-la. Havia de modificar continuament les ombres que ja envaïen l'oest, portades per núvols folls, premonitors de tempesta. El cel es cobria, el blau es feia blanc. Abans de guardar els colors, va entreveure darrera la boira una taca blavosa propera al cim; va esborrar les tres pinzellades que havia fet una estona abans i les va pujar fins a l'alçada d'una línia obscura, al capdamunt del dibuix de la paret. Aquella línia obscura corresponia a un diedre de grans proporcions, a penes un centímetre de tela.

Amb l'obra ja quasi finida, va respirar profundament i els pulmons se li van omplir de fred i boira. Serenament alçat sobre aquesta tartera, impassible,

respectava els flocs que li mullaven la cara, que s'aturaven tímids sobre el cavallet i que li recordaven que ell era simplement un visitant, un estrany. Era com si algú hagués esberlat un gran sac de cotó, i ara aquesta fibra s'escampés per tots els relleus, com volent encetar un joc incert. El pintor, si bé acceptava el tacte gelat d'aquesta blanca túnica sobre la pell, va protegir la pintura, que no s'havia assecat, amb molta cura de no aixecar l'oli.

Va fregar-se els ulls, fatigats de tant percebre, perseguir, ombres en l'infinit, va dirigir una darrera mirada circular per repassar tots els detalls que s'emportava empresonats en la tela.

El Ciarforon havia deixat de lluir i era més blanc que mai. Tot s'ocultava i els ulls no sabien on mirar, ni com desprendre's d'aquell mantell blanc encegador. La paret SO, ara molla, fosca, va alliberar-se momentàniament del glaçat cademat, però havia perdut la seva corona. Amb astorament, el pintor va adonar-se de la desaparició de les taques que, en dues ocasions, ell havia canviat de lloc. Era ben desconcertant. Certament, el paisatge emmudit

respirava, modificava els seus tons malgrat l'aparent calma mineral; ell n'havia constatat el batec tènue. Però, com a artista de les impressions, no se sentia obligat a suprimir aquelles tres pinzellades falses suspeses entre cel i terra, i perdudes en un conjunt indesxifrable de més de mil.

Va desfer el camí sota una pluja persistent. Va arribar al refugi al mateix temps que tres figures anaven dibuixant-se entre la boira. Continuava plovent quan trobà els espectres.

– D'on veniu, estranyes ombres?

– Retornem de la irrealitat. Hem volgut conèixer la solitud que, ho intuïem, s'amagava en els murs d'aquests cims. Hem acarolat arestes tallants com a ganivets de plata. Hem travessat l'obscuritat i, ara, l'abandonem a través d'aquest sudari que estem esquinçant. I, d'on vénis, tu, amb aquesta càrrega que et vincia l'esquena? Què busques, tan lluny dels homes?

– He cercat en les entranyes d'un paisatge dur per emportar-me'n un bocí, per posseir la seva llum trasbalsadora. No he enyorat res. Sóc pintor de formes; no pas de voluntats.

– A nosaltres també ens han emocionat les noves llums, però no hem necessitat endur-nos cap testimoni. Nosaltres hem pertangut a aquestes formes i ens han il·luminat aquestes clarors. Hem estat tartera, roca i gel. Potser semblàvem només uns esquixos de colors escapats de la pintura d'algun impressionista, i refugiats enmig de l'escena natural, o potser érem pètals d'un jardí en primavera que el vent va arrancar i abandonar en els murs d'aquestes muntanyes. Hem estat núvol, boira, neu. Hem estat sol i tempesta. Nosaltres hem estat paisatge, i ara en som l'absència.

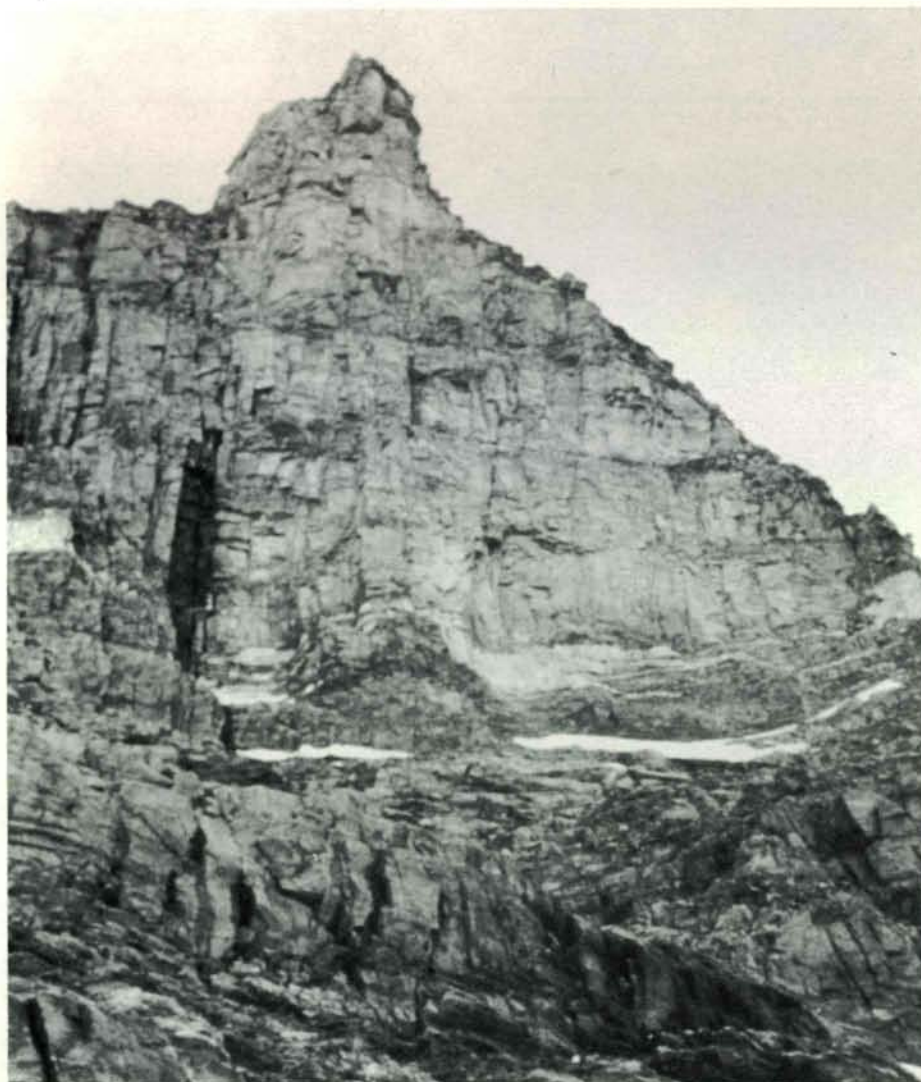
– No n'estigueu tan segures; perquè ara he comprès el motiu de les llampades efímeres damunt els murs perennes. I, altrament, per a mi, sempre més sereu paisatge.

I els mostrà una pintura, en la qual un cim maldava per no desaparèixer engolit per la tempesta. Unes taques blaves i vermelles, a penes unes llàgrimes en aquest combat desigual, s'intuïen al límit de la boira.

Nota final

Les taques vermella i blaves recorden, a voltes, Josep E. Paül, Jordi Lalueza i Joan Badia, els quals, el dia 5 d'agost de 1985, eren, per atzar, a la via de l'any 1939 (M. Borgarello, A. Da Monte i L. Notdurfter; variant Barbi-Salasco) de la cara SO de la Becca di Moncorvè (3.875 m) a la regió del Gran Paradiso.

La paret SO de la Becca di Moncorvè. (Foto: Josep E. Paül).

ELS TRESMILS DEL PIRINEU

Joan Buyse

PREÀMBUL

El problema, per a qui es proposa de fer un catàleg dels pics de més de 3.000 m d'altitud del Pirineu, no rau, certament, a localitzar, identificar i ordenar tots els accidents geogràfics, totes les protuberàncies que sobrepassen aquella cota. La dificultat rau, més aviat, a aconseguir un consens entre els muntanyencs, a les mans dels quals arribi la relació, sobre quines d'aquelles protuberàncies es poden considerar, en realitat, com a un «tresmil».

Posem-hi un exemple: pocs n'hi haurà que no estiguin d'acord que el Mont Perdut és un cim, mentre que el Dit del Mont Perdut, no en pot ser considerat cap; però si que ho pot ser com a una agulla secundària. O bé que

el Crabioules Oriental és un cim, i el Crabioules Occidental un avantcim del primer. Però no tots els casos són tan clars. ¿Hem de considerar, com tots ho solem fer, que el Pic del Mig i el Pic Maleit són uns cims, o són avantcims l'Espatlla de l'Aneto i la Tuca de les Colobres?

Aquests casos dubtosos es repeteixen sovint, i són susceptibles d'originar disparitats de criteris i discussions. Possiblement, només hi ha un mètode per tal de reduir les divergències a la mínima part: formular uns principis fonamentals i fer la classificació dels pics atenent-se a aquells principis.

Si les divergències són originades bàsicament per la decisió sobre considerar —sí o no— com a tresmil una protuberància determinada i, com a

conseqüència, incloure-la en la relació o excloure-la'n, aquestes divergències ben segurament que es reduirien a una mínima part si, en comptes de fer una relació de tresmils, se'n fessin dues relacions: una de **cims** i una altra d'**avantcims, agulles i puntes secundàries**. Això permetria, com a primer punt positiu i contemporitzador, no haver d'excloure'n cap cota superior als 3.000 m.

La problemàtica residual —en no haver de fer un judici sobre «ésser» o «no ésser»— es limita a concretar la classificació de cada cota en una de les dues categories, per a la qual cosa, s'han establert les regles bàsiques següents:

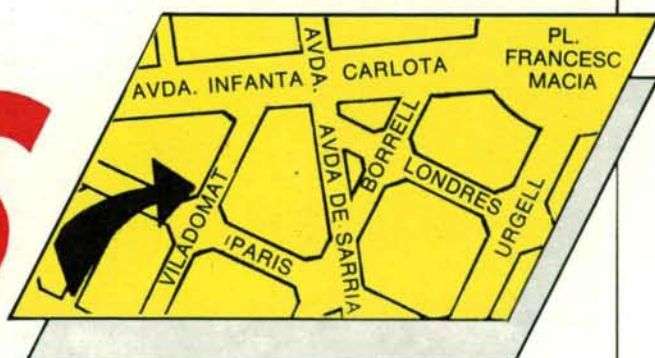
1. Essent el cim d'una elevació, per definició, el seu punt més alt, entra en la primera categoria la cota més alta, o culminant, de les muntanyes que sobrepassen els 3.000 m. Teòricament, una muntanya, com que només té un punt de màxima elevació, només pot tenir un cim (essent-ne l'excepció que confirma la regla el Pic dels Bessons, anomenat així perquè té dos cims de 3.160 m).
2. Els pics o protuberàncies que no siguin els cims, és a dir, la màxima elevació d'una muntanya, entren en la segona categoria, tant si són

El coll Swan, entre els Astazús, és el punt de mira ideal per a obtenir la confirmació de l'encertada denominació del Cilindre (aquí, amb el Mont Perdut). (Foto: Joan Buyse)

FREE SPORTS

VILADOMAT, 319 - 08029 BARCELONA
TEL. 321 72 90

OFERTA TEMPORADA BLANCA:
ESQUÍS + FIXACIONS + BASTONS = 18.000.-

- Especialistes en esquí de fons i muntanya amb la col·laboració de JORDI CANALS.
- Especialistes en Windsurfing, tenim les millors marques: GAASTRA VELA, WINDSURFING HAWAII, TEN CATE, MISTRAL.

Mallorca, 194, pral.
Tel. 253 20 30
(3 línies)
08036 Barcelona

TEMPORADA 86-87

- Esquí dijous 1.750.-
- Esquí dia
(dissabte, diumenge) 1.992.-
- Cap de setmana:
 - Andorra 5.950.-
 - Cerdanya 5.750.-

- Totes les setmanes rifes d'un equip complet d'esquí.
- Preus especials a grups i també a individus amb vehicle propi.

TOP-SKI, LA NEU AL MILLOR PREU
¡Som especialistes!

**Arribar al cim és qüestió
de corda.**

**L'avanguardia de l'alpinisme i ROCA
a les Grans «Noves Rutes» dels 80**

CUERDAS DE MONTAÑA

Pallars, 85-91, 3.º 5.ª • 08018 BARCELONA • Tel. 300 47 29

CERCELESPORT

Us oferim tot el material per practicar el vostre esport i a més
lloguer de material d'esquí i taller de reparacions

articles de l'esport

sant lluis, 44-48 (torrent de les flors)
telèfon 219 36 48 – 08024 Barcelona

**ARNÉS DE
CINTURA
PRESLES**

**EL MÉS LLEUGER
I CONFORTABLE DEL MERCAT**

Distribuït en exclusiva:

Trameses
contra reembossament
a tot Catalunya.

NUS

Ros de Olano, 20 - 08012 Barcelona
Tel. (93) 218 41 17

avantcims com si són agulles o puntes secundàries.

- 2.1. Hi ha algunes excepcions en aquesta regla, les quals es consideren justificades: quan un avantcim, una agulla o una punta (geogràficament secundaris), porten –generalment, perquè així els batejaren els pioners descobridors del Pirineu– un nom de Pic i són, en la pràctica, tradicionalment considerats com a cim pels muntanyencs.

- 2.2 El fet que des d'una punta que no sigui cim arranqui una estribació o un contrafort lateral, així com també l'existència de vies d'ascensió pròpies d'aquella punta, poden ser elements decisius per a la seva classificació a la primera categoria, com s'esdevé amb l'Espatlla d'Aneto.

Sobre les «excepcions», també és possible la disconformitat i la discussió. L'autor confia que una i altra siguin mínimes, i s'aconsola pensant que (a part que la perfecció no sigui cosa d'aquest món) no ha trobat, ni ell ni cap del gran nombre de companys de cordada a qui ho ha consultat, cap altra fórmula que presenti una major probabilitat de consens.

Els tresmils es relacionen, doncs, d'acord amb els criteris següents:

1. A la columna de l'esquerra, CIMS, hi ha els cims, però també els pics que, encara que no siguin el punt culminat, generalment i tradicionalment són considerats com a cims.
2. A la columna de la dreta, AVANTCIMS, hi ha relacionades les agulles i puntes secundàries, com també els avantcims.
3. En relacionar els pics, hem seguit l'ordre normal de lectura: d'esquerra a dreta i de dalt a baix, és a dir, d'oest a est i de nord a sud.
4. Els 153 pics principals i secundaris resten agrupats a deu zones geogràfiques.
5. S'esmenten els pics amb el nom que tenen considerat com el més apropiat o usual. A l'apèndix s'esmenten altres noms que pugui tenir un pic determinat, com també altres particularitats.
6. Cada nom de pic va precedit d'un nombre correlatiu que en permet la fàcil identificació i localització en consultar l'apèndix. Els nombres corresponents als cims són de tres dígit, i els d'avantcims i agulles, de dos dígit.

No vull deixar d'esmentar que aquest treball no es basa només en

l'experiència pròpia, adquirida en les 223 ascensions a pics pirinencs que he fet fins ara, sinó també en el treball molt meritori de Juan M. Feliu, de Pamplona, qui va publicar, l'any 1978, el fullet *Pirineo, los 115 tresmiles*, i en la labor molt més extensa i detallada de Feliu Izard, del Centre Excursionista de

Lleida, qui, l'any 1985, va publicar un opuscle per tal de celebrar el seu centè tresmil particular.

Tant el C.E.C. com l'autor agrairan ben sincerament qualsevol observació crítica o suggeriment dels amics muntanyencs, amb què poden contribuir a millorar aquest treball.

RELACIÓ DELS TRESMILS DEL PIRINEU

CIMS	AVANTCIMS
------	-----------

a) Zona Balaitós – Infiernos – Argualas

001 Balaitós, 3151 m	01 Torre Casterillou, 3049 m
	02 Agulla d'Ussel, 3020
	03 Pic Anònim, 3022
	04 Frondella Oriental, 3068
002 Frondella Central, 3069	05 Frondella Occidental, 3006
003 Gran Faxe, 3005	
004 Infierno Occidental, 3073	
005 Infierno Central, 3082	
006 Infierno Oriental, 3076	
007 Arnales, 3006	
	06 Arnales Sud, 3001
008 Garmo Negre, 3051	07 Agulla de Pondiellós, 3015
009 Algas, 3021	
010 Argualas, 3046	

b) Zona del Vinhamala

011 Pique Longue, 3298	
012 Clòt de la Hount, 3289	
013 Cerbillona, 3247	
014 Pic Central, 3235	
015 Montferrat, 3220	
016 Gran Tapou, 3143	
017 Pic du Milieu, 3129	
018 Piton Carré, 3197	
019 Pointe de Chausenque, 3204	
	08 Épaule de Chausenque, 3138
020 Petit Vinhamala, 3032	

c) Zona del Mont Perdut

021 Gabietu Occidental, 3034	
022 Gabietu Oriental, 3031	
023 El Taillon, 3144	
024 El Casc, 3006	
025 Torre de Marboré, 3012	
026 Espatlla de Marboré, 3077	
027 P. Occ. de la Cascada, 3099	
028 P. Central de la Cascada, 3088	
029 P. Oriental de la Cascada, 3165	
030 Pic de Marboré, 3253	
031 Petit Astazú, 3024	
032 Gran Astazú, 3080	
033 El Cilindre, 3328	
	09 Dit del Mont Perdut, 3188
034 Mont Perdut, 3355	
035 Sum de Ramond, 3254	
036 Punta de las Olas, 3002	

d) Zona de la Múnia

037 Pic Heid, 3022
 038 Pic de Troumouse, 3085
 039 Sierra Morena, 3090

10 Petite Múnia, 3096

040 La Múnia, 3134
 041 Pico Robiñera, 3003

e) Zona de Néouvielle

042 Néouvielle, 3091
 043 Punta Ramougn, 3011
 044 Pic des trois Conseillers, 3039
 045 Turon de Néouvielle, 3035
 046 Pale de Carbounouse, 3021
 047 Pic du Bugarret, 3031
 048 Dent d'Estibère mâle, 3017
 049 Pic Maubic, 3058
 050 Pic Long, 3192
 051 Pic Badet, 3160
 052 Pic Maou, 3074
 053 Campbieil, 3157

11 Lentilla, 3044

054 Estaragne, 3006

f) Zona Culfreda – Bachimala

055 Lustou, 3023

12 Culfreda Nord, 3032

056 Culfreda, 3034
 057 Punta de la Pez, 3024
 058 Pic Abeillé, 3029

13 Punta sense nom, 3040

059 Petit Bachimala, 3061

14 Punta Ledormeur, 3120

060 Pic Schrader, 3177

15 Punta Sabre, 3136

g) Zona Pocets – Eristes

061 El Veterà, 3125
 062 Els Bessons, 3160
 063 Pocets, 3375
 064 Bardamina, 3079
 065 Dent de Llardana, 3085
 066 Tuca de Llardaneta, 3211
 067 Espadas, 3332
 068 Pavots, 3121
 069 Diente Royo, 3010
 070 La Forqueta, 3007
 071 Eriste Nord, 3025
 072 Gran Eriste, 3053
 073 Eriste Sud, 3045

h) Zona Clarabide – Perdiguero – Crabioules

074 Clarabide Occidental, 3028

16 Clarabide Oriental, 3021

075 Pic Gías, 3011
 076 Pic Saint-Saud, 3003
 077 Pic Camboué, 3043

17 Punta Saint-Saud, 3079

Curiosa estratificació a l'aresta nord del Pico de Sierra Morena

Des del cim del Gourgs-Blancs, per sobre de la Tusse de Mont Quairat, Lèzat, Crabioules, Malpàs, Lierola, Royo i Perdiguero, vi

(Foto: Joan Buyse)

Per què i de la glacera del Seilh dera Baquo, es veuen els pics
mit tresmils en una sola foto. (Foto: Joan Buyse).

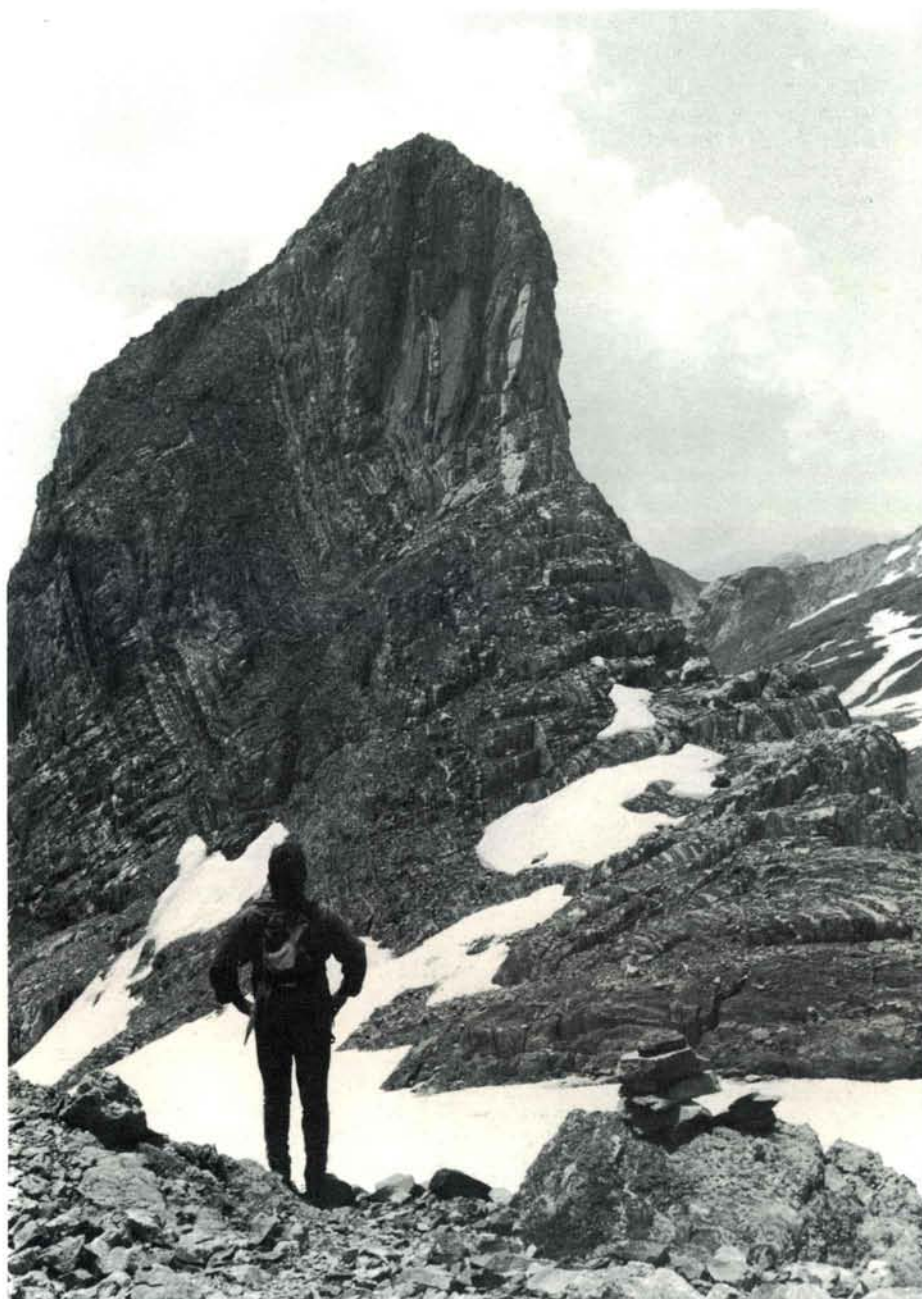
078 Gourgs-Blancs, 3129	18 Pta. Lourde – Rocheblave, 3104
079 Pic Jean Arlaud, 3065	
080 Belloc, 3008	
081 Spijeoles, 3065	19 Cap dera Baquo, 3097
082 Gourdon, 3034	20 Pic dera Baquo, 3106
083 Seilh dera Baquo, 3144	
084 Pic del Portilló d'Oó, 3050	
085 Perdiguero, 3221	
086 Quairat, 3060	
087 Lézat, 3107	21 Crabioules Occidental, 3106
088 Crabioules Oriental, 3116	
089 Pic de Literola, 3132	
090 Pic Royo, 3121	
091 Pic de Malpas, 3109	
092 Pic Bom, 3006	

i) Zona Aneto – Maladeta

093 Pic d'Alba, 3118	
094 Dent d'Alba, 3136	
095 Pic Mir, 3185	22 Punta Delmas, 3170
096 Pic Sayó, 3220	
097 Pic Cordier, 3254	
098 Pic le Bondidier, 3185	
099 La Maladeta, 3308	
100 Pic Maleit, 3350	
101 Punta Astorg, 3355	
102 Pic del Mig, 3346	
103 Pic de Corones, 3293	
104 Aneto, 3404	
105 Espatlla d'Aneto, 3350	
106 Tempestats, 3290	
107 Margalida, 3241	
108 Russell, 3205	23 Russell Sud, 3201
109 Molieres, 3010	
110 Vallhiverna, 3067	24 Tuca de les Colobres, 3062
111 Pic Aragüells, 3037	
	25 Agulla Haurillon, 3035
	26 Agulla Cregüena, 3005
	27 Agulla Juncadella, 3015
	28 Agulla Franqueville, 3065
	29 Agulla Tchihatcheff, 3052
	30 Agulla Argarot, 3035

j) Zona Besiberri – Estats

112 Besiberri Nord, 3014	
113 Doble Ressalt, 3003	
114 Bessiberri Sud, 3030	
115 Comaloorno, 3033	
116 Punta Célestin Passet, 3002	
117 Punta Alta, 3014	
118 Sotllo, 3073	
119 Montcalm, 3077	
120 Pic Jacint Verdaguer, 3128	
121 Pica d'Estats, 3143	
	31 Punta S.E., 3115
	32 Redó de Canabona, 3004

APÈNDIX

Altres noms dels pics relacionats

- 001** : Encara que el nom Balaitós (antigament Balaitús) se sol pronunciar a Espanya com a paraula aguda (a França sempre és aguda), de vegades també se sent com a paraula plana. El nom occità és *Vathlaitús*.
- 002 + 04 + 05** : S'empra, indistintament, Frondella i Frondiellas.
- 003** : El nom occità és *Gran Faisha*.
- 03** : El Pic Anònim també es coneix, segons el mapa d'Ed. Alpina, com a Pic Cadier.
- 004 + 005 + 006** : Els Pics del Infierno també són coneguts sota la denominació de Quijada de Pondiellós.
- 008 + 009 + 010** : Hi ha molta

confusió sobre quin d'aquests tres pics és l'anomenat, també, Pico Bandera.

- 011** : La Pique Longue també és anomenada Grand Vignemale. El nom occità és *Gran Vinhamala*.
- 020** : El nom occità és *Petit Vinhamala*.
- 023** : El nom occità és *Talhon*.
- 024** : El Casc és denominat, de vegades, el Corral ciego.
- 028** : El Pic Central de la Cascada també es anomenat Pic Brulle
- 035** : El Sum de Ramond també rep el nom de Pico de Añisclo.
- 038** : El nom occità és Pic de *Tromosa*.
- 056 + 12** : Un altre nom del Culfreda és Pic de Batoua.
- 060** : El Pic Schrader era, abans, el Gran Bachimala.
- 061** : La denominació del Pic del

Veterà es troba pendent de ser reconeguda oficialment.

- 063** : El Pocets (antigament Posets) també el denominen (però no sempre) Pic de Lardana (o Pico de Lardana) a la Vall de Gistain. Aquesta duplictat de noms, segons el vessant de llevant o de ponent del massís, també existeix en els casos 067-073 que vénen a continuació:
- 067** : Pic de las Espadas / Pic de Llardaneta o Lardaneta.
- 068** : Pic de Pavots / Tucón Royo
- 070** : Pic de la Forqueta / Pic de Turets
- 071** : Eriste / Bagüenola – Norte – Pico Beraldi
- 072** : Eriste / Bagüenola – Central, Gran – Pic Leners
- 073** : Eristre / Bagüenola – Sud, Meridional o Inferior.
- 074 + 16** : El nom occità és *Claravida*.
- 078** : El nom occità és *Gorgs Blancs*.
- 079** : El nom anterior del pic Jean Arlaud era Pic d'Oô
- 095 + 096 + 097** : Els Pics Mir, Sayó i Cordier es designen als mapes amb els noms de 3r, 2n. i 1r. Pic Occidental de la Maladeta, respectivament.
- 100 + 101 + 102** : El conjunt format pel Pic Maleit, la Punta Astorg i el Pic del Mig és anomenat, de vegades, com Cresta del Mig.
- 105** : L'Espatlla d'Aneto també porta el nom dels muntanyencs que la van conquerir: *Cap des cinq Frères* (Cap dels cinc frares).
- 106** : En algun mapa, el Tempestats és denominat Pico de las Tormentas.

Observació: Els noms corresponents als cims, avantcims i agulles següents:

057 Punta de la Paz	07 Agulla de Pondiellós
095 Pic Mir	22 Punta Delmàs
096 Pic Sayó	25 Agulla
097 Pic Cordier	Haurillon
	27 Agulla
	Juncadella
	32 Redó de Canalbona

han estat ressenyats a la relació de pics, a desgrat de no figurar en els principals mapes i guies. Els empra Feliu Izard en el seu exhaustiu treball. Considero que, tot i la manca d'una «benedicció oficial», és justificat d'identificar aquests pics, atorgant-los una personalitat pròpia mitjançant els noms molt encertadament escollits, abans de deixar-los en el més fosc dels anonimats.

Els noms occitans només els he esmentats en els casos en què el C.E.C. en pogué aconseguir la confirmació oficial.

DUNHUANG

LA MÉS GRAN GALERIA D'ART DEL MÓN ENTERRADA SOTA LES SORRES DEL DESERT DEL GOBI

Dr. Josep M.ª Àrias

Monestir de Dunhuang, mig cobert per les sorres del desert del Gobi.

Les antigues caravanes de la «Ruta de la Seda», en el seu lent caminar per les desolades regions occidentals de l'Imperi Xinès, abans de separar-se (les que prenen la direcció del Turquestan i Pèrsia) de les que es dirigien cap al sud, cap a l'India travessant els enlairats passos de l'Himalàia, s'aturaven a l'oasi de Dunhuang, un gran centre religiós, especialment com a focus d'irradiació de les doctrines budistes.

En aquest important santuari, s'hi anava a pregar i s'hi oferien grans almoines en demanda d'un feliç final del llarg viatge per la Ruta de la Seda, ja que, a partir d'allí, s'entrava a la part més difícil del llarg trajecte.

Segons una narració continguda en una estela de l'any 698 d.C. (època de la dinastia xinesa Tang), el lloc va ser descobert i santificat, fa més de 1.500 anys, per Luzun, un monjo budista, pur i humil, que pelegrinava pel desert, bastó a la mà, fins que un dia arribà davant dels terraplens vermells de la muntanya Mingsha. En el moment del sol ponent, per darrera de la muntanya que tenia enfront, les llengües de foc del Sol va prendre als seus ulls la forma de milers de Budes. Interpretà l'espectacle com a un signe diví, i va excavar una cova al mateix lloc on va tenir l'extraordinària visió.

Això només va ser el començament. A poc a poc, van seguir l'exemple de Luzun molts altres pelegrins, i els penya-segats de la muntanya Mingsha s'anaren omplint de coves, convertint l'indret en un centre de culte, en aquells reculats segles.

Actualment, sobre un petit oasi voltat per les sorres del desert, subsisteixen 492 grutes, en fileres, superposades a cinc nivells: són les grutes de Mogao, o dels Mil Budes. Aquest conjunt impressionant de coves converteixen l'indret en una de les galeries d'art més grans del món, pels tresors d'art que hi ha dintre.

T'hi vas acostant, amb cara de sorprès, mirant la muralla perforada de coves, fins a arribar a l'entrada del santuari. Hi entres, i una colosal estàtua de Buda, de 33 metres d'altura, et deixa perplex. Una llum zenital il·lumina la cara de l'il·luminat, i li dona una impossible de descriure; és el començament de tot allò que anirà veient. Totes les coves, sense excepció, estan entapissades (parets i sostres) de pintures murals; no hi queda ni un sol pam sense pintar: són 45.000 metres quadrats, en total, de pintures. Inimaginable!

Allà s'hi reflecteix la vida, el pensament i l'art de l'Àsia Central durant quinze segles. Paraïsos budistes, palaus, jardins, músics i dansarines, enviats imperials, visitants de fama, o el pas de les caravanes cap a Occident...

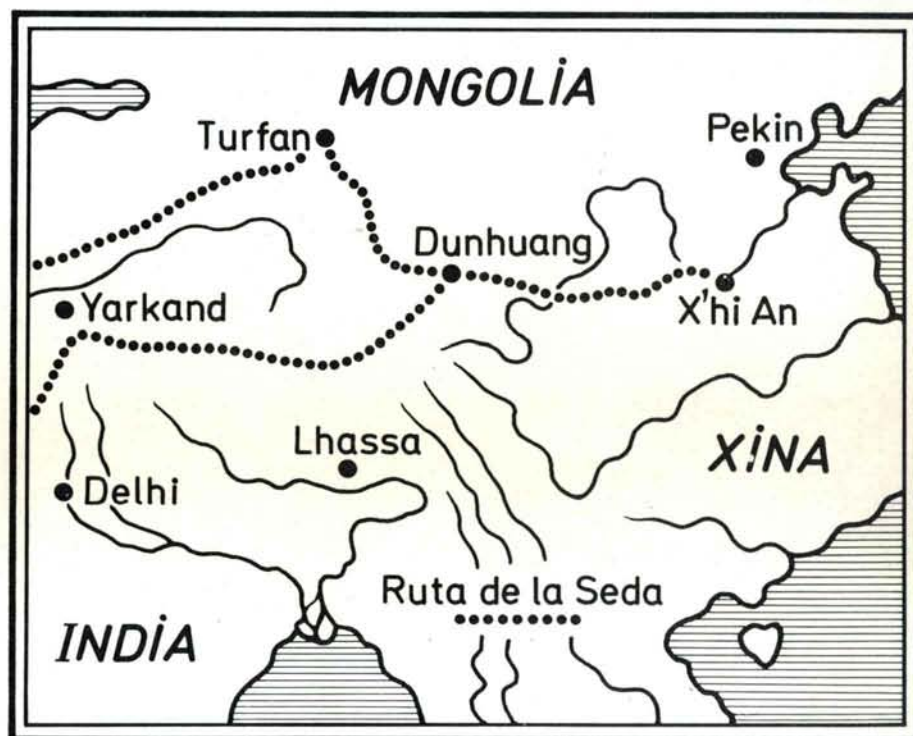
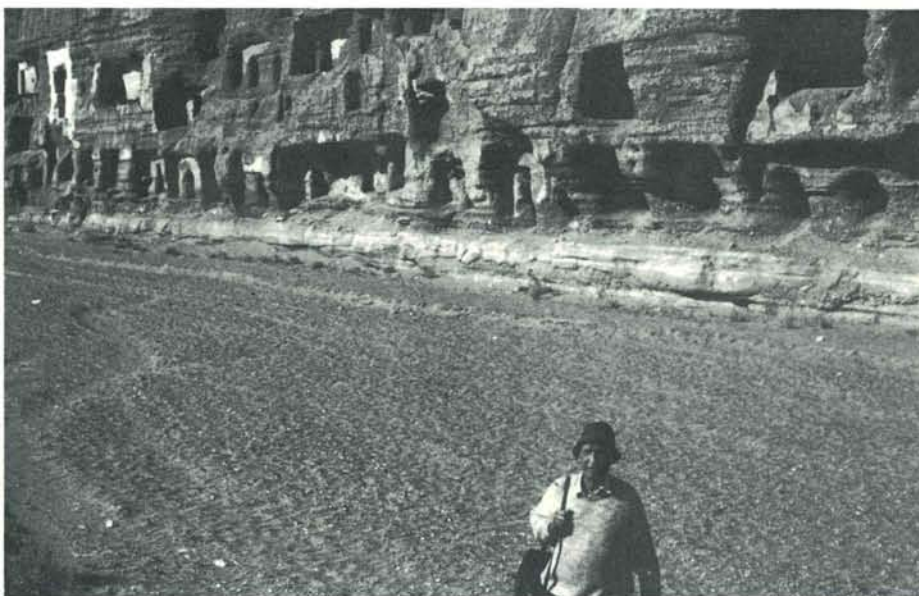
Gruta 116 (detall)

Gruta 228 (detall)

Grutes de Mogao

A cada gruta, al mig de l'estança, els altars, tots ells farcits d'estàtues fantàstiques. N'hi ha més de 2.300: increïble! Sobre una armadura de fusta, en modelats d'argila i, per sobre, pintades i policromades.

A la llum de les llanternes, que feia encara més fantasmagòric el recorregut, anàvem entrant a cada una de les coves obertes als estrangers, amb els ulls desorbitats, en passar d'una maravella a una altra de nova.

Deixant volar la meua fantasia, m'imaginava com devien ser les coves, l'època de la dinastia Tang, dotze segles ençà, l'època d'or del santuari de Dunhuang, amb la seva sumptuosa ornamentació, el resplendor de les llànties d'oli, la llum de les torxes, l'olor

de l'encens i del sàndal i, llavors, els cants dels monjos en recitar les *sutres* budes, mentre el so monòton dels gongs trobava el seu ressò a totes las grutes i coves. A l'exterior, i a tot el voltant, el silenci de mort del desert. Fantàstic!! No ho oblidaré mai!

Passen els anys i, a l'Occident civilitzat, no se'n sap res, ni l'existència, de Dunhuang.

I arribem al nostre segle. L'any 1907, un hongarès al servei de la Informació de l'Imperi Anglès de l'Índia, anomenat Marc Aurel Stein, cartògraf, arqueòleg i aventurer, va rondant per les immensitats desèrtiques de l'Àsia Central, informant-se dels moviments de les tropes de tsar a la frontera russo-xinesa, aixecant cartografia de zones inexplorades i fent troballes

arqueològiques. S'assabenta que el *daoshi*, o abat de les grutes del santuari de Dunhuang, té amagat, dintre d'una cambra tapiada, el ...*Tresor dels monjos de Dunhuang*..., del segle X. Son milers de manuscrits amb textos religiosos, annals de fets històrics, registres administratius, 45.000 poemes..., és a dir, una biblioteca sense preu. A més a més, també hi ha rotlles de pintures sobre seda (de vermells esclatants, blaus profunds, colors turqueses), amuntegats en un desordre total.

Marc Aurel Stein es presenta a Dunhuang, després d'una penosa travessia de tres mesos pel cor de l'Àsia. Ha travessat els alterosos i sinistres colls de l'Himalàia en hivern, ha caminat cap els horitzons sens fi, travessant de part a part l'altiplà del

Sir Marc Aurel Stein.

Tibet, ha transcolat la ignota serrallada del Kuen-Lun (les «Muntanyes de l'obscuritat») amb temperatures de 30° sota zero —glaçant—se-li els bigotis i, cosa que és més greu, la tinta de la ploma estilogràfica, un contratemps que supera, car no li impideix de ser el primer que cartografia aquelles enigmàtiques muntanyes.

Dirigint un petit grup d'estripats i afeblits seguidors, que s'aguanten gràcies a l'embrutiment per l'opi, la matinada del 12 de març de 1907, esgotat pel viatge i enmig d'un torb glacial, entra al santuari de Dunhuang. No pensava pas, ni per un moment, que Dunhuang seria el teatre de la seva més gran descoberta, i que el convertiria en el gegant de l'Arqueologia de l'Àsia Central.

Inútil de descriure l'excitació de Stein en la recerca de Wang, l'abat o guardià del monestir, el dipositori de la clau de la cambra secreta.

El troba i, avançant-li un donatiu irrisori per a les necessitats del santuari, després d'un estira i aflixa aconsegueix en poques hores que caigui per terra el mur que bloquejava la cambra. En un cop d'ull, va veure de seguida que era difícil, sinó impossible, examinar la muntanya de rotlles i manuscrits apilats en un desordre total dintre de la fosca cambra.

En pocs dies en va fer una selecció a «ull»; un «ull» que van ser vint-i-nou caixes de manuscrits, i 5 caixes més, plenes de rotlles de pintures sobre seda. Tot això, sobre els lloms dels canells, va arribar a Kasghar, als confins de la frontera russo-xinesa. Llavors, pel ferrocarril transiberià, fins a Sant Petersburg; d'allí, finalment, a Londres, on tot va arribar miraculosament intacte, per a major glòria del Museu Britànic.

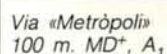
L'hongarès Marc Aurel Stein, nacionalitzar anglès, rebé el títol de Sir Marc Aurel Stein, el més important dels exploradors i arqueòlegs de l'Àsia Central.

Un any més tard va arribar el torn a l'orientalista Paul Pelliot, i hi va seleccionar un important lot, que s'emportà a París. Després, americans, russos i japonesos van fer-hi tot allò que van poder.

Però, a desgrat de tanta explotació, al meu parer, el conjunt de les grutes de Mogao, amb la quantitat impressionant de tresors artístics que, com hem vist, continuen reclosos al seu interior, converteixen l'indret de Dunhuang en una de les més importants maravelles, de les moltes que pot oferir la Xina a l'estranger.

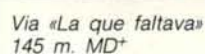
Ara bé. Durant molt temps continuaran éssent poc conegudes, per la dificultat d'anar-hi. Estan perdudes dintre les immensitats de sorra que hi ha entre els deserts de Gobi i de Lop.

(Frares. Agulla de la Grip)

1. asc.: 25 maig 1986
per: Armand Ballart

(La Falconera)

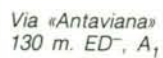
1.ª asc.: 31 maig 1986
per: Ramon Bosch, David Aloy i
Arnau Renom

(Dent del Cabirol)

1.ª asc.: 15 agost 1986
per: Carles Albesa, Miguel Antolín
i Esteban López Sánchez

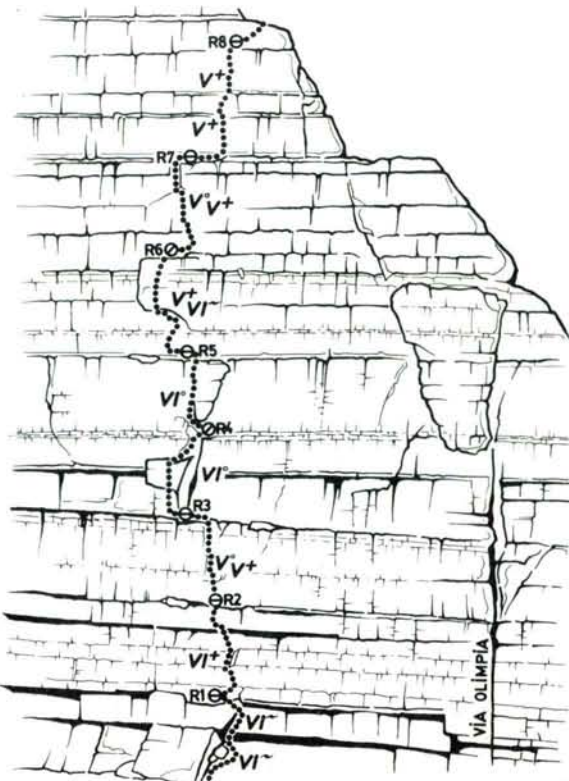
(Calderer. Paret central)

1.ª asc.: 18 agost 1986
per: Xavier Martín i Jordi Verdaquer

MONTSEC

(Roca Regina)

Via «Postmortem»
200 m. ED^o

1.ª asc.: 7 setembre 1986
per: Francesc Panyella, Enrique
Pérez i Francesc Sunyol

ESPELEOLOGIA

Miquel Bosch i Serra

França

● El Réseau de Bramabiau, del qual s'havien anunciat recorreguts de fins a 12 Km, presenta una longitud total de 10.100 m i un desnivell de 87,5 m, segons la nova topografia realitzada per diversos particulars de Meyrueis (Lozère), amb la col·laboració del propietari. La longitud de la travessa clàssica és de només 690 m.

● Finalment, el 2 d'agost de 1985, la S.S.F.V. arribà al fons de la Fontaine de Vaucluse, amb un aparell sumergible dirigit a distància per cable: el MODEXA 350.

A continuació, aquest arriba al fons del gran prou, a 315 sota el nivell de l'aigua (que suposa 308 m sota el zéro del Sornomètre). A pocs metres del fons, a la paret, est s'hi localitzaren dues galeries inexplorades. El desnivell total és, doncs, de 329 m (-308, +21).

● Al Réseau Gouffre de la Charbonnière-Gouffre du Pertuis, el BBS, amb F. Poggia, han explorat sis sifons successius, a partir de la cota -418 m. La màxima fondària assolida és de 428 m. Aquesta cavitat és la capçalera del Système de la Diau (-701 m; 14.940 m). També s'espera poder-la connectar al sistema la Gouffre BBS.48, actualment explorada fins a -485 m, amb un recorregut de 1.100 m.

● El Chourum de la Combe des Buissons ha passat de -414 m a -511 m, gràcies a la desobstrucció amb explosius de l'estretor terminal. Les exploracions s'ha vist aturades per un accident que ha fet necessari agrandir amb explosius, durant 40 hores de treball, un meandre de 100 m de llarg, per tal de passar-hi la llitera.

● A la Grotte du Bury, diverses exploracions franco-belgues han superat

el sífo terminal (-355 m) i li han explorat cinc sifons més, fins a la cota -520 m, en un sífo de gran fondària.

● El G.S.H.P. de Tarbes continua les seves campanyes als massís d'Aroul. El TP.19, o Puts dets Tachous, han explorat 2 Km de galeries fins la cota -804, on hi ha un sífo que sembla superable per un pas superior. El TP.30, un possible afluent del TP.19, ha estat explorat fins a -560 m, a dalt d'un P-20 on no s'ha devallat. El PH.12, o Gouffre du Chat Sauvage, que constitueix un sistema independent, s'ha acabat a -411 m, en un sífo-laminador. El recorregut total és de 1.100 m.

ISRAEL

● La I.C.R.C. Cave, la cova más llarga del món excavada en sal, ha vist com el recorregut passava de 2.300 a 4.500 m i, posteriorment, a 5.447 m, gràcies a l'activitat del l'Israel Caving Research Center. El nombre d'entrades també ha passat de 15 a 23.

INDONÉSIA

● El principal resultat de l'expedició italiana al Carst de Maros ha estat l'exploració i topografia de Lean Assunloang que, amb 3,5 km, esdevé la cinquena cavitat en recorregut del país.

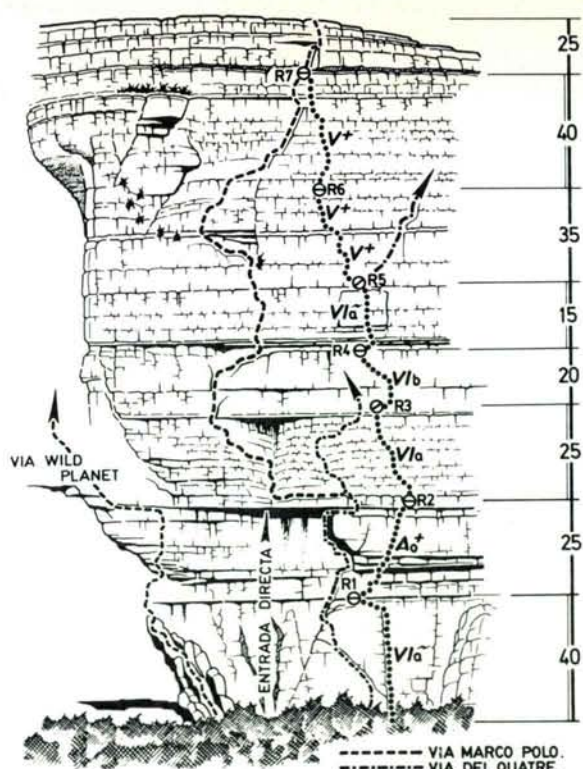
● Per la seva part, una expedició francesa ha explorat i topografiat un total de 14 km de galeries en diverses cavitats; la més important és la pèrdua de Salukkan-kallang que, després de dos km de galeries, dona accés, a -150 m, a un important col·lector (400 l/s en època seca). El recorregut de la cavitat supera els 8 km, i se n'han abandonat les exploracions per manca de temps.

ITÀLIA

● Membres del Circolo Speleologico e Idrologico Friuliano descobriren i exploraren, durant els darrers estiu i tardor, el Abisso

MONTSEC

(Roca dels Arcs)

Via «La chica del Martini»
200 m. ED^o, A₀

1.ª asc.: 9 juny 1986
per: Jordi Salvador, Rafa Alacuart i
Carles Fortea

Stefano Modonutti-Luigi Savoi, fins a 743 m, a la capçalera d'un pou de 7 m, no davallat encara.

● A la zona d'Arnetola, els espeleòlegs del G.S.

Lucchese CAI han explora un nou avenc, el *Abisso Dello Gnomo*, fins al seu sífo terminal a la cota -815 m.

● Des de l'any 19801, el Gruppo Triestino Sepeleologi explora *L'Atipiano della Cresta di Rio Secco*. Els resultats d'aquest treball començarem a veure's l'any 1984, amb la descoberta de l'*Abisso Degli Incubi* (-318/1.300 m), i es confirmaren l'estiu passat amb l'exploració de l'*Abisso Klondike* (-677, +13/3.000 m), de l'*Abisso L. Pastore* (-400/700 m) i de l'*Abisso delle Kloce* (-300 m), tots ells abocats a constituir un sol sistema.

● A la ressurgència de l'*Inferniglio*, dos bussadors romans han recorregut 1.100 m. de galeria inundada, sense bosses d'aire, amb un punt baix a -33 m. Es tracta del sífo més llarg explorat a Itàlia.

IUGOSLÀVIA

● Una expedició internacional, anomenada Durmitor 85, ha explorat *Jama Na Vjetrno Brdo*, fins a un sífo a la cota -897 m. La cavitat esdevé, així, la més fonda del país, i el seu potencial màxim és d'uns 1.700 m. La mateixa expedició reexplorà *Jama U Malom Lomnom dolu* on avançà des de -600 m fins a una estreta a -650 m.

● El club Jam Majka ha perllongat *Vilimova Jama* fins a la cota -565 m, en un important caos de blocs. Així, la cavitat esdevé la setena en fondària del país.

MÈXIC

● Un equip de nou espeleòlegs holandesos i alemanys ha realitzat diverses exploracions a l'Estat de Chiapas. Destaca la descoberta a 1.300 m de noves galeries a la *Cueva de Vesthucoc*, amb què el seu recorregut assoleix els 4,9 km, i el seu desnivell

+380 m. També exploraren diferents cavitats prop de la frontera guatemalteca, i la més llarga fou de 1.700 m.

● L'altiplà de Xilitla ha estat visitat per un equip d'espeleòlegs anglesos, els quals hi han explorat un nombre molt elevat de cavitats, especialment sumiders, entre els que cal destacar la *Cueva del Reefer Madnes* (-411, 1.008 m), *Cueva Cinco de Abril* (-300, 3000 m), *Mexicana* (-360, 3000 m), *Arriba Sujo Sótano* (-600 m), *Hedgehog* (-200, 1.000 m), *Cueva de Ixtacapa* (-293, 1.243 m), etc. Cal recordar que el potencial en fondària de l'altiplà de Xilitla és d'uns 2.800 m.

NEPAL

● Les prospeccions del club Txec Zaty Kum en una zona calcària de l'Annapurna-Dhaolagiri, a més de 6.000 m. d'alçada, no han revelat cap tipus de fenomen càrstic important. Malgrat tot, hi ha una important emergència prop de Muktinah.

NOVA ZELANDA

● Amb la unió de les caves de *Bulmer* i *Castlekeep* que formen el *Bulmer Cave System*, l'antic rècord en fondària de l'hemisferi sud, que tenia *Nettlebed Cave* (amb 693 m de desnivell i 23 km de recorregut), s'ha vist superat en 30 m i s'estableix en -723 m. Ambdues cavitats s'obren en marbres. El recorregut total del nou sistema és de 6 km, i les possibilitats d'aprofundir-lo són grans, encara que la boca més alta (*Castlekeep*) s'obre a només 200 m per sota del pic del Mount Owen.

PORTUGAL

● Les descobertes més importants dels darrers anys s'han efectuat a la surgència d'*Almonda*, que ha vist passar el seu recorregut de 1.000 a 5.500 m. La immersió en el *Sífo de Natal* (300, -15 m) ha permès de trobar la

continuació del riu Nord, en una galeria de 15 m de diàmetre, mentre que les immersions continuen al riu Oest. El cabal màxim de la surgència en creixuda, arriba als 50 m³/s.

REGNE UNIT

● En els darrers 22 mesos, *Ogof Daren Cilau* ha estat la cavitat britànica que més ha crescut; ha passat d'uns 1.200 m a prop de 21 km, i amb molt bones perspectives de continuació. Darrerament, el juliol passat se n'efectuà la unió, mitjançant immersió, amb la ressurgència *Elm Hole*. Diverses coloracions han demostrat la possibilitat d'efectuar connexions amb *Ogof Agen Allwedd* (29.000 m) i *Ogof Craig a Flynnon* (9.000 m), objectiu actual de les exploracions.

ROMANIA

● Durant el passat mes de març, i després d'una desobstrucció, els espeleòlegs romanesos han afegit 1.863 m a *Pestera 65*, de la *Mînzălesti*, la qual cosa confirma la seva posició com a segona cavitat mundial de les excavades en sal (recorregut total 3.120 m).

SUÏSSA

● Les activitats de la AGH se centren en el massís situat al damunt de Hölloch (867 m, 133.050 m) on, a més de continuar-hi l'exploració de les cavitats ja conegudes, com el *Schwyzerschacht* (-448 m, 13.211 m), el *Discoschacht* (-267 m, 1.285 m) i el *Chöllenschacht* (-231 m, 2.300 m), n'ha explorat una de nova fins a -207 m, amb 1.800 m de recorregut. Es tracta de tot un seguit de cavitats esgraonades, amb més de 1.400 m de desnivell total possible.

● Al massís de Churfirten, la *Köbelishohle* ha estat aprofundida fins a la cota -533 m, en un sífo impenetrable. Però, a -500 m, hi resta per explorar un pou de 40 m, tan sols sondejat.

TAILÀNDIA

● L'expedició francesa al carst de *Maros* (a cavall entre Tailàndia i Indonèsia) ha explorat més de 15 km en aquest país. Els principals resultats de l'expedició són: l'exploració de noves galeries a *Tham Chiang Dao*, que supera ja els 5 km de recorregut; i la travessa de *Pha Mon*, de 3 km de longitud, amb un recorregut total de 4 km. L'expedició també ha explorat altres cavitats amb longituds de l'ordre d'un quilòmetre.

URSS

● Al sistema V.V. *Ilyukhina*, l'any 1984, els espeleòlegs soviètics assoliren la cota -950 al sífo terminal, el qual fou superat l'any 1985, per quatre bussadors que recorregueren 200 m de galeries, fins a un nou sífo on assoliren la cota -970 m. A *Kujbysevskaja*, i després de tres setmanes de desobstrucció amb explosius durant l'any 1984, l'any 1985 es pogué superar el caos terminal de -740 m, i progressar fins a -970 m, a dalt d'un pou mai no davallat encara.

Ambdues cavitats pertanyen al mateix sistema hidrològic; en són les ressurgències: *Reproa* (alt. 2 m; cabal 2,5 m³/s); *Khòlodnaja Recka* (alt. 50 m; cabal 2 m³/s) i una tercera, sota el nivell del mar, cosa que dóna potencials de, com a mínim 2.310 per a V.V. *Ilyukhina*, i de 2.180 m per a *Kujbysevskaja*.

XINA

● Per fi, una expedició occidental (anglesa) ha pogut visitar els fabulosos carsts xinesos de Guizhou i Guangxi on han topografiat 30 km de galeries.

En el primer, hi exploraren, entre altres, *Shendong* (-280 m) amb una vertical absoluta de 275 m, i feren la travessa del riu San Cha (1.000 m. aprox.).

A l'altra zona, s'exploraren diferents grans sistemes

aquàtics, entre els que cal destacar els rius subterranis de Chuan yan, Xizhen yan i Maliu Kang amb 3.860, 2.640 i 2.550 m de recorregut, i molt especialment el sistema que els anglesos anomenaren *Crown Cave System*, format per *Shinban Qiao dong*, fragment superior amb 2.700 m de galeries i separat de *Xiaoheli Yan* (2.690 m) per una zona sifonant explorada parcialment. La part inferior del sistema *Guan Yan* (3.830) es troba a l'altre costat de l'enfonsament de *Xiaoheli*, de cent metres de fondària, on el riu corre a l'aire lliure al llarg de 500 m.

Actualment, els anglesos preparen més expedicions per als anys 1986, 1987 i 1988, en un projecte de col·laboració a llarg termini, a nivell molt oficial, amb les autoritats xineses.

tasques de l'entitat, en la qual ha arribat a la Presidència. Van coincidir en campaments i, en ells, Ramon Pujol el va ensinistrar en el coneixement de les flors d'alta muntanya, un tema del qual n'era un expert, fins al punt que se'l pot considerar l'ànima del llibre *L'Alta muntanya catalana, la flora i la vegetació*, original de Josep Vigo, un volum que va aparèixer en ocasió del Centenari de la nostra entitat. Prossegui dient, Josep M.ª Sala, que en Ramon Pujol sabia fer de mestre sense proposar-s'ho. També cal atribuir-li una excel·lent tasca a Refugis, especialment en el nou refugi d'Ulldeter. En destacà també la forta personalitat i la bonhomia, la seva afeció a la música, la pintura i la poesia, i, no caldria dir-ho, la seva valuosa tasca dins

l'Arxiu de la Masia.

Finalment, va llegir una poesia que Ramon Pujol va escriure en una ocasió, en baixar del Gra de Fajol, mescla d'oració i pregària, de gratitud i estima: com un regreïment al Creador per tantes benaurances viscudes.

Tot seguit, el senyor Albert Oliveres, veterà company, des del 1931, del consoci recordat, va destacar la vessant excursionista de Ramon Pujol: un home que se sentia cofoi quan els amics li deien *germanet*, ja que sabia distingir i apreciar la companyonia. Féu sobresortir que sempre va ser un mirall per a la joventut: els joves veien en ell un enamorat de la natura; i que aquesta els feia estimar el país. Per això, la seva catalanitat indiscutible sempre estava tan a flor de pell. Féu un

breu record de les trobades de veterans, cada dimarts, a l'entitat: una reunió d'enyorament de les moltes hores viscudes conjuntament a muntanya, i de la qual cada cert temps hi perden un company, «com el que ara hem perdut i que no acudirà a la cita dels dimarts». Va comparar en Pujol a un arbre, amb fort brançam i ben arrelat a la seva terra estimada: com un far també. «Era altruista, amant de la llibertat, geni de l'amistat, amb un bagatge de pau interior poc freqüent; i tots aquests valors humans traspuaven fàcilment a qualsevol excursió. I, com que es féu estimar, el trobarem a faltar, amb el fet agreujant que, el seu lloc, ningú no el podrà ocupar».

Finalment digué que, malgrat els vuitanta-tres anys, va morir com si fos jove; i potser aquest sigui

ACTES

EN MEMÒRIA DE RAMON PUJOL I ALSINA

Per honorar la memòria de qui fou un excel·lent amic de tothom, mort el passat mes de juny, el 30 d'octubre, a les vuit del vespre, i a la sala d'actes, va tenir lloc una vetllada molt emotiva en record del veterà consoci Ramon Pujol i Alsina.

Amb la sala d'actes completament plena de consocis, amics i moltes persones dretes, va començar l'acte amb unes paraules del nostre president, senyor Josep M.ª Sala i Albareda, qui feu un sentit parlament, ple de pàgines que que havia viscut amb l'homenatjat, a qui va conèixer per primera vegada al refugi Josep M.ª Blanch, pocs dies després de fer-se soci, i qui, pocs després ja el va invitar a acceptar un càrrec de responsabilitat dins la Junta Directiva de la Secció de Muntanya. Aquesta confiança el va engrescar a col·laborar cada dia més amb les

RELACIÓ DE LA TASCA LITERÀRIA DE RAMON PUJOL I ALSINA A LA REVISTA «MUNTANYA»

n.º 507	agost	1937	Raons de Mallorca.
n.º 648	abril	1970	Flora alpina.
n.º 649	juny	1970	Flors de Muntanya.
n.º 650	agost	1970	Flors de Muntanya.
n.º 651	octubre	1970	Flors de Muntanya.
n.º 654	abril	1971	Flors de Muntanya.
n.º 655	juny	1971	Flors de Muntanya.
n.º 657	octubre	1971	Flors de Muntanya.
n.º 660	abril	1972	Flors de Muntanya.
n.º 661	juny	1972	Flors de Muntanya.
n.º 664	desembre	1972	Flors de Muntanya.
n.º 666	abril	1973	Flors de Muntanya.
n.º 668	agost	1973	Flors de Muntanya.
n.º 671	febrer	1974	Flors de Muntanya.
n.º 674	agost	1974	Flors de Muntanya.
n.º 675	octubre	1974	Flors de Muntanya.
n.º 678	abril	1975	Flors de Muntanya.
n.º 681	octubre	1975	Flors de Muntanya.
n.º 692	agost	1977	Flors de Muntanya.
n.º 698	agost	1978	Flors de Muntanya.
n.º 663	octubre	1972	«Tête Blanche», passejada alpina.
n.º 667	juny	1973	Els Grisons.
n.º 673	juny	1974	Evocació de l'esquí de muntanya.
n.º 674	agost	1974	«La Montagne» i el centenari del Club Alpí Francès.
n.º 682	desembre	1975	Per terres occitanes.
n.º 684	abril	1976	Excursionisme i cultura; les arrels.
n.º 700	desembre	1978	Manuel Rodríguez i Admetller. In memoriam.
n.º 701	febrer	1979	Pic Feixan.
n.º 705	octubre	1979	La Barcelona que jo estimo
n.º 707	febrer	1980	Appenzellerland i Alpstein.
n.º 708	abril	1980	Esgrafiats i terres cuites de Barcelona.
n.º 710	agost	1980	La Vall de Riells del Montseny i el seu despoblament.
n.º 717	octubre	1981	Records de la Vall Ferrera.
n.º 719	febrer	1982	Triptic.
n.º 730	desembre	1983	Ulldeter (conjuntament amb A. Oliveras).
n.º 731	febrer	1984	Esquí al Montseny.
n.º 746	agost	1986	Petita crònica barcelonina.

un privilegi de què sols gaudeixen els qui segueixen el camí de la veritat» El consoci Albert Oliveras acabà amb un: «Adéu, germanet!».

Tot seguit, el nostre President comunicà a tots els assistents que, aquesta vetllada en record de Ramon Pujol tindria una continuïtat, gràcies a un grup reduït de socis, encapçalats per Josep Nuet i Hilari Sanz, que havien constituït el «Grup d'Estudis de Botànica, Ramon Pujol i Alsina»; i va invitar aquests dos socis que fossin ells mateixos qui n'expliquessin la idea. Les referències que en donaren causaren un bon impacte, com es va captar fàcilment en els rostres dels assistents. Llegiren, de primer, l'acta de constitució, i explicaren quina seria la tasca del grup, i com pensaven desenvolupar-la. Tot el context s'agermana força amb la manera de fer del desaparegut amic: continuar anant a muntanya amb l'afecció al dibuix, al coneixement de les flors, etc. (a fi que perduri la seva memòria i el seu esperit), amb activitat efectiva, com si el «mestre» continués aconsellant-nos. Tota la Sala va aplaudir la idea i, segurament, aquesta engrescadora tasca tindrà molts adeptes.

Un veterà excursionista de la «colla dels dimarts», Joaquim Xicart, va adreçar uns mots a l'auditori i suggerí a la Junta que el retrat de Ramon Pujol figurí a la Sala d'Actes al costat dels patricis que l'embelleixen. El públic va aplaudir aquesta iniciativa, que la Junta Directiva tindrà en consideració.

La vetllada va acabar amb fragments de films, originals d'Antoni Gríful, en els que vam poder-hi contemplar Ramon Pujol a Ulldeter i rodalies. A continuació, el President va invitar tothom a la inauguració de l'Exposició d'Aquarel·les de Ramon Pujol.

Aquesta exposició va restar oberta fins a mitjan novembre, i en ella es van poder contemplar algunes de

les aquarel·les que Ramon Pujol va donar, al seu dia, a l'Arxiu de la Masia, ja que la temàtica era precisament la masia catalana d'arreu del país. Així, doncs, hi estaven representades masies dels termes municipals de Mura, Riells del Montseny, Tiana, Agell, Pals, El Far, El Brull, Centelles, Dosrius, Canovelles, etc., i també algunes obres d'aquelles que ens han embadalit sempre: les flors de muntanya, deixades per gentilesa de la senyora Maria Antònia Buxadé, vídua de Ramon Pujol. Presidia la sala un retrat de l'època dels setanta. A les vitrines s'hi exhibien revistes MUNTANYA obertes a les pàgines on ell havia col·laborat, mes de quinze articles il·lustrats, i tota aquella col·laboració continua amb els articles sobre la flora alpina les flors de Muntanya.

Ramon Pujol no es troba ja amb nosaltres físicament; però, si l'excursionisme és art o ciència o esport o amistat o altruisme o patriotisme o superació o TOT, conjuntament, aquesta *torxa d'activitats i actituds* cal que ens la fem nostra, que siguem fidels al mestratge adquirit amb la seva companyia, i que el recordem en cadascun dels nostres actes en pro del nostre estimat i clar país.

M.M.

COL·LOCACIÓ D'UNA PLACA COMMEMORATIVA A LES RUÏNES DE L'ANTIC XALET D'ULLDETER

El diumenge, dia 12 d'octubre, es reuniren a l'entorn de les venerables ruïnes del primitiu xalet d'Ulldeter un centenar de socis i amics, a l'acte de descobrir una placa que en recorda la data de la construcció.

Una idea fa temps pensada és realitat des d'ara: un tros de paret, en forma capriciosa de monòlit, ha estat consolidada, per evitar que tot plegat no fos més que un munt de runes, al lloc on s'edificà el 1909, el primer xalet refugi del nostre Pirineu.

Aquest monòlit és el símbol d'un record. Però com que no volem viure de nostàlgies, el nou i acollidor xalet d'Ulldeter es bastí prop d'allí i fou inaugurat el 29 de juny de 1959.

En el seu parlament, el nostre president, Josep M.ª Sala, destacà aquesta efemèride i el fet que volem ser fidels al record dels nostres pioners; però que, a la vegada, volem actuar amb entusiasme de cara al present i al futur de la nostra entitat.

Entre els presents hi havia Eliodor Orfila, Joaquin Xicart, Ramon Farré, Josep Camp i Agustí Jolis, els quals, en la seva joventut, s'havien acollit a les venerables parets del vell xalet.

El president llegí un escrit d'adhesió del Grup de Jovent del Centre, el qual, dintre el «Cicle d'Iniciació a l'Excursionisme», recorre l'Alta Garrotxa. Posà de manifest també que, a Peramola i a Sant Salvador del Corb, hi havia un grup de la Secció de Ciències i Arts. I que, a més, un centenar de persones s'apleguen a Sant Jaume de Marganell, en excursió d'homenatge a Joan Busquets i a la seva muller, per llur gran tasca d'excursions de la Secció de Geografia i Ciències Naturals. I que els inscrits al cursat d'escalada del CADE es troben fent pràctiques a les parets de Vilanova de Meià; i que els minyons de 6 a 14 anys, recorren la serra de Llancers i el Puigsacalm.

Tot això, sense comptar les activitats particulars, fa que en el dia d'avui, hi hagi entre nosaltres més de tres-cents socis moguts per la vitalitat excursionista del moment.

A redós de les ruïnes de l'antic xalet refugi s'oferí un aperitiu, i es baixà a dinar a l'actual xalet d'Ulldeter, on regnà alegria i companyerisme.

El veterà soci Joaquim Xicart glosà l'acte i, en emotives paraules, recordà en Ramon Pujol, recentment traspasat, la memòria del qual se sent present al cor de tots.

A.J.F.

ANADA AL CANIGÓ PER COMMEMORAR

EL CENTENARI DE LA PUBLICACIÓ DEL POEMA «CANIGÓ» DE MOSSÈN CINTO VERDAGUER

Els dies 23 i 24 d'agost, el president del Centre Excursionista de Catalunya, Josep M.ª Sala i Albareda i el vocal de la Junta Directiva, Jordi Bonet, acompanyaren el molt honorable president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol, a l'excursió que aquest volgué fer per honorar la memòria de mossèn Cinto, en ocasió del primer centenari de la publicació del poema *Canigó*. El grup, format pel president Jordi Pujol, la seva muller i quatre fills, amb nombrosos acompanyants (entre els que cal destacar mossèn Zayas i el veterà captaire de la pau, en Ferran Garcia Fària, amb els seus 83 anys), va sortir el dissabte dia 23 d'agost de Vallter i, per la Portella de Mantet, rasos de Calm Agre, Cim de Roca Colom i les Esquerdas de Rojà, va anar a acampar al Pla Guillem, on tingué lloc el sopar, en amigable companyonia. Al pla Guillem acudiren més socis del nostre Centre, entre ells el president de la Secció de Muntanya, Ernest Gutiérrez, els quals, l'endemà, dia 24, s'ajuntaren als excursionistes. Tots, pels cims de Set Homes, Rojà i els estanyols de la vall de Cadí, feren cap a la Pica del Canigó.

Allí, cap a migdia, es va dir una missa, concelebrada pel nostre consoci, mossèn Zayas, i tres sacerdots, més. Hi recità fragments del poema *Canigó* el rapsoda Celdoni Fonoll. I un parlament acurat i adient del president Jordi Pujol, d'intensa emotivitat, posà el fermall entenedidor de la commemoració.

Cal dir que, al cim del Canigó, una gran multitud, vinguda des del refugi de Cortalets, s'incorporà al ja força nombros grup d'excursionistes, i féu difícil de trobar un lloc per posar els peus. Entre els qui hi pujaren des del refugi de Cortalets, cal recordar Emili

Civis, vice-president de la Junta Directiva.

De baixada, i al refugi-xalet dels Cortalets, del Club Alpi Francès, els invitats a acompanyar el president Jordi Pujol en aquesta excursió clogueren d'una manera summament senzilla i cordial, a voltant d'una taula, aquesta commemoració muntanyenca.

Tingué cura de l'organització general de la sortida, amb total èxit, el bon amic Josep Sicart.

Una vegada més, la nostra entitat ha estat present en una parcel·la de la història de Catalunya, feta dia a dia, amb amor a les nostres tradicions, als nostres costums i als mestres que ens han ensenyat el camí dretur que, sense defallença i en delectança, et conduïx arreu del país amb el cor abrandat de patriotisme.

M.M.

REUNIÓ INTERNACIONAL DE DONES ALPINISTES A CHAMONIX

Amb motiu de II Centenari de la primera ascensió al Mont Blanc, i dintre l'ample ventall d'actes organitzats, el Club Alpi Francès reuní a Chamonix dones alpinistes d'arreu del món. Des dels diversos països europeus als de l'extrem Orient, passant pel Nepal, la flor i nata de l'alpinisme femení hi era present. Durant més d'una setmana, portaren a terme una intensa activitat alpina del massís del Mont Blanc. I com a final de la reunió, el vespre del 18 de juliol s'organitzà una solemne vetllada a la Sala Michel Croy, de Chamonix.

En aquesta ocasió, hi foren invitats els Presidents o representats dels principals clubs d'alpinisme europeus. El Centre Excursionista de Catalunya hi fou present en la persona del nostre president, Josep M.ª Sala i Albareda, acompanyat dels socis Joan Gabarró i Josep Sala. Cal fer esment que fou l'única entitat excursionista de l'Estat espanyol present a

l'acte.

Durant el sopar, amenitzat amb l'actuació de diversos grups folklòrics, el nostre President sostingué interessants converses amb els Presidents del Club Alpi Francès i del C.A. Suís, sobre temes de mutu interès.

Al final de la vetllada foren atorgades medalles de la Federació Francesa de la Muntanya i del Club Alpi Francès a les dones alpinistes que s'han distingit en els diversos camps del món muntanyenc. Entre elles, i amb la medalla d'argent del CAF, fou distingida la nostra bona amiga Raymonde Brasset, que una tan brillant tasca, junt amb el seu marit Paul Brasset, porten a terme en el camp de les relacions internacionals entre clubs alpins.

A les moltes felicitacions rebudes hi afegim, ben sincerament, la del Centre Excursionista de Catalunya.

M.M.

CURS D'ESTIU D'ESTUDIS PIRINENCs

Del 28 de juliol a l'1 d'agost tingué lloc, a la Seu d'Urgell, el Kurs d'Estiu d'Estudis Pirinencs que l'Ajuntament d'aquella ciutat organitza des de fa uns anys.

El kurs d'enguany estigué orientat cap al «Turisme de Muntanya»; i, entre les ponències o temes, hi eren presents l'esquí i l'excursionisme. Precisament, per a tractar-hi de «L'excursionisme a finals del segle XX» hi fou invitat el nostre president, Josep M.ª Sala, qui hi féu la conferència el dia primer d'agost. El Centre Excursionista de Catalunya també fou present d'una manera directa a l'exposició que la Unió Excursionista Urgellenca, de la Seu d'Urgell, muntà a l'antiga església de Sant Domènec.

Hi destacava d'una manera preferent un ampli estand amb fotografies dels nostres refugis, i una relació de les més recents novetats editorials publicades pel

nostre Centre. Estem convençuts que foren unes jornades profitoses per a tots els participants, i també per a la nostra entitat.

ACTE DE CONSTITUCIÓ DE L'AGRUPACIÓ EXCURSIONISTA MONTSANT

El dia 28 de setembre, i a migdia, a l'ermita de Sant Bartomeu de Fraguerau, va tenir lloc la constitució de l'Agrupació Excursionista Montsant, d'Ulldemolins, la primera entitat excursionista de la comarca del Priorat, amb assistència de la Junta Directiva de l'entitat ulldemolenca, presidida per Rafael Perramon.

També van assistir-hi representants d'entitats excursionistes de Reus i Barcelona que, en aquesta efemèride, volgueren compartir la satisfacció del naixement de la novella entitat. Pel Centre Excursionista de Catalunya, van assistir-hi Josep M.ª Sala i Albareda, Josep Abril, Modest Montlleó i Hilari Sanz; pel Centre de Lectura de Reus, Rosa Magrané, directiva, acompanyada de dos vocals de la Junta; i pel Centre Excursionista «Els Blaus», de Sarrià, Mariona Sitges, secretària, acompanyada de membres de la junta directiva i socis.

S'hi van fer diversos parlaments, a càrrec dels senyors Perramon, Sala, Magrané, i de Mariona Sitges.

Abans de la constitució, es féu una passejada per arribar fins al racó de Fraguerau, l'itinerari del qual fou el següent: **anada** Ulldemolins, Collet de l'Arsons, Molí de l'Espasa, Els Eixarts, Cadolles Fondes i ermita de Sant Bartomeu; **retorn**: Tres Jurats, Roca Balladora, Font de la Gleva, Coll del Prat, ermita de Sant Antoni (on fou ofert un pisolabis, amb la presència de la regidora de Cultura de l'Ajuntament d'Ulldemolins, Lourdes Masip).

La presència del nostre President hi fou molt agraïda pels membres de la Junta

Directiva de la nou entitat; i d'aquesta estada, i dels canvis d'impressions, podem deduir que els contactes sovintejaran i que no faltaran les col·laboracions. Com a petita mostra de cooperació, el C.E.C. va donar suport econòmic a la construcció d'un pont penjat sobre el riu Montsant, perquè no calgui passar-lo a gual en moments de grosses avingudes d'aigua. Aquest pont fou inaugurat oficialment en aquest dia tan significatiu per a la nova entitat excursionista, que ha iniciat la vida amb una realització de servei comunitari.

Desitgem a l'Agrupació Excursionista Montsant, una llarga i profitosa trajectòria.

M.M.

BIBLIOGRAFIA

SERRA DE CADÍ - PEDRAFORÇA

Nova edició perfeccionada d'aquest full cartogràfic, dedicat al parc natural del Pedraforça i el Cadí. No cal dir que, aquest, ha estat un dels mapes més sol·licitats; possiblement hi ha contribuït el fet que el sector del Pedraforça és dins del mateix full, ampliat a escala 1:10.000, i que s'hi assenyalen les principals vies d'ascensió i d'escalada.

A la guia, adjunta al mapa, s'hi ha incorporat una relació d'avencs i coves, com ja és costum a les darreres publicacions d'Editorial Alpina, i s'hi han referenciat també les fonts d'informació (GES, CEC Bages, ERE, etc.). A més de les excursions i travessies, s'hi han indicat uns quants itineraris turístics amb cotxe, per pistes forestals: circuit del Pedraforça, de Saldes al Gresolet, coll de la Balma, el Collell i retorn pel refugi Estasen; de Josa de Cadí al coll de Jovell (ascensió facultativa al Cadinell: 45 min.); de Gòsol a coll de Mola (ascensió al turó de Prat Naviral, cim de la serra del Verd: 1 h.); pista forestal de Costafreda; i altres.

Les ascensions al Pollegó Superior (per la via normal o pel Verdet), al Pollegó Inferior (per les costes d'en Dou) i les escalades a la paret N, al Calderer, als Cabirols, etc., per les clàssiques vies Estasen, Homedes, Pany-Ferrera, Estorach, Xandri-Casanellas, Llopis-Vilaret, Maria Antònia-Estrems, Anglada-Guillamon, Auqué-Muñoz, Civis-Genís, Anglada-Robbins, Cerdà-Pokorski i altres més actuals, hi són esmentades. Tanca la descripció una nota sobre l'escola d'esquí de fons, al sector de Tuixén, de tanta acceptació per part de la gent jove.

D. Aloy

MATERIAL

ASSAIG DE LA PELL POMOCA-SYNTHEX

CONDICIONS D'UTILITZACIÓ

S'ha utilitzat la pell POMOCA-SYNTHEX de 62 mm, Sistema TOP-FIX, amb esquís KASTLE TOUR RANDONÉE PROFESIONNEL 1.85 m, i fixacions SILVRETTA 300, o amb esquís HAGAN ALPINA LIGH 1.85 m i fixacions PETZL EXPEDITION. El període d'utilització ha estat de novembre de 1985 a maig de 1986, amb un desnivell d'uns 40.000 m. de pujada. El tipus d'utilització ha estat molt divers, anant des de ral·lies i curses competitives fins a cursets d'iniciació, passant per altes rutes, etc.. Per reduir resistència a la lliscada, es va eliminar el ganxo posterior.

COMPORTAMENT

– *Pujades mitjanes i fortes.* Amb l'esquí treballant pla sobre el terreny, tenim una excel·lent adherència a tots els tipus de neu, essent molt destacable en neus dures i gelades, en pendissos drets. Treballant de cantell en neus dures, la pell és massa estreta pel tipus d'esquís utilitzats (72 mm de patí, contra 62 mm), cosa que,

sovint, fa que s'hagi de canviar la diagonal directa a la traça en semiescaleta. Ben segur que aquest problema no es produeix amb el model de 65 mm de la mateixa POMOCA-SYNTHEX. Aquest punt és prou important com per a fer un petit comentari: sovint, el fet de patinar en neus dures es relaciona a deficiències tècniques personals, o a pells de poca qualitat, quan la majoria de vegades és atribuïble a inadaptació entre l'amplada de l'esquí i de la pell. És recomanable usar pells de 4 a 7 mm, més estretes que l'esquí sota la fixació, ja que llavors deixem els caires de l'esquí lliures, però, a continuació, ja treballa la pell. – *Terrenys de feble inclinació i plans.* En aquests terrenys no es presenten problemes d'adherència; en canvi, convé que la resistència al lliscament sigui la menor possible. La pell estudiada presenta una resistència elevada al lliscament; però això sols és important per a individus molt entrenats, que puguin travessar aquests terrenys utilitzant tècniques d'esquí de fons.

– *Qualitat de la cola adhesiva.* Bona; no provoca problemes, malgrat que es va eliminar el ganxo posterior. Aquest fet va obligar a haver de realitzar aplicacions periòdiques de cola POMOCA en esprai, per assegurar la fiabilitat en les operacions de posar i treure pells al llarg del dia. És de destacar la comoditat i l'eficàcia de l'aplicació de cola en esprai, operació realitzada cada 8.000 o 10.000 m.

– *Formació de pans de neu i retenció d'aigua.* El tractament hidròfob de la pell, unit a l'aplicació de ceres per augmentar la lliscada, ha permès fer tota la temporada sense pans de neu. És a destacar l'escassa retenció d'aigua i la gran rapidesa d'eixugat de la pell. (Sols admet un 11 % d'aigua en relació al propi pes.)

CONCLUSIONS

És una pell molt bona per utilitzar-la a tot tipus de terrenys, essent excel·lent el seu comportament en neus dures i pendissos forts.

El sistema de doble tanca, utilitzat a principi de temporada, dona una gran fiabilitat a la pell, que, d'altra

banda, porta un suficient encolament d'origen. El tensor de goma de davant no ha presentat signes de desgast en acabar la temporada, i és un xic dur de treure amb manoples, les quals no permeten utilitzar el tirador.

(Informe realitzar per Jordi Canals i Fontan. Barcelona, juny de 1986.)

D'ACÍ D'ALLÀ

FUMANYA. A Fumanya, s'han descobert petjades de dinosaure, d'uns 20 x 40 cm i d'una profunditat de 3 a 6 cm; així com fragments d'ossos i d'ous, a Peguera. Aquestes troballes confirmen la presència al Berguedà d'aquells animals prehistòrics, que poblaren aquestes terres ja fa uns 70 milions d'anys.

LA FEBRÓ. El dia 11 d'octubre, per primera vegada, va tenir lloc l'aplec a la capella de la Mare de Déu de Rocacorba. Els actes principals foren: una missa cantada, distribució i cant dels goigs de la Mare de Déu al·ludida, un dinar de germanor a l'hostal de la Perdiu, de la Febró, i una brillant actuació de l'Esbart Dansaire de l'Orfeo Reusenc.

PRADES. El diumenge, 12 d'octubre, va tenir lloc, en aquesta vila del Baix Camp, la presentació de la col·lecció de *Goigs de les viles i pobles del comtat de Prades i rodalia*, a cura de Torrell de Reus, amb un pròleg del doctor Josep Pont i Gol, arquebisbe emèrit de Tarragona. Per arrodonir aquesta presentació, s'hi van repartir els goigs de la Verge de l'Abellera, que un grup de devots varen cantar.

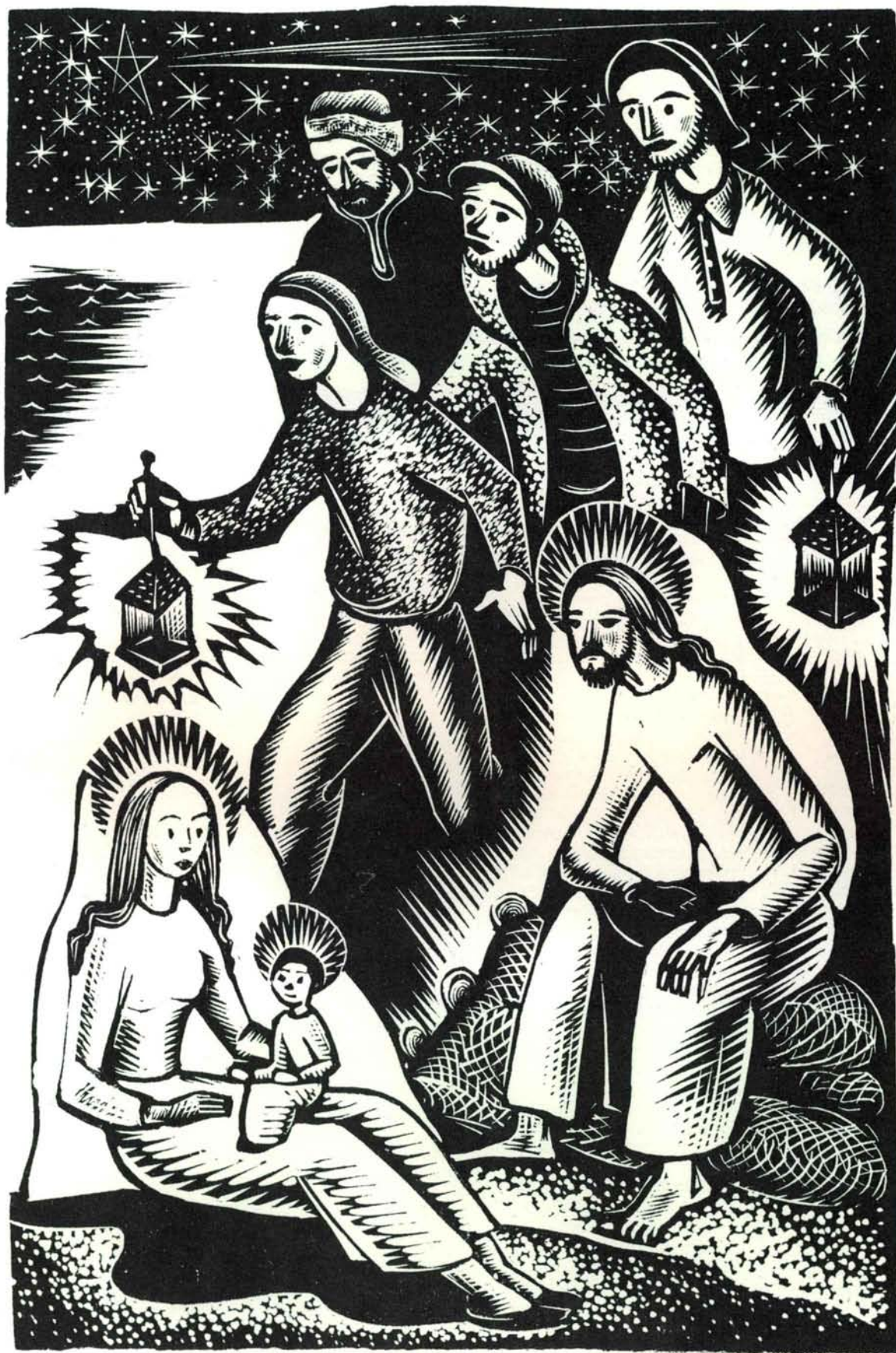
RUBÍ. Els dies 18 i 19 d'octubre es van celebrar, a Rubí, amb motiu del seu Mil·lenari, la XXXII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, sota la presència del doctor Francesc Torrella. Els actes es desenvoluparen a les Escoles Ribes, i mossèn Jaume Medina, president del

Patronat del Museu de Rubí, fou qui va obrir l'Assemblea. A l'Ajuntament, el senyor alcalde, Miquel Lluçany, va rebre els assembleistes, i els va agrair la col·laboració per a un millor coneixement de la història de la vila. Abans de l'acte de clausura, va haver-hi un interessant parlament del president de la Comissió Permanent de les Assemblees, Josep Iglésies, distingit soci de la nostra entitat. Els actes van acabar amb un dinar de germanor.

OLOT. La recuperació de la «Deu Vella», de la Moixina, i els seus aiguamolls, van per bon camí. Els treballs s'han iniciat amb la bona acollida de tothom, principalment dels artistes pintors, que sovintegen en aquest paratge, i que n'han tingut coneixement directe per l'encarregat de la conservació del Parc Natural, Josep M.ª Mallarach. La tasca total de la recuperació (inclòs el canvi d'espècies més adequades, com els salzes, el roure pènel i el freixe de fulla grossa) encara durarà uns tres anys.

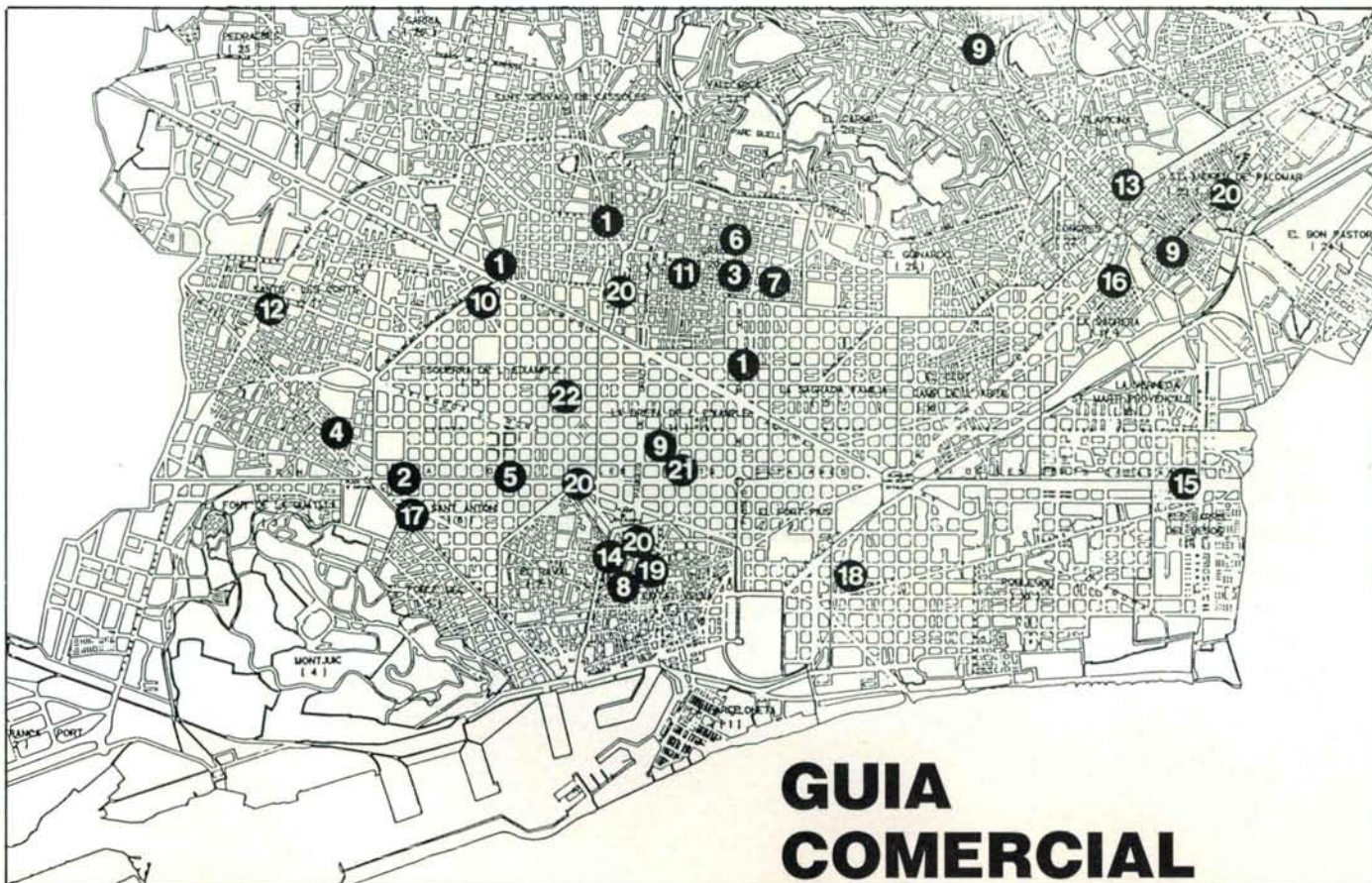
MONTBLANC. El dia 12 d'octubre es va portar a terme, a la vila ducal de Montblanc, l'acte de presentació del llibre *La conca de Barberà, 1890-1936*, original del montblanquí Andreu Mayayo. Feren la presentació del llibre: Joan Fuguet, pel Centre d'Estudis de la Conca de la Barberà; Pere Anguera, professor de la Universitat de Tarragona; Josep Benet, historiador; i el propi autor. Presidí l'acte l'Alcalde de Montblanc. El llibre consta de més de 500 pàgines, amb un centenar llarg d'il·lustracions que són autèntics documents històrics, alguns d'ells inèdits; acompanyen el text els índexs toponímic i onomàstic (aquest darrer, amb més de 1.300 noms), que donen vida a l'obra. Aquest volum forma part de la col·lecció «Monografies», iniciada amb la publicació de la Bibliografia de la Conca.

M.M.

Xilografia d'Antoni Gelabert, cedida per Torrell de Reus.

**MUNTANYA desitja als seus lectors
un feliç Nadal i un bon any 1987**

CALÇATS

GRIMP -1-
Calçat infantil
Baimes, 287 (Pl. Molina) 08006 Barcelona
Av. Pau Casals, 15 - 08021 Barcelona
P. Sant Joan, 139 - 08037 Barcelona

ESPORTS

AZNAR -2-
ESPORTS
PROFESIONALS
EN ESQUÍ
Vilamari, 56
08015 BARCELONA
Tel. 224 11 95

CERCLESPORT -3-
Venda, lloguer i reparació
San Lluís, 44-48 - 08024 Barcelona
Tel. 219 36 48

DUIXANS ESPORTS -4-
Esquí, Muntanya, Escalada
Consell de Cent, 9 - 08014 Barcelona
Tel. 432 22 19

EDELWEISS, ESPORTS -5-
Excursionisme, Alta
Muntanya
Gran Via, 527 - 08011 Barcelona
Tel. 254 83 00

ESPORTS EIGER -6-
Espeleologia, Muntanya,
Subaquatisme
Providència, 72 - 08024 Barcelona

ESPORTS LLUCH -7-
Alta muntanya, Esquí,

Dedicació exclus.
Hipòlit Lázaro, 34 - 08025 Barcelona

FONT SPORTS -8-
Espeleologia, Escalada,
Esquí
Pl. Sant Josep Oriol, 8
08002 Barcelona
Tel. 302 44 89

LA TENDA -9-
Articles esports, càmping
i animació
Pl. Elvissa, 6 - 08032 Barcelona
Tel. 229 01 80
Fabra i Puig, 11 - 08030 Barcelona
Tel. 311 23 55
Pau Claris, 118-120 - 08009 Barcelona
Tel. 318 22 38

FREE SPORTS -10-
Especialistes esquí fons
i muntanya
Viladomat, 319 - 08029 Barcelona
Tel. 321 72 90

NUS -11-
Espeleologia, Escalada,
Esquí muntanya
Ros de Olano, 20 - 08012 Barcelona
Tel. 218 41 17

PEDRA-NEU -12-
Esquí, Muntanya, Escalada
Brasil, 48 - 08028 Barcelona
Tel. 330 27 74

TOT -13-
Muntanya
• ALTA MUNTANYA
• ESCALDA
• ESPELEOLOGIA
Rio de Janeiro, 5
08016 Barcelona

SANJUST ESPORTS -14-
La millor qualitat, el millor
servei
Canuda, 6 - 08002 Barcelona
Tel. 302 36 95

SPORT TOTAL -15-
Especialistes en esquí
Maresma, 195 - 08020 Barcelona
Tel. 313 69 34

SPORT -16-
Articles d'esquí
i esports
Antillas, 11
08027 BARCELONA
Tel. 351 67 02

GIMNÀS -17-
Curs ensenyament
escalada
Floridablanca, 18-20
08015 Barcelona
Tel. 325 99 91

MATERIAL

CORDES ROCA -18-
Cordes i material de
muntanya
Pallars, 85-91 - 08018 Barcelona
Tel. 300 47 29

MENJARS -19-
LOS HISPANOS
• Esmorzar • dinars
• berenars • sopars
Sacristans, 3
Tel. 302 50 31
08002 BARCELONA

VESTIR -20-
VEHILS
Tot per a vestir l'home
Portal de l'Àngel, 32-34 08002 Barcelona
Tel. 317 80 82
Via Augusta, 55-57 - 08006 Barcelona
Tel. 237 85 58
Pl. Universitat, 7 - 08007 Barcelona
Tel. 317 91 86

VIATJES -21-
MARMOTA FIRST
Tot tipus de sortides
d'esquí
Roger de Llúria, 46 - 08009 Barcelona
Tel. 302 07 98

TOP SKI -22-
Sortides d'esquí
Mallorca, 194 pral. - 08036 Barcelona
Tel. 253 20 30

Calendari '87

Es renova la tradició del centre, iniciada l'any 1933, amb l'edició del calendari, i interrompuda a partir de 1936.
 ¡¡Pel 1987, tindrem de nou el «nostre» calendari»!!

FOTOMUNTANYA '87

Format 59 x 42 cm, amb 6 fulls (2 mesos per full). Fotografies de 42 x 30 cm a tot color, escollides entre les publicades a les planes centrals de la revista MUNTANYA.

Novembre

Dimarts	Dimecres	Dijous	Dijous	Dijous	Dijous	Dijous	Dijous	Dijous	Dijous
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30

Desembre

Dimarts	Dimecres	Dijous	Dijous	Dijous	Dijous	Dijous	Dijous	Dijous	Dijous
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31									

1987

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

- ACURAT DISSENY
- EXCEL·LENT IMPRESSIÓ
- PREU ASEQUIBLE

Adquiriu per a vosaltres i pels vostres amics, el Calendari del Centre: FOTOMUNTANYA '87.

Venda als socis i subscriptors al preu de cost de 650 ptes. Es podran recollir els exemplars al nostre local social o bé sol·licitar la tramesa per correu o contra reemborsament.

Adquiriu per a vosaltres i pels vostres amics, el calendari del centre: FOTOMUNTANYA '87

FORMAT: 59 x 42 cm

Només pels residents de fora de Barcelona ciutat

Us prego em feu arribar (....) exemplars del Calendari FOTOMUNTANYA '87 al preu de 650 ptes. unitat.
 (Entenc que les despeses de tramesa i de correus són a càrrec meu)

OMPLIU LES DADES DE LA BUTLLETA ADJUNTA I ENVIEU-LA A LA COMISSIÓ DE PUBLICACIONS DEL C.E.C.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
 COMISSIÓ DE PUBLICACIONS
 c/. Paradis, 10 - 08002-Barcelona

NOM
 ADREÇA
 POBLACIÓ
 N.º SOCI:

C.P.
 N.º SUBSCRIPTOR:

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou
subscriber de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

**Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.**

HA APAREGUT LA NOVA GUIA C E R D A N Y A

Agustí Jolis i M. Antònia Simó,

Del Centre Excursionista de Catalunya

UNA VISIÓ GLOBAL D'AQUESTA COMARCA CATALANA

● 52 itineraris turístics. ● 98 itineraris de muntanya amb diverses variants i vies d'escalada. ● 10 dibuixos descriptius. ● 21 croquis de vies d'escalada. ● 9 fotos en color. ● 2200 topònims. ● 12 mapes parcials a escala aprox. 1:50000. ● 1 mapa general a escala 1:100000 a tres colors.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

Nena Casas, 73-75, 08017 Barcelona
Tel. 204 43 97, Apartat de Correus, 266

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
CLUB ALPÍ CATALÀ

CERDANYA

ALTES VALLS DEL SEGRE

A. JOLIS i M.A. SIMÓ de JOLIS

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐ Signatura

Data			
Banc / Caixa			
Carrer			
n.º	Població	D.P.	

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista MUNTANYA del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català corresponent a la subscripció

a nom de.....

que viu a.....

Població..... amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de..... Signatura

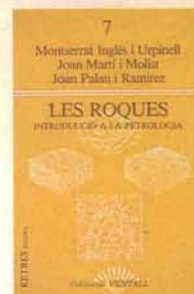
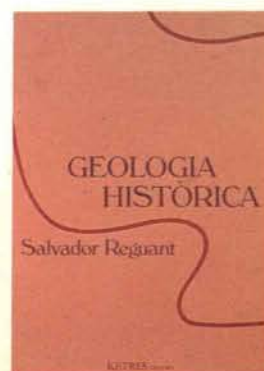
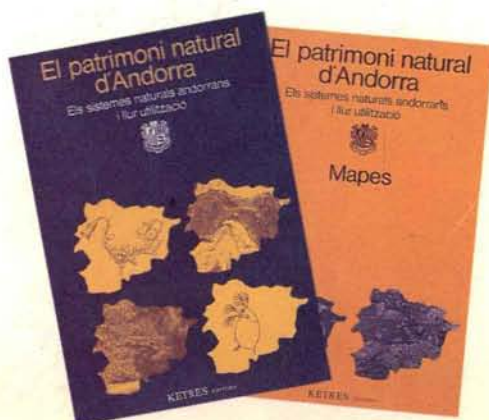
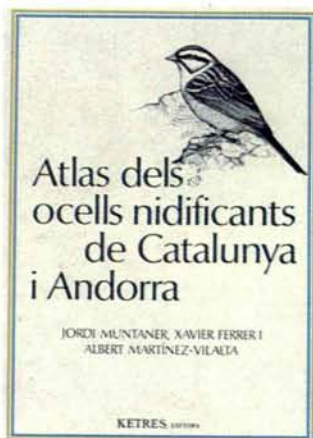
Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

A/s seus peus
**calçat
infantil**

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK

Llibres per a comprendre la Natura